MİNE G. KIRIKKANAT

5.BASIM

BİR HIRİSTİYAN MASALI

Tarihin En Büyük Sahtekârlığı

KIRMIZIKEDİ

Mine G. Kırıkkanat

Mine G. Kırıkkanat, Ankara doğumlu bir İstanbullu. Notre Dame de Sion Lisesi ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü mezunu. Türkiye'nin ilk kadın mizah yazarı olarak başladığı yazın yaşamını, gazetecilikle birlikte sürdürdü. İspanya'da *Cumhuriyet*, Fransa'da *Milliyet* muhabirliği, *Radikal* ve *Vatan* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. TV5Monde kanalının yabancı gazetecileri arasında yer alıyor. Roman ve öyküleri yurtdışında yayınlandı, son romanı Destina 11 dile çevrildi. Halen *Cumhuriyet* gazetesinde Röveşata köşesini ve yeni kitaplarını yazıyor, yazıyor, yazıyor...

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 286
Tarih: 6

Bir Hıristiyan Masalı
Tarihin En Büyük Sahtekârlığı
Mine G. Kırıkkanat

© Mine G. Kırıkkanat, 2014
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2014

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Son Okuma: Zerrin Özalp Öztarhan
Kapak Tasarımı: Yüksel Doğru
Grafik: Yeşim Ercan Aydm

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu eser projesi Fransız Ulusal Kitap Merkezi Cnl tarafından desteklenmiştir.

Birinci Basım: Şubat 2014, İstanbul
İkinci Basım: Şubat 2014, İstanbul
Üçüncü Basım: Mart 2014, İstanbul
Dördüncü Basım: Mart 2014, İstanbul
Beşinci Basım: Nisan 2014, İstanbul
ISBN: 978-605-4927-01-2
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com /www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Mine G. Kırıkkanat

BİR HIRİSTİYAN MASALI

Tarihin En Büyük Sahtekârlığı

KIRMIZIKEDİ

Fransız aydınlanmacısı Voltaire'in yaşadığı 18. yüzyılda Katolik Kilisesi'ne muhalefet ve Hıristiyan dogmalarını eleştirmek, mümkün değildi. Voltaire, 1736 yılında "Muhammed" başlıklı bir tragedya yazdı. Görünüşte İslamiyet'i eleştiren tragedya, aslında Katolik Hıristiyanlığı hedef alıyor, yerden yere vuruyordu.

İmamete muhalefetin ve İslami dogmaları eleştirmenin imkânsız hale geldiği 2014 yılında, ben de Papalık makamının kurucu yalanını ortaya döküyor, Katolik Kilisesi'nin sahte dogmalarını hedef alıyorum.

Ancak İslami kültürden gelen, laik bir araştırmacının yazmaya cesaret edeceği bu kitabı, Voltaire'in anısına adıyorum.

Tarihin en büyük sahtekârlığını araştırmama neden ve esin kaynağı olan Fransız gazeteci arkadaşım Julien Brunn'e ayrıca teşekkür ederim.

Sondan Önceki Söz

Gerek din, gerekse etnik kökene dayalı ayrımcılığın kesin sınırlarla cepheleştirdiği Türkiye'de, "ötekileştirmek" çok yaygın, pek revaçta bir suç. Her cephe, berikini "kendi cephesini ötekileştirmek"le suçluyor. Ama bakıyorsunuz, ne itham eden, ne de edilen, "ötekileştirmemek" için yapması gereken tek şey, "öteki"ni tanımaya, çözmeye ve varlığını kabullenmeye çalışıyor.

Çünkü "ötekileştirmek" düşmanlığın birinci adımı.

Farklı olana düşman kesilmek, tanımadığını düşman bellemek, iftiralar atmak, atılan iftiralara inanıp kin beslemek daha kolay.

Çatışmak için "ötekileştirmek", şart...

İnsanlar, uygarlık tarihinin başından beri tanrı adına ve şeytana karşı, birbirleriyle dövüşür, dururlar.

Şeytan var olmadığı için de gerçek hasımları kâh "kâfir", kâh "zındık", bazen de "dinsiz" olarak şeytanın yeryüzündeki temsilcisi saydıkları "ötekiler"dir.

Ne tuhaftır ki güya iyi ile kötü ya da doğru ile yanlış arasındaki bu savaşta, tanrı safında dövüşenlerin şeytan dedikleri düşman da kendisini tanrı safında dövüşen ve ötekini kâfir, zındık, dinsiz sayandır!

Tarihte her dönemin öne çıkan bir cemaatleşme biçimi ve her cemaatin zamana özgü çatışmacı kimliği vardır. Çünkü her cemaatleşme, "öteki"nden ayrışmayı, ayrışma da eninde sonunda çatışmayı içerir.

20. yüzyılın çatışmacı cemaat kimliği ulusalcıydı. Demokratik düşüncenin az çok geliştiği toplumlar, ulusalcılık akımından yurtsever birey kimliğini damıttılar.

Ama diğerleri, ulusal birliği, ırkçı bir cemaatleşme çerçevesinde sağladılar. Irka dayalı bu kimliğin hasımlarıyla çatışması, iki dünya savaşına yol açtı.

Ne var ki bu savaşlardan sonra, ulus kimliği ile ulusalcı yapılanmanın irtifa kaybı ve hatta ekonominin küreselleşmesi bile, 21. yüzyılı bu kez ulusal değil de dinsel cemaat kimlikleri arasında büyük bir çatışmadan korumuyor.

Din, 20. yüzyılın ulus kimlikli toplumlarına gelinceye kadar siyasal bir ayrıştırma aracı gibi kullanılmıştır. Başta din adamları, iktidar odaklarınca çoğu kez politikaya eklemlenmiş, hatta bazen politikanın ta kendisi olabilmiştir.

Ulusalcılık akımının kimi yerde sönüp kimi yerde zayıfladığı 21. yüzyılda, dine dayalı cemaatleşmenin yeniden dirilişiyle, dönemsel çatışma politikalarının yeniden dine odaklanması, hatta düpedüz dinle özdeşleşmesi, kaçınılmaz.

Salt üç tek tanrılı din arasındaki iki bin yıllık mücadeleye bakıldığında Katolikler, önce Ortodokslar, sonra Bogomil/Katharlar ve Protestanlarla, ardından hepsi kendi aralarında, derken birleşip Müslümanlara karşı dövüştüler. Müslümanlar da Sünni, Şii, Alevi vb. diye birbirlerini katlettiler ve Hıristiyan Batı'yla savaştılar.

Din ayrışmalı bu çatışmalara yakından bakıldığında, tüm savaşların gerçek nedeni jeopolitik ya da ekonomikti. Ne var ki milyonlarca insan, semavi sandıkları dogmaları ve bu dogmaları hem uydurup hem de temsil eden egemenleri savunmak uğruna öldü bu savaşlarda; bazen uygarlıklar battı, topyekûn...

21. yüzyılın birinci çeyrek ufkunda biçimlenen husumet gerekçesi, artık besbelli. Doğu ile Batı arasındaki jeopolitik itişme kadim nifak odağından, dinsel ayrışımdan besleniyor. Siyasal ve ekonomik egemenlik kavgası, yine dinler arası çatışma, daha doğrusu çatıştırma üzerinden veriliyor.

"Ümmet"ten "millet"e geçişi yüz yılı bile bulmayan toplumların, hızlı bir geri dönüşle tekrar "ümmet" çatısına yöneldiği bir süreç yaşıyoruz. Kimi yerde zorla, kimi yerde halkoyuyla gerçekleşen ümmetçiliğin başlıca aracı, dün olduğu gibi bugün de din ve iman!

Demek ki zaman, iki bin yıldır insanlığı birbirine kırdıran dinler adına söylenen tümüyle siyasal yalanları, yoktan var edilen ve kutsal süsü verilen tümüyle uyduruk dogmaları, insanlığa ihbar zamanıdır.

Bu kitap, dinsel dogmaların inananların güvenini hak etmediklerini, çünkü bu dogmaların iktidar araç ve gereçlerinden ibaret olup inançsız muktedirler tarafından uydurulduklarını; tarihteki en büyük, en yıkıcı örneğiyle sergilemeye yönelik bir araştırma.

Amacı, tarih sırasıyla birbirine öykünen tektanrılı dinlerde; bazen birbirinin devamı ya da uyarlamasından ibaret dogmaların uğrunda savaşılacak, ölünecek ve öldürülecek hiçbir kutsal gerçeklik içermediğinin temel bir kanıtını, mümkün olduğunca geniş kitlelere ulaştırmak.

Ereği ise İslamiyetten düşman yaratmak uğruna radikal İslamcılığı körükleyip militanlarını beslerken, Yahudi/Hıristiyan kültürünü savunur gibi yapan Batılılara; inançlarına dayanak olan sahtekârlığı, eğer bilip de gizliyorlarsa anımsatmak, bilmiyorlarsa da açıklamak!

Okuyacağımız tarih gerçeği, insanlığı kana bulamış en büyük yalan, Hıristiyan dinini bölmeye yarayan uyduruk bir vasiyet, Katolik mezhebinin dogmatik varlık nedeni olup Papalığın temelini atmaya hizmet etmiştir.

Dünyadaki her 100 kişiden 32'sinin Hıristiyan olduğu düşünülünce, en kalabalık mümin nüfusunun inandığı bu dogmatik yalan, salt dinler tarihinin değil, düpedüz insanlık tarihinin son iki bin yıldaki "temel sahtekârlığı" olma özelliğini taşır.

Türk okurların, İstanbul'un kaderini değiştiren ve belki de bizim olmasını sağlayan, en kapsamlı ve temel sahtekârlığın tarihçesini ilgiyle okuyacağını umuyorum.

Ama dünya tarihini değiştiren bu sahtekârlığın, en başta Türkiye'yi yönetenler ve geleceğine yön verenler açısından iyi bilinmesinde yarar var. Çünkü yaşadığımız topraklar, cehaletle elde tutulamayacak kadar stratejik, geçmişi bilmeyenin geleceğine egemen olamayacağı kadar önemli bir coğrafya.

Çünkü aynı coğrafyanın bizden önceki sahibi, Ortodoks Roma'ya karşı kurulan bu komplo, henüz "final" aşamasında değil... Yarın, tersine çevrilmiş bir denklemde "Müslüman" Türkiye'nin karşısına çıkabilir.

2000 Yılın En Büyük Yalanı: Sahte Bir Meşruiyetin Gayrimeşru Papaları

Birleşik Roma İmparatorluğu'nda doğan ve yayılan Hıristiyan dininin önder makamı, 8. yüzyıla kadar Konstantinopolis (Fener) Ekümenik* Patrikliği olup bu yetkiyi Hıristiyanlığı devlet dini ve 330 yılında Nova Roma adıyla kuruluşu kutlanan İstanbul'u, Hıristiyanlık başkenti ilan eden ilk Hıristiyan Roma İmparatoru Büyük Konstantin'den alıyordu.

8. yüzyıldan öteye Hıristiyan âleminin önderliğini Papa'ya veren ve tarihe "Konstantin'in Bağışı" (*Donatio Constantini*) adıyla geçen yazılı belge, Roma Katolik Kilisesi'nin kurucu yasasıdır.

Bu yasa, Katolik Papalığı, özelinde Ekümenik Konstantinopolis Patrikliği, genelinde tüm Hıristiyan Kiliselerinin üstünde hak ve karar makamı ilan eden vasiyettir.

Roma Katolik Kilisesi yönderlerinin, 8. yüzyılda yapılandırdıkları Papalık Devletleri ve 1929'da kurulan Vatikan Devleti'nin meşruiyeti, bu tek belgeye dayanmaktadır.

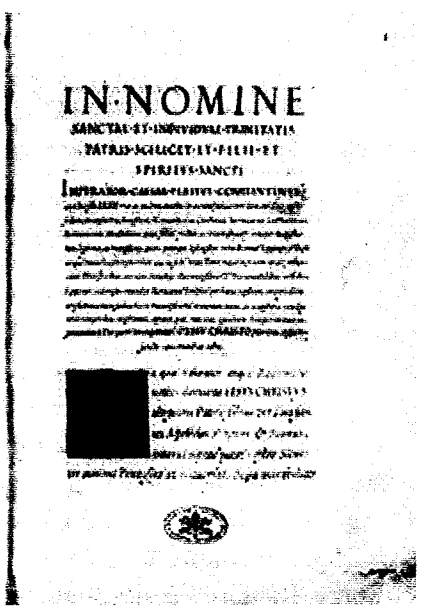
IN·NOMINE

Konstantin'in Vasiyeti
Constitutum domni Constantini Imperatoris

* "Küresel" demek olan bu ünvan, halen Konstantinopolis Cihan Patrikliği olarak kullanılmaktadır.

Çünkü aynı coğrafyanın bizden önceki sahibi, Ortodoks Roma'ya karşı kurulan bu komplo, henüz "final" aşamasında değil... Yarın, tersine çevrilmiş bir denklemde "Müslüman" Türkiye'nin karşısına çıkabilir.

2000 Yılın En Büyük Yalanı: Sahte Bir Meşruiyetin Gayrimeşru Papaları

Birleşik Roma İmparatorluğu'nda doğan ve yayılan Hıristiyan dininin önder makamı, 8. yüzyıla kadar Konstantinopolis (Fener) Ekümenik* Patrikliği olup bu yetkiyi Hıristiyanlığı devlet dini ve 330 yılında Nova Roma adıyla kuruluşu kutlanan İstanbul'u, Hıristiyanlık başkenti ilan eden ilk Hıristiyan Roma İmparatoru Büyük Konstantin'den alıyordu.

8. yüzyıldan öteye Hıristiyan âleminin önderliğini Papa'ya veren ve tarihe "Konstantin'in Bağışı" (*Donatio Constantini*) adıyla geçen yazılı belge, Roma Katolik Kilisesi'nin kurucu yasasıdır.

Bu yasa, Katolik Papalığı, özelinde Ekümenik Konstantinopolis Patrikliği, genelinde tüm Hıristiyan Kiliselerinin üstünde hak ve karar makamı ilan eden vasiyettir.

Roma Katolik Kilisesi yönderlerinin, 8. yüzyılda yapılandırdıkları Papalık Devletleri ve 1929'da kurulan Vatikan Devleti'nin meşruiyeti, bu tek belgeye dayanmaktadır.

Konstantin'in Vasiyeti
Constitutum domni Constantini Imperatoris

* "Küresel" demek olan bu ünvan, halen Konstantinopolis Cihan Patrikliği olarak kullanılmaktadır.

"Konstantin'in Vasiyeti"nden söz eden *Vicarius Filii Dei 666* Fetvası
(Şeytan'ın tarifi)

Oysa vefatından sonra Konstantinopolis diye anılacak olan Nova Roma'da (Yeni Roma) 337 yılında ölen ve gömülen İmparator Büyük Konstantin'in; ölmeden önce "eski" Roma'daki Papa Silvestro'ya gönderdiği iddia edilen yazılı vasiyet, baştan sona sahte bir belgedir!

Büyük Konstantin öldükten dört yüzyıl sonra, 8. yüzyılda imal edilen sahte vasiyet, bu tarihi izleyen bin yıllık süreçte Roma Katolik Papalığının "evrensel önderliği"ni oturtmaya yaramış ve Ortodoks, Protestan vb. mezheplerin üstünde tüm Hıristiyan dünyasına egemen olmasını sağlamıştır.

"Konstantin'in Bağışı" belgesi, Roma İmparatoru Büyük Konstantin'in Papa Silvestro'ya gönderdiği iddia edilen sahte vasiyet olup Batı Roma Kilisesi'ne:

1. Doğu Roma Kiliselerinin üstünde hüküm ve temsiliyet yetkisini,
2. Bugünkü Vatikan sınırları içinde yer alan San Pietro (Aziz Petrus) ve San Paolo (Aziz Paulus) Kiliselerinin mülkiyetini,
3. Roma İmparatorluğu'nun eski vilayetlerindeki bazı gayrimenkulleri,
4. Bugünkü Vatikan ile Roma kentinin sınırını oluşturan Laterano Sarayı'nı,
5. Papalık ve maiyetine, imparatorluk ile senato armalarını taşıma iznini,
6. Roma, İtalya ve genelinde Batı Avrupa egemenliğini,

miras bırakıyordu.

Sahte vasiyet, İmparator Büyük Konstantin'in Doğu Roma'ya çekilme kararı ile Batı Roma'yı Papa'nın irade ve hükmüne (*potestas*) bağladığını açıklamasıyla bitiyordu.

Bu irade ve hüküm makamı, Papa'yı eski Batı Roma topraklarında oluşan ya da oluşacak tüm devletlerin üstüne çıkarıyor, kral ya da prens, devlet muktedirlerini Papa'nın vesayetine sokuyordu.

Roma'daki Papalığın, Hıristiyan âlemine önder ve Avrupa'ya egemen olmasını sağlayan "Konstantin'in Bağışı" belgesinin özgünlüğünden ilk kez, ortaya çıktıktan tam 300 yıl sonra kuşkulanılmaya başlandı.

Bu kadar gecikilmesinin nedeni, "Konstantin'in Vasiyeti"nin Papalık tarafından Hıristiyanlık "dogma"sı ilan edilmesi ve Ortaçağ'ını yaşayan Avrupa'da herhangi bir din dogmasına karşı çıkana engizisyon işkencesiyle ölüm cezası verilmesiydi.

Nitekim 1140 yılında belgenin sahte olduğunu ileri sürmekle kalmayıp, "şeytan eliyle yazılmış" olduğunu söyleyen Arnaldo da Brescia, 1155 yılında asıldı, cesedi yakıldı ve külleri Tiber Nehri'ne atıldı.

Bu olaydan yarım yüzyıl sonra, 1193'te Antakya Ortodoks Kilisesi patriği Theodoros Balsamon, idam edilen Arnaldo da Brescia'nın "sahtelik" tezini yeniden ele alarak Papalık makamına bir mektup gönderdi. Balsamon, mektubunda **vasiyet**

belgesinin sahteliğini mantık uyumsuzluğuyla açıklıyordu: Roma imparatoru Büyük Konstantin, emperyal başkentini 330 yılında Marmara Boğaziçi kıyılarındaki Konstantinopolis'e taşımakla, İtalik Yarımadası'ndaki eski başkent Roma'nın ruhani ve maddi iktidarına son vermişti. Hıristiyanlık âleminin önderliğini, yetkilerini elinden aldığı Roma Patrikliğine bağışlamasının mantığı yoktu. Dolayısıyla Roma Papalığının kurucu yasasını oluşturan vasiyet belgesi, gerçek olamazdı!

1324'te Marsilio da Padova, "Konstantin'in Bağışı" belgesinin içeriğini, yine mantık metoduyla tartışmaya açtı: İmparator Büyük Konstantin, Papa'yı Hıristiyan âlemi üstünde ezelden ebede mutlak hâkimiyet yetkisiyle donatma hakkına sahipse, kendisinden sonra tahtına geçen Roma imparatorlarının (yani Konstantinopolis'teki imparatorların) da Papa'nın üstünde yetkisi vardı. Belge de Roma imparatorunun Papalık üstündeki makam yetkisinin kanıtıydı.

1327 ile 1329 arasında, İngiliz Fransisken papazı Ockhamlı William, belgenin özgün olmadığından yana kuşkusunu açıkladı.

Ve nihayet Lorenzo Valla, "Konstantin'in Bağışı" belgesini dil temelinde incelemeye başladı. Valla'nın vasiyetin sahteliğini kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlayan bilimsel çalışması, 1440 yılında Floransa'da toplanacak dinî kurultaya sunulacaktı. Ama sunulmadı, gizlendi. Valla'nın incelemesi, ancak kendisi öldükten sonra 1506 yılında yayımlanabildi.

Papalığın kurucu yasası –tartışması yasak, çünkü– ulvi ilan edilip "Konstantin'in Bağışı" diye anılan dogmanın sahte olduğu, 1506 yılından öteye, başta Papalık, tüm ilgililerce biliniyordu. İmparatorun öldüğü 335 yılından önce yazıldığı iddia edilen vasiyetin, 700'lü yıllarda kaleme alındığı ve tümüyle uyduruk olduğu kanıtlanmıştı.

Ne var ki aradan geçen 800 yılda Papalık, sahte bir dogmaya dayandırdığı liderliğini, tüm Hıristiyan âlemine kabul ettirmişti. İtalya'yı ele geçirmiş, Roma Katolik Kilisesi'ni tüm Hıristiyan mezheplerinin üstünde söz sahibi yapmış, Papalığı da Avrupa'daki kralların, siyasal iktidarların ve halkların,

fetvalarına sıkı sıkıya bağlı olduğu kutsal önderlik makamı haline getirmişti.

Üstelik Roma'daki ruhban iktidarı, Büyük Konstantin'e atfedilen sahte vasiyeti dogma ilanıyla yetinmemiş, yeni mülk ve yetkilere ihtiyaç duydukça, bu sahte vasiyete göre eski çağlarda yazılmış da yeni bulunmuş gibi yaptığı, sahte "Papalık Fetvaları" da imal etmişti. Tabii ki kadim çağlara aitmiş de kaybolmuş ve sonradan bulunmuş gibi ortaya çıkan bu fetvalar da dogma ilan edildiler.

Günümüzde "Sahte Fetvalar" diye anılan fetvalara her "yeni bulunan eskisi" eklendiğinde Papa'nın toplumsal yaşamı düzenleyen kutsal emir egemenliği genişliyor, Papalığın topraklarına yeni bir toprak parçası ve üzerinde yaşayan bir müminler topluluğu daha katılıyordu.

Vatikan, gerek kurucu yasası "Konstantin'in Bağışı" vasiyetinin, gerekse vasiyete bağlı olarak çıkarılan "Papalık Fetvaları"nın sahte olduklarını, ancak 19. yüzyılın sonlarında, "kerhen" kabul etti. Ama o günden bugüne, iki bin yılın en müthiş sahtekârlığının üzerinde oturduğunu asla itiraf etmedi. Belgelerin sahte olduklarına ilişkin hiçbir resmî açıklama yapmadı; hatta konuyu dillendirmemeye özen gösterdi!

Hıristiyan jargonunda "İsa'nın kuzuları" diye anılan mümin tabanın sözde vicdanını yaralamamak, özde kafasını karıştırmamak için üstü örtülen sahtekârlık, tarihten günümüze sürdürülen sessiz bir anlaşmayla, Katolik Kilisesi'ne isyanla kurulmuş Protestan ve Anglikan mezheplerinin ruhban sınıflarınca da gizlendi.

Ne tuhaftır ki, kazığını yediği Katolik Kilisesi'nden nefretini gizlemeyen Ortodoks ruhban sınıfı tarafından bile açık açık ihbar edilmedi!

Papalığın tahtını elinden aldığı Konstantinopolis Ekümenik Patrikliği, Katolik Papalığa beslediği husumete, tarihte Katolik Haçlıların hazinelerini defalarca yağmalamasını, Hilal'in saldırıları karşısında Papa'ya bağlı Avrupa tarafından yalnız bırakılmasını ve daha bir sürü gerekçe gösterdi. Ancak yediği en büyük kazık, kurucusu Büyük Konstantin'in mirası, Hıristiyan

âlemi önderliğinin elinden cebren ve hileyle alınmasını yutkunarak geçiştirdi!

Hâlâ da yutkunur, dillendirmez.

Çünkü herhangi bir Hıristiyan mezhebi, Kilisesi ya da ruhban sınıfının 1200 yıldır oldubittiyle yönder bellediği Papa'nın kutsal yetkilerini hükümsüz kılacak sahtekârlığı resmen kabulü, Hıristiyanlığın tüm dogmalarını tartışmaya açacak ve müminlerin kutsal metinlere olan inancını kökten sarsacaktır.

Konstantin'in "Sahte" Vasiyeti, bu anlamda da dünya ve insanlık tarihinin en şaşırtıcı "bakarkörlük" örneğidir!

Avrupa kütüphaneleri, konu hakkında sayısız belgesel yapıtla doludur; internet arama motorlarına herhangi bir dilde "Konstantin'in Vasiyeti" tamlamasını girdiğinizde, belgenin sahteliğine ilişkin yüzlerce bilimsel makale gelir önünüze. Ama bu bilgi, asla geniş kitlelere yansımamıştır, yansımaz...

Bugüne değin dünyada tek bir televizyon kanalı, BBC, sahte vasiyetle ilgili bir televizyon belgeseli yapıp yayınlamıştır: *Donation of Constantin, Lies of Faithful...*

BBC de bilindiği gibi, 16. yüzyılda Papa'nın kutsal hegemonyasını reddederek Anglikan mezhebini kuran Sekizinci Henry'nin ülkesi İngiltere'nin devlet televizyonudur.

Tarihsel sahtekârlığın dünya kamuoyundan saklanabilmesinde, küresel medyanın bir yanda tarihi didik didik eden belgeseller yayınlarken öte yanda adeta sessiz bir sözleşme yapmış gibi, bu olayı bilmezden ve görmezden gelişinin payı büyüktür.

Dan Brown'm *Da Vinci Şifresi* gibi dine dayalı komplosu ve çoğu saçma sapan kurgulu binlerce popüler romandan hiçbirinin, Hıristiyanlık tarihindeki temel komplo, Konstantin'in sahte vasiyetinden esinlenmemiş olması da ilginçtir!

Ama açıklaması daha da ilginç olabilir:

Özelinde Avrupa, genelinde Batı diye anılan Yahudi/Hıristiyan kültür topluluğunun, tarihsel gerçeklere verdiği büyük öneme rağmen kültür temelini oluşturan sahtekârlığı mümin kitlelerden saklı tutmaya çalışması, Türklerle yakından ilişkilidir.

Batı'nın din örgütlenmesini sağlayan İmparator Konstantin'in Hıristiyan âleminin önderliğini Papa'ya bırakmadığının alenen kabul ve ilanı, Hıristiyanlığın temsil ve hüküm makamının hâlâ Konstantinopolis Ekümenik Patrikliği olduğu anlamına gelir ki; bu makam ve payitahtı artık İstanbul olup, Türklerin elindedir.

İncil'in yazılıp yayıldığı Ortadoğu'yla birlikte, İsa ve havarilerinin doğduğu Kudüs'ten sonraki en kutsal mekânı, ilk Hıristiyan başkenti Konstantinopolis/İstanbul'u da Müslümanlara kaptırmak, Hıristiyan âleminin iki büyük travmasıdır!

Kudüs'ü geri almak amacıyla yapılan Haçlı Seferleri'ni düşünürseniz, birinci travmayı anlamakla kalmaz; Hıristiyan Batı'nın İkinci Dünya Savaşı öncesi, sırası ve sonrasında bölgede bir Yahudi devleti kurulmasını niçin desteklediğini de kavrarsınız.

Batı'nın bugün siyasal anlamda artık savunulması çok zor bir İsrail'in hâlâ arkasında durmasını, salt Amerika ve Avrupa'daki Yahudi lobilerinin başarısına bağlamak, eksik bir açıklamadır. Batı'nın İsrail'e verdiği desteğin nedenleri arasında, Kudüs'ün Hıristiyanlara değilse bile İncil'de kayıtlı sahiplerine dönmesi de vardır, Hıristiyan Batı'nın Yahudilere yaptıklarından getirdiği nedametin bedeli de...

Hıristiyanlık, ilk çağlarda başlı başına yeni bir din öğretisi değil, bir Yahudi mezhebi olarak algılanıyordu. Hıristiyan âlemi, boynuzun kulağı geçtiği gibi, zaman içinde Yahudiliğin önüne geçmekle kalmadı, beslendiği kaynağa düşmanlık yaptı. "İsa'nın çarmıha gerilmesi"nden sorumlu tuttuğu Yahudiliği aşağıladı ve Yahudilere soykırım dahil, çeşit çeşit eziyet etti.

Ama akraba olduğunu hiç unutmadı ve Yahudiliğe karşı işlediği günahlardan nedamet getirdiği 20. yüzyılın ikinci yarısında, Batı kültürünü bu nedametin göstergesi olarak Yahudi/Hıristiyan ortak kökeni ilan etti. Günümüzde de İsrail'i, "İncil efsanesinin gerçeğe dönüşümü" olarak koruyup kolluyor.

Unutmayalım ki İncil, "Eski Ahit" ve "Yeni Ahit" olarak adlandırılan iki kutsal kitabın birleşimidir. Eski **Ahit**, İbranilerin, İsa'dan önceki kutsal metinlerinden oluşan **Tevrat**

ve Zebur'dur. Yeni Ahit ise, eskisine eklenen 27 bölümde İsa ve sonrasını, havarilerin kutsal metinleriyle anlatır.

Hıristiyan âlemi, tarihinin ilk travmasıyla İsrail'in Kudüs'ü Müslümanlardan geri alıp Eski Ahit'te yazılı olduğu gibi sahiplenerek korumasına verdiği maddi manevi destekle başa çıktı.

Ya ikinci travmayı, ilk Hıristiyanlık başkenti Konstantinopolis'in kaybını nasıl atlattı?

Yanıtım kısa ve açık olacak: Atlatamadı.

Atlatamadığının kanıtlarını, bu kitabın ilerleyen sayfalarında bulacaksınız. Hem de mantık çıkarsamalarıyla değil, tarih belgelerinde yazılı biçimiyle!

Kitle psikolojisi, birey psikolojisinin kaba hatlarıyla yoğunlaşmış biçimidir. Bir travmayı atlatamayan insan ne yapar? Gerçeğin acıtıcı yönüyle başa çıkabilmek için anısını bilinçaltında deforme eder, daha az acıtacak bir anlam yükler ve bilinçüstünden gizler.

Hıristiyanlık âlemi de Konstantinopolis'in Müslüman Türklerin eline geçmesiyle yaşadığı travmayı, aynı yöntemle azaltmaya çalıştı: 1453'ten öteye kendi Doğu kültür mirasına, antik ve klasik çağlarına sırtını döndü, Hıristiyanlık Doğu Roma İmparatorluğu'nda doğmamış gibi yaptı. Hatta ilk Hıristiyan imparator Büyük Konstantin'i toplumsal bellekten silmeye özen gösterdi. İlk ve orta öğretim tarih kitaplarına koymayacak kadar unuttu, unutturdu.

Ama travma o denli derindi ki, unutmak yetmedi. Kaybedilen imparatorluğun adını değiştirmek gerekti. Doğu Roma'ya Roma dememek için kaybedildikten 100 yıl sonra, tam olarak 1557'de Bizans adını verdi! Böylece Müslüman Osmanlı, Doğu Roma ve ilk Hıristiyan başkentini değil, Bizans ve başkentini ele geçirmiş oluyordu.

Travma o denli yoğundu ki, kaybedilen Hıristiyan imparatorluğun bizzat Batı tarafından zayıflatıldığı, kutsal başkent Konstantinopolis'in dinsel yönderliğinin Papalık tarafından gasp edildiği ve başkente Hıristiyanlığın ilk çağlarından miras kalan kutsal kalıtların Haçlı ordularınca çalındığı

gerçeğini bilen Katolik ruhban sınıfında, kimi vicdanları da kanatıyordu.

Oysa aynı gerçekler, bazı günahkâr vicdanları da belki ilk kez, böylesine rahatlatıyordu: Batı Roma, iyi ki Konstantin'in sahte vasiyet belgesiyle Papa'yı Hıristiyanlığın yönderi kılmış, iyi ki Konstantinopolis'i yağmalayıp kutsal kalıtları Batı Roma'ya getirmişti!

Bu yalan ve talan olmasa, Ekümenik Konstantinopolis Patrikliğiyle birlikte 1453'te Hıristiyanlığın karar mercii, yetki makamı ve kutsal kalıtları Müslüman Osmanlı'mn eline geçecek, Hıristiyan Avrupa başsız kalacaktı.

İşe bakınız ki tarihin en büyük sahtekârlığı, Konstantin'in uyduruk vasiyeti, sonuç olarak dünyanın en geniş mümin kitlesine sahip Hıristiyanlığın geleceğini kurtarmış, bekasına ve kıtalararası yayılmasına yaramıştı!

Üstelik, makam üstünlüğü Papalık tarafından cebren ve hileyle gasp edilen Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin, Müslüman Osmanlı'nın eline düşmesi, Hıristiyanlığın Ortaçağ'ın karanlığından kurtulup aydınlanmasını sağlamış, Rönesans'ı başlatmıştı.

Nasıl mı?

Doğu Roma'nın son bilginleri ve sanatçıları, Konstantinopolis'in Müslüman Osmanlı tarafından alınmasından sonra İtalya'ya göçtüler. Batı Roma'ya unuttuğu antik ve klasik dönem bilgilerini, sanat biçemini aktardılar. Rönesans, antik Yunan ve Roma uygarlıklarının Bizans klasik çağında yaşatıldığı biçimiyle yeniden keşfiyle başlamış olup Batı Avrupa bu keşfi, Konstantinopolis'ten İtalya'ya göçen bilginlerle sanatçılara borçludur.

Bir zaman makinasına girdiğinizi hayal edin. Dış dünyaya kapılarınızı kapatın, algınızı açın, sayfaları çevirdikçe düşeceğiniz şaşkınlıklara hazırlanın.

Çünkü tarihin seyrini 8. yüzyıldan öteye değiştiren sahtekârlığın, "Konstantin'in Bağışı"nın yıl be yıl izini sürmek, jeopolitik bir gerilim romanı, bir polisiye kadar heyecanlı!

Belgesel polisiyemiz, 8. yüzyılda, kanlı bir iktidar çekişmesinin tam ortasında başlıyor.

Ama adım adım izleyeceğimiz sahtekârlığın, dünya tarihinin akışını değiştiren işlevini kavramak için, önce tahrif ettiği gerçeği, gasp ettiği kutsal önderliğin tarihçesini özetlemekte yarar var.

Hıristiyanlığı ikiye bölmekle, aslında Doğu ile Batı uygarlığının kesin çizgilerle ayrılıp yeryüzündeki her kutupta birbirine düşman olmasına yol açan sahte vasiyetin atfedildiği Büyük Konstantin kimdi? Niçin, bir vasiyetiyle dünya jeopolitiğini değiştirecek kadar önemliydi? Neler yaptı ki böyle bir önem kazandı?

Türkiye'deki orta eğitimde, İstanbul'un 1453 öncesi tarihi zaten çok yüzeysel okutulur, Fatih'in fethinden öncesi "Bizans Dönemi" olarak geçiştirilir. Ama bu savruklukta, kuşkusuz Batı eğitim sisteminin İstanbul'un Romalı tarihini ve Hıristiyan âlemindeki liderlik konumunu karartma iradesinin de payı vardır. Sonuç olarak dünyada ve Türkiye'de çok az insan, bu kentin Büyük Konstantin tarafından kurulduğunu bilirken, onlar da sözünü ettikleri Roma imparatorunu tanımazlar.

330 yılında Roma İmparatorluğu
(Büyük Konstantin)

Bu kitabı yazabilmek için çok sayıda belgesel yapıt okuduğumu tahmin edersiniz. İşte hemen hepsi Büyük Konstantin'le başlayan bu belgeseller arasında, İstanbul'un kurucusu Roma İmparatoru'nu en iyi kıyaslamayla tarif eden tarihçi, Victoria Kraliyet Madalyası sahibi ve Norwich Vikontu, İngiliz yazar John Julius Norwich'tir.

Norwich, *Bizans* adlı kitabının ilk sayfasında Büyük Konstantin'i şöyle tanıtır:

"Aldığı kararlar ve sonuçları, İsa, Buddha ve Muhammed dışında, kendisini tarihin en etkili şahsiyeti kılar."

Sahte Papalık tarihini geriye sarmak ve olanları anlamak için, İsa'dan 300 yıl sonrasına hükmeden ilk Hıristiyan imparator, Yüce Sezar Konstantin'e yakından bakmak gerekiyor.

Nova Roma

Bizim (Batı) uygarlığımız, Doğu Roma İmparatorluğu'na olan borcunu asla tanımadı. Oysa Hıristiyanlığın bu büyük Doğu kalesi olmasa, Avrupa'nın Yedinci Yüzyıl'da Pers Krallığı ya da Sekizinci Yüzyıl'da Bağdad halifesinin ordularına karşı durabilme şansı mı vardı? Doğu kalesi olmasa, bugün hangi dili konuşur, hangi tanrıya tapardık?

*Doğu İmparatorluğu'na kültür borcumuz da büyük. Barbar istilalarından ve Roma'nın çöküşünden sonra Batı Avrupa'daki bilgi ışıkları, manastırlarda zaman zaman parlayan kıvılcımlar dışında tamamen söndü. Ama Boğaziçi kıyılarında parlamaya devam ettiler ve klasik mirasımızı koruyup gözettiler. Antik Çağ'a ilişkin ne biliyorsak, çoğunu Konstantinopolis'in bilgin, yazman ve çoğaltıcılarına borçluyuz. Eğer onlar olmasaydı, özellikle Yunan ve Roma edebiyatı ile Roma Hukuku ebediyen kaybolup unutulacaktı.**

John Julius Norwich

---

* *A Short History of Byzantium*, 1988.

İlk Hıristiyan Hükümdar, İlk Konstantin

Avrupa, Asya ve Afrika'ya yayılan sınırlarıyla dünyanın gelmiş geçmiş en geniş emperyal devletine hükmeden Birinci Konstantin, Birleşik Roma'nın sonuncu büyük imparatoruydu. 272 yılında doğdu, 337'de öldü ve tüm hasımlarını tek tek yenip oturduğu Roma tahtında, tam 31 yıl hüküm sürdü.

Tarihin sadece en büyük değil, en uzun ömürlü devleti Roma egemenliği, önce krallık, ardından cumhuriyet olarak yapılandı, sonunda da imparatorluğa dönüştü. Ancak devletin hem cumhuriyetçi geleneği hem de genişliği, Roma'nın çoğu zaman birden çok sezar* tarafından yönetilmesini gerektirdi. Bu sezarlardan birine "Augustus Cesarius", yani "Yüce Sezar" ünvanı verilir ve ötekilerin üstündeki otorite sayılırdı.

Büyük Konstantin (272-337)

* Almanca Kaiser, Rusça Çar, Macarca Çasar, Osmanlıca Kaysar ya da Kayser ve Tibetçe *Gesar* sözcükleri, Yunanca Caesar yazılan *Sezar*'ın türevleridir. Bugün Türkiye'deki Kayseri ili, kaysar sözcüğünden gelen adını, MÖ 20 ile 16 yılları arasındaki Ermenistan fethi sırasında kenti 300 yıl süreyle Roma'ya bağlı bir eyalet haline getiren İmparator Tiberius zamanında almıştır.

Büyük Konstantin, Nova Roma'nın şehir planını Meryem'e sunarken (Ayasofya / mozaik, 1000 yılma doğru)

Birinci Konstantin, komutasındaki ordu tarafından 306 yılında ölen babası yerine "Augustus Cesarius" ilan edildiğinde, Roma İmparatorluğu dört ortaklı bir koalisyon hükümeti tarafından yönetiliyordu. Her sezarın bir bölgesi ve ordusu vardı. Aralarında iktidar mücadelesi başladı, koalisyon çöktü. 312 yılında Galya, Bretanya ve İspanya ordularının başında Alp Dağları'nı aşıp imparatorluk başkenti Roma'ya yürüyen Birinci Konstantin, başlıca hasmı Maxentius'u öldürüp ordusunu ezdi.

Rakiplerini bir bir yenerek imparatorluğu tek elde topladıktan sonra tarihin "Büyük Konstantin" diye anacağı Roma fatihi, Milvio Köprüsü Savaşı'ndan öteye Hıristiyan olduğunu ilan etti ve devletin Hıristiyanlara uyguladığı yıldırma politikasına son verdi.

O çağlarda "dünya" demek olan Roma İmparatorluğu'yla birlikte tarihin akışını değiştirecek bu gelişme, iki farklı anlatımla efsaneleşti.

Bir anlatıma göre, Konstantin ile hasmı Maxentius'ın orduları ilk kez Roma'ya on kilometre mesafedeki Saxa Rubra* alanında karşı karşıya geldi. İşte bu çatışma sırasında, gökyü-

* (Lat.) Kızıl kayalar.

zünde Konstantin ve ordusunu şaşkınlığa düşüren bir işaret belirdi. Güneşin tepesinde dev bir haç göründü. Muharebeden Haçın üzerinde, *In hoc signo vinces* (Bu işaretle yeneceksin) yazıyordu.

Öteki anlatıma göre ise Konstantin, muhabereden önceki gece, bir rüya gördü. Rüyasında, bütün askerleri üzerinde çengelli çarpı işareti olan kalkanlarla savaşa giriyordu. İmparator, ertesi sabah uyanır uyanmaz ilk iş, askerlerine kalkanlarının üstüne çengelli çarpı işareti koymalarını emretti. Söz konusu çengelli çarpı, X diye yazılan *kh* ile P diye yazılan *rho* harflerinin üst üste gelmesi, yani İsa'nın Yunancası "Khristos"un ilk iki harfiydi.

Zaten sadeleştirilmiş Haç sembolü de hem İsa'nın gerildiği haç, hem de adının ilk harfi Yunanca X'in dik açılı halidir...

Efsanedeki doğruluk payı ne olursa olsun, sonuç o ki, yepyeni bir kutsallıkla kuşanan Büyük Konstantin ve ordusu, 28 Ekim 312'de Saxa Rubra'dan sürdüğü Maxentius'un ordusunu Milvio Köprüsü'nde sıkıştırıp ezmişti.

Konstantin'in Rüyası (Milvio Köprüsü Zaferi)
Ressam: Jules Romain / 1520-24

Mutlak gerçek, Birinci Konstantin'in ileri görüşüydü. İmparator, Roma nüfusunun henüz onda birinin iman ettiği

Hıristiyanlık dininin özellikle kentlerde şaşırtıcı bir hızla yayıldığını saptamıştı. Kendisinden önceki sezarların baskı ve taciz politikasının tam tersine, imparatorluğu bu yeni dinin çatısı altında birleştirebileceğini düşündü. 313 yılında "Milano Fermanı" diye anılan hoşgörü sözleşmesiyle Hıristiyanların sevgisini ve desteğini kazandı.

Milano Fermanı'nın 1700. yıldönümü için çıkartılan İtalyan posta pulu

Hıristiyanlığı kabul ettikten sonraki ilk kutsal yatırımlarını, İtalik Yarımadası'ndaki Roma'ya yaptı. Tek tanrıya hidayetinin başında, çoğul tanrılara tapan Roma'yı bir Hıristiyan yerleşkesine dönüştürmeye kararlıydı.

Ölümünden beş yüzyıl sonraki sahte vasiyetinde sıralanacak olan San Paulo, San Sebastiano, Santi Aposti dei Christo (Aziz Havariler) ve en görkemlisi de Papalığın birincil simgesi, Hazreti İsa'nın en yakın havarisi, Papaların atası kabul edilen Aziz Petrus'un Vatikan tepesine gömüldüğü efsanesini yayacak olan San Pietro bazilikalarını inşa ettirdi.

Otuz bir yıllık hükümdarlığı sırasında gerçekleştirdiği muazzam işler ve kurduğu kentlerle tarihe "kurucu" olarak geçen Büyük Konstantin, pagan Roma'yı Hıristiyanlığın Kudüs'ten sonraki kutsal merkezi yapmak istedi, evet. Ama eski başkenti asla sevmedi, benimsemedi, Roma'ya ancak zorunlu olduğunda gelip gidiyordu. Aklı fikri Doğu'daydı. Gönlü Doğu'yu çekiyor, gözü Doğu'ya kayıyordu.

Dünyanın Merkezi "Yeni Roma" İstanbul'un Kuruluşu

Batı Roma sezarı Konstantin, Boğaziçi'ni ilk kez gördüğünde, Marmara bölgesine karada ve denizde iktidar rakibi Doğu Roma sezarı Licinius'la savaşmaya gelmişti. Haliç kıyılarında, zaten Roma toprakları içinde kalan küçük yerleşim birimi Byzantium'u fark etti. Bugün Topkapı Sarayı ve çevresinden ibaret Byzantium'un bir avuçluk nüfusu, zenginliğiyle göz kamaştırıyor ve İmparator Konstantin'in 330 yılında Ayasofya'nın temelini atacağı yerde yükselen görkemli Apollon Tapınağı, Haliç'te İsa'dan 600 yıl önce başlayan bir uygarlığa tanıklık ediyordu.

Büyük Konstantin, ordularıyla Trakya'ya yürüdü. Hasmı Licinius'u önce Edirne'de yendi. Ardından Marmara'ya ilerleyip düşmanını, Üsküdar (Khrysopolis) kıyılarında ve denizde bir daha dövdü. Boğaz'ın doğal savunma kolaylığını gördü, hazır gelmişken Haliç kıyılarını, kendi altın çağının "kentsel dönüşüm projesi" kapsamında değerlendirmeye karar verdi: Byzantium'u yıkacak, yerine tüm hasımlarını yenerek birleştirmeyi başardığı Roma İmparatorluğu'nun yeni başkentini kuracaktı!

"Kente yaptırdığı tüm Hıristiyan tapınaklarına rağmen cumhuriyetçi ve pagan geleneklerini sürdüren Eski Roma'nın, yeni kurduğu tek dinli imparatorluğun merkezi olamayacağına, kadim başkenti ikinci ziyaretinde karar vermişti. Eski Roma'daki akademiler, kitaplıklar artık bir İskenderiye'nin, Hatay'ın ya da Bergama'nın görkemiyle yarışamıyordu. Sıtma salgını yüzünden, gerek Roma, gerekse tüm İtalik Yarımadası nüfusu azalıyordu. Konstantin gibi öngörülü bir yönetici, Pars Orientalis diye anılan Doğu'nun, Batı'yla

karşılaştırılamayacak üstünlükteki ekonomik zenginliklerini görmezden gelemezdi. İmparatorluğun ekseni ister istemez Doğu'ya kayıyordu ve İtalya'nın artçı bir üs konumuna düşmesi kaçınılmazdı."*

324 yılında Boğaz kıyılarındaki küçük ve zengin Byzantion yerleşkesini, Nova Roma'ya dönüştürecek yıkım yapım çalışmaları başladığında Büyük Konstantin, Küçük Asya'ya doğru genişleyen mülkünü zaten Eski Roma'dan değil, Hıristiyanlık öğretisindeki ilk anlaşmazlığı çözmek için 325 yılında bizzat hakemlik yaptığı Birinci Ekümenik Konsil'in toplandığı, İznik'ten (Nikaia) yönetiyordu.**

325 yılında İznik Konsili'nde kabul edilen İnanç Bildirisi (*Kredo*)

* Norwich / Bizans Tarihi, 1988.

** Hemen hepsi Doğu Kiliselerinden gelen 300'den fazla din âliminin toplandığı İznik Konsili'nin ana tartışma konusu, Mesih İsa'nın gerçek Tanrı olup olmadığıydı. İskenderiye Kilisesi ruhbanı arasında başlayan hizip, Mesih İsa'nın dünyanın kuruluşundan önce Tanrı tarafından yaratıldığını iddia eden Arius ile Mesih İsa'nın ezelden beri var olan Tanrı Baba özünden olduğunu savunan Athanasius taraftarlarının çatışmasıydı. Büyük Konstantin'in ustalıkla şahsi fikrini kabul ettirdiği konsilde, Kilise önderlerinin çoğu, Mesih İsa'nın gerçek tanrı olduğu fikrinde birleştiler. Arius'un savı inkârcılıktan mahkûm edildi, yazılı kayıtların yakılmasına karar verildi ve hizipçi din âliminin İskenderiye Kilisesi'ne dönüşü yasaklandı. Bu ilk konsilde onaylanan İnanç Bildirisi, MS 325 yılından öteye tüm Hıristiyan mezheplerinin kabul ettiği ortak metinlerdendir.Ancak Balkanlar'a sürülen Arius'un sürgünden sonra İznik'e dönmesi ve yarattığı hiziple ortalığı karıştırmaya devam etmesi önlenemedi.

325 İznik Konsili

Constantinapolitano-Nova Roma

Ama Yeni Roma, İtalik Yarımadası'ndaki kadim başkentin imar planına göre kurulacak, hatta eski Roma'nın daha görkemli ve modern bir kopyası olacaktı!

Konstantin'in kurdurduğu kentin merkezi, "Milion" diye adlandırılan ölçüt anıttı. Anıtın, kare biçiminde inşa edilen dört zafer takının üstünde yükselen kubbesi, Hıristiyanlığın en kutsal kalıtını barındırıyordu: İsa'nın gerildiği iddia edilen haçın, sözde aslını... "Esas Haç" diye ifade edilen ahşap haçı, Büyük Konstantin'in annesi İmparatoriçe Helena, 327 yılında hacı olmaya gittiği Kudüs'ten getirmişti. Ne kerametse Helena'nın

kutsal topraklarda eliyle koymuş gibi bulduğu tahta haç, İsa gerildikten üç yüzyıl sonraya sağlam kalabilmişti...

Roma imparatorluk topraklarının tüm mesafeleri, artık Milion anıtından itibaren ölçülmeye başlandı. Başka bir deyişle yeni başkentin merkezi, dünyanın merkezi sayıldı. Emperyal mimarinin kilometre taşı Milion'un doğusuna düşen eski Afrodit Tapınağı'nın yerine yeni başkentin ilk büyük kilisesi, Aya İrini inşa edildi. Bu ilk kilisenin uyandırdığı hayranlık çok geçmeden gölgede kalacak ve harika mimarisi, 330'da yapımı başlayıp 360'da sona eren ve eski Apollon Tapınağı'nın yerinde yükselen, eşsiz görkemde Ayasofya tarafından geçilecekti.

Aya İrini ile Ayasofya'nın dört yüz metre berisinde, Yeni Roma'nın zaman için muazzam sayılan Hipodrom'u uzanıyordu. Devasa arenanın omurgasını (*spina*) aynı zamanda eksenini tayin eden bir teras oluşturuyordu. 324 yılında yapımı biten bu teras, Büyük Konstantin'in Yunanistan'ın Delfi şehrindeki Apollon Tapınağı'ndan getirdiği savaş ganimeti, Yılanlı Sütun'la* süslendi. Yılanlı Sütun, Antik Yunanistan'ın Perslere karşı verdiği sonuncu savaşın, 31 Yunan sitesinin birleşerek MÖ 479 yılında Platea'da kazandıkları zaferin anıtıydı.

Sütunun bir de tılsımı vardı: Burma dikiti oluşturan yılan motifleri, şehri zararlı sürüngenlerden koruyacaktı.

Yılanlı Sütun'un dikildiği terasın doğusuna inşa edilen burgu merdivenlerden; merasim avluları, kışlalar, hamamlar, kabul salonları, çalışma büroları ve konutlardan oluşan Mega Palation (Bukoleon) diye anılan Büyük Saray'a ulaşılıyordu. Günümüzde, Sultanahmet Arastası ve Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, bu sarayın kalıntıları üzerine kurulmuştur.

---

* Persleri yenen 31 Yunan şehri, bu sütunu savaşta edindikleri tunçtan ganimetleri eriterek yaptırmıştı. Eşsiz kalitede bir sanat eseri olan dikit, gövdesi birbirlerine dolanmış üç yılandan oluşuyor ve yılanların kafaları, altın bir kazanın üç ayağını oluşturuyordu. Evliya Çelebi'ye göre İstanbul'daki on yedi tılsımlı burma dikitten biri olan Yılanlı Sütun, 17. yüzyıla kadar sağlamken, bir yeniçeri kılıcıyla yılan başlarını uçurduktan sonra tılsımını yitirdi. Yılan, çıyan, akrep gibi sürüngenler şehre yayıldılar. Tarihçi John Julius Norwich ise burma dikitin yılan başlarının, 1700 yılında sarhoş bir Leh diplomat tarafından kırıldığını öne sürüyor. Kayıp yılan başlarından biri sonradan bulunmuş olup halen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Emperyal başkentin kilometre taşı Milion anıtının batı kenarından başlayan geniş caddeye, Mese adı verildi. Büyük Konstantin, Mese (Bugünkü Divanyolu Caddesi) boyunca uzanacak ve "Konstantin Forumu" diye anılacak muhteşem meydanın oval mimari planını bizzat çizdi. Meydanın ortasına inşa edilen mermer kaidenin üzerine, imparatorun "eski" Roma'daki Apollon Tapınağı'ndan söküp getirttiği dikilitaş (bugünkü Çemberlitaş) yerleştirildi.

Antik Roma'daki tapınaktayken tepesinde, doğan güneşi selamlayan bronz bir Apollon heykeli olan sütun, 330 yılında Yeni Roma'ya dikildiğinde, üzerindeki Apollon yerine aynı pozda, doğuya bakarak güneşi selamlayan Büyük Konstantin'in bronz heykeli konuldu.

Yılanlı Sütun

Büyük Konstantin büstü (MS 4. yüzyıla ait bu büstün, 1204 Konstantinopolis talanıyla Roma'ya getirilmiş olması mümkündür.)

Aslında yeni heykelin yarısı Apollon, yarısı Büyük Konstantin'di. Çünkü eski heykelin tamamı sökülmemiş, kellesi ve iki kolu alınan güneş tanrısının muhteşem gövdesi üzerine imparatorun kafası ile kolları monte edilmişti.*

Heykelin yeni uyarlamasında, atletik Apollon vücudu üzerinden gururla Doğu'ya bakan Büyük Konstantin'in başını güneş ışınlarını simgeleyen bronz bir çember çevreliyor; sağ eli emperyal asayı tutarken, sol eli "Esas Haç"ın bir parçasını kavrıyordu.

O çağlarda dünya demek olan Roma'nın ilk Hıristiyan imparatoru, çoktanrılı ve tektanrılı sembolleri her zamanki gibi kaynaştırıyor; ama bu kez, tüm semboller yepyeni bir üstün varlığı, kendisini simgeliyordu.

---

* Sonraki imparatorlar Julianus ve Theodosius da bir önceki heykel başını söktürüp kendilerininkini koydular. Eleksios Birinci Komnenos döneminde sütuna mermer bir Korintos başlığıyla altın yaldızlı bir haç dikildi. Bu haç, Osmanlı fethinden (1453) sonra indirildi. Arap tarihçi Kazvini'nin, 13. yüzyılda da çemberlerle sağlamlaştırılmış olduğunu yazdığı dikilitaş, 1672 yılındaki bir yangında da çok hasara uğradı. Sultan İkinci Mustafa zamanında kaidesi duvarlarla, dikiti de çemberlerle berkitildi. Çemberlitaş olarak anılan bu tarihsel kalıt, Cumhuriyet'ten sonra çevresini kuşatan yapılar kaldırılarak yeniden ortaya çıkarılmıştır. (Kaynak: *Büyük Larousse*) *Bizans* başlıklı kapsamlı eserin yazarı John Julius Norwich, Yeni Roma'nın mimarisine ilişkin verdiği bilgilerde, Çemberlitaş ile Dikilitaş'ın tarihçelerini karıştırmıştır. Büyük Konstantin'in MS 330'da Eski Roma'dan getirtip Mese/Divanyolu'na diktirdiği Apollon/Konstantin Sütunu'nu, İmparator Birinci Theodosius'un MS 390 yılında Hierapolis'ten getirtip Hipodrom'a (Sultanahmet Meydanı) koydurduğu Antik Mısır eserini dikilitaş olarak tanıtmıştır.

Çemberlitaş'ın Kutsal Gizemi

Konstantin Forumu'nun ortasına yerleştirilen dikilitaşın (Çemberlitaş) özelliği, salt üstünde yükselen Büyük Konstantin heykeli değildi. Kaidesi, belki de anıttan daha büyük bir önem taşıyordu.

Heykelsiz haliyle 57 metre yüksekliğindeki dikilitaş, temelden yukarı doğru küçülen üç kaide üzerine oturtulmuştu. Bu kaidelerden en dipte ve en büyük olanı, "kutsal" kabul edilen porfir taşından 11x11 metre çapında ve 2,5 metre yüksekliğinde yekpare bir kütleydi. Büyük Konstantin işte bu ana kaidenin içine bir hücre oydurdu. Konstantin'in yaşamı boyunca sarsılmaz bir güvenle sevip saydığı tek insan, Augustus (Yüce) ünvanı verdiği annesi İmparatoriçe Helena, Kudüs haccından getirdiği kutsal kalıtları bu hücreye kendi eliyle yerleştirdi. Sonra yekpare porfir kütlesinde hücreye doğru açılan dar tünel özenle dolduruldu ve tıpkı piramitlerde olduğu gibi girişi asla bulunamayacak biçimde, büyük olasılıkla kütleden daha önce kesildiği yere tıpatıp oturan bir porfir parçasıyla kapatılıp gizlendi.

Taşın içindeki hücreye saklanan ve Hıristiyan öğretisine maddi dayanak oluşturup "Kutsal Emanet" efsanelerini besleyen kalıtların neler olduğuna ilişkin rivayet muhtelif.

Kimi kaynaklar, gizli hücreye İsa'nın mezarından getirilen toprak, çarmıha gerildiği Esas Haç parçaları, halkı doyurabilmek için çoğalttığı ekmek kırıntıları, bu ekmeklerin dağıtıldığı sepet kalıntıları, Mecdelli Meryem'in, İsa'nın çarmıha çivili ayaklarına sürdüğü merhem kabının yanı sıra Nuh'un, gemisini yaparken kullandığı baltanın konulduğunu iddia ediyor.

Kimi kaynaklara göre ise kalıtların arasında İsa'nın kay-

maktaşından Kutsal Kâse'si, haça çakıldığı çiviler, Lut Peygamber'in asası ve Süleyman Peygamber'in som altından yedi kollu şamdanı bile var!

Çemberlitaş'ın dip kaidesindeki gizli hücreye ilişkin tarihçe, hem gerçeklik hem de sahtelik içermesi bakımından; semavi dinlerin esasını oluşturan "kutsal efsaneler"in nasıl yaratıldığına, nasıl üretildiğine de en görkemli PR örneklerinden biri sayılır.

Şöyle ki; bu tarihçede İmparatoriçe Helena'nın 327 yılında Kudüs'e hacca gittiği, kutsal mekânları zamanın Kudüs Metropoliti Makarios'un eşliğinde dolaştığı doğrudur. Bu mekânları gezerken, haç kalıntıları bulduğu da doğrudur. Ama kalıntının, üç yüzyılı aşkın süredir çürümeden ve kimseciklere görünmeyip Helena'yı bekleyen Esas Haç parçası olması elbette ki gerçekdışıdır!

Zaten Konstantin'in annesi de bu gerçekdışılığın farkındadır ki, İsa'nın çarmıha gerildiği tepede bulduğu, üstelik bir değil İsa'yla birlikte çarmıha gerilen iki hırsızınki de dahil üç haç kalıntısı arasından Esas Haç'a ait olanı, mucize testiyle ayırt etmiştir. Efsaneye göre Helena, haç parçalarını ölmekte olan bir kadının üstüne koymuş, kadını diriltip sağlığına kavuşturan parçanın Esas Haç'tan olduğu böylece anlaşılmıştır.

Kudüs'te, İsa'nın 327 yıl önce gerildiği haçı eliyle koymuş gibi bulan Yüce Helena'yı artık kim tutar? Hızını alamayıp İsa'nın, "Bu kanımdır!" diye şarap sunduğu Kutsal Kâse, çoğalttığı ekmek kırıntıları, sepet parçaları vb. de bulmuş olabilir.

Ama Çemberlitaş'ın kaidesine eliyle koyduğu kalıtlar arasında özgünlüğü tartışılmaz yegâne Kutsal Emanet, kuşkusuz Kudüs toprağıdır.

Mucizeler, tarih yazan büyük liderlerin ortak reçetesidir. Ne zaman zora düşseler, hop, bir mucize olur, kurtulurlar.

Gerçek şu ki, Büyük Konstantin'in annesi İmparatoriçe Helena, o çağlar için oldukça ileri sayılan 72 yaşında göze aldığı Kudüs yolculuğuna, tam da oğlunu kurtaracak "mucizeler" yaratmak kararlılığıyla çıkmıştı. Çünkü Roma'nın ilk Hıristiyan imparatoru, bir yıl önce İsa'nın öğretisinde bağış-

lanamaz en büyük günahı işlemiş ve tahtının birincil vârisi, oğlu Sezar Krispus'u öldürtmüştü. Taze Hıristiyan tebaa, iman ettiği tanrıya ters düşen imparatorun samimiyetini sorguluyor, semavi kutsallığını tartışıyordu.

Büyük Konstantin'in nikâhsız yaşadığı ilk eşi Minervina'dan olan büyük oğlu ve gerek ordunun, gerekse halkın favorisi veliaht Sezar Krispus'u 326 yılında niçin öldürttüğüne ilişkin iki varsayım var. 5. yüzyılda tarihçi Zosimus ve 12. yüzyıl tarihçisi Zonaras, parlak komutan Sezar Krispus'un üvey annesi Fausta'nın komplosuna kurban gittiğini öne sürüyor.

Bu komploya göre İmparator'un ikinci ve nikâhlı eşi Fausta, taht yolunu kendi soyundan vârislere açmak için Büyük Konstantin'i, veliaht ilan ettiği büyük oğlu Sezar Krispus'un cinsel tacizine maruz kaldığına inandırıyor. İmparator, öfkeden çılgına dönüp öz oğlunu öldürtüyor.

Ancak ilk torunu Krispus'u çok seven babaannesi İmparatoriçe Helena, bir hafiye gibi çalışarak, hiç hazzetmediği gelini Fausta'nın yalan söylediğini, genç Sezar Krispus'a iftira ettiğini ortaya çıkarıyor.

Acı bir pişmanlığa gark olan Büyük Konstantin, kendisini yalan dolanla kandırıp büyük günaha sokan nikâhlı eşini, en acılı ölüm biçimiyle cezalandırıyor: Fausta hamama girdiğinde, içinde yıkandığı havuzun suyu yavaş yavaş kaynatılıyor. Kraliçe kendini dışarı atmak için yaptığı her hamlede, havuzu kuşatan uşaklar tarafından suya itiliyor. Sonunda diri diri haşlanarak ölüyor.

Büyük Konstantin'in öldürdüğü oğul Sezar Krispus adına bastırdığı *solidus* (sikke)

İmparatorun, adına altın sikke bastıracak kadar değer ve Sezar ünvanını verdiği oğlu Krispus'u öldürtmesine ilişkin ikinci varsayım, 6. yüzyılda Frenk tarihçi Grégoire de Tours'a ait. Buna göre Sezar Krispus ve üvey annesi Fausta, Büyük Konstantin'in iman ve devlet dini ilan ettiği Hıristiyanlığa geçmeyi reddedip pagan inançlarını sürdürüyorlar. Sezar Krispus, babasına karşı komplo kuruyor. Pagan inanç yakınlığından ötürü üvey anne Fausta'nın da komploda parmağı olması ihtimali var. Büyük Konstantin, darbe hazırlığını öğreniyor. Hem oğlunu hem de karısını öldürtüyor.*

Sezar Krispus ve Fausta'nın asıl katil gerekçeleri ne olursa olsun, özellikle veliahtın, hem de babası eliyle öldürülmesi, Roma tebaasını sarsmıştı.

Hele İmparatoriçe Helena, torunu maktul, oğlu katil bir ana olarak, tarifsiz acılar içerisindeydi. Sezar Krispus'un katlinden bir yıl sonra çıktığı hac yolculuğundan, oğul katili Büyük Konstantin'in büyük günahını hem Tanrı hem de tebaa nezdinde bağışlatacak mucizelerle dönmeliydi, nitekim öyle de oldu.

Uyduruk Esas Haç ve diğer Kutsal Emanet buluntuları, ilk Hıristiyan imparatorun tanrı katında da ayrıcalıklı olduğunun kanıtı ve bağışlanmaz günahının bile bağışlandığının işareti sayıldı.

Büyük Konstantin, Kudüs'ten gelen Esas Haç'ın bir parçasını eski Roma'ya, annesinin Yeni Roma'ya taşınmadan önce ikamet ettiği saraydan bozma Kutsal Haç Kilisesi'ne gönderdi.

Haçın bir başka parçası, daha önce tarif ettiğim gibi, Yeni Roma'daki Konstantin Kolonu'nun (Çemberlitaş) üstünde

---

* Tarih, bazen lanetli kaderlerin tekrarından ibarettir: Büyük Konstantin'den 1120 yıl sonra adı İstanbul olarak değişen aynı payitahttan, dini İslam'a, adı Osmanlı'ya dönüşen aynı memalike hükmeden Kanuni Sultan Süleyman da nikâhsız zevcesi Güldünya Hatun'dan olan ilk oğlu, halkın ve ordunun en sevdiği veliahtı Şehzade Mustafa'yı öldürtmüştür. Bu evlat katli de kâh nikâhlı eş, üvey anne Hürrem Sultan'ın entrikası, kâh Şehzade Mustafa'nın babasına kurduğu komployla gerekçelendirilmiştir. Ancak lanetli benzerlik bu kadarla sınırlı değildir: Büyük Konstantin'in de, Kanuni Sultan Süleyman'ın da üçer oğlu sağ kalmış, taht kavgasında onlar da birbirlerini öldürmüş ve her iki imparatordan sonra, her iki mülk için de duraklama devri başlamıştır. Tarihin bu garip cilvesi, *Destina* (Literatür, 2008) adlı romanımın konusudur.

yükselen Apollon vücutlu Büyük Konstantin heykelinin eline tutuşturuldu.

Bir diğer parçası, İmparatoriçe Helena tarafından Çemberlitaş'ın dibindeki hücreye konulan Kutsal Emanetler'in arasında yer aldı.

Böylece dosta düşmana, Hıristiyan Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyan başkentinin Nova Roma (İstanbul) ve Kutsal Emanetler'in mahfazası Konstantin Kolonu'nun (Çemberlitaş) da Hıristiyanlık âleminin mihenk taşı olacağı ilan ediliyordu!

324 yılından beri süren Yeni Roma'nın imarı, on binlerce işçi ve zanaatkârm gece gündüz ara vermediği, hummalı bir çalışmayla sürüyordu. Roma egemenliğindeki tüm Avrupa ve Asya kentleri emperyal emirle talan ediliyor, en değerli hazineleri, sanat eserleri, heykelleri, anıtları yeni başkente taşınıyordu.

Dünyanın merkezi olacağı anlaşılan kent hakkında, daha yapımı sürerken efsaneler üretilmeye başlanmıştı. Örneğin surlarının nereden nereye kadar uzanacağını, bizzat imparatorun kılıcıyla çizdiği anlatılıyordu. Surların uzunluğuna şaşıran mimar ve ustalara, "Önümde giden bana dur diyene kadar ilerleyeceğim!" demişti. İmparatorun önünde kim gidebilir?

İmparatorun önüne kimse geçemeyeceğine göre, Tanrı'sı "dur" diyene kadar uzamıştı Konstantin'in kılıcıyla çizdiği surlar...

Büyük Konstantin, parlak hükümranlığının zirvesinde, tahta çıkışının yirmi beşinci yıldönümünü kutlamak üzereydi. Tepeden tırnağa kendi zevkine göre kurduğu yeni başkentin açılış merasimini, işte bu Gümüş Jübile kutlamalarına denk getirdi.

11 Mayıs 330 sabahı, İmparatorun inançlarında özgür bıraktığı pagan halk tapınaklarda, Hıristiyan ahali kiliselerde toplandılar. Büyük Konstantin, Aya İrini'de yapılan ayine katıldı.

Gerek Aya İrini ve diğer kiliselerde, gerekse pagan tapınaklarında İmparator ile başkentin bereket ve bekası için dualar edildi.

Büyük Konstantin, eseri olan kenti Bakire Meryem'e ithaf etti.

Aya İrini'deki görkemli ayin, Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti İstanbul'un tarihe doğuşu sayıldı.

Kentin resmî adı, yapımı henüz biten Adalet Sarayı'nın üstüne gururla kazınmıştı: Nova Roma. Ama Nea Roma diye de anılıyordu.*

Zaten Roma'nın gerek pagan, gerek Hıristiyan tarihini incelerken asla unutulmamalıdır ki, tarihin gelmiş geçmiş bu en büyük imparatorluğu, Antik Yunan uygarlığının vârisi ve Batı'dan Doğu'ya Akdeniz'e kıyısı olan tüm mülkü, eski Yunan mülküdür. Dolayısıyla Roma'nın resmî dili Latince olmasına karşın, fetih topraklarında daima Yunanca vardı ve yer adlarından dinsel tanımlara her iki dil, daima iç içeydi.

İsa'dan sonraki ilk 50 yılda öğretisi "Müjde" ya da "Yol", müminleri İsevi ve İsa'nın doğum yerine atfen Nasrani diye anılan ikinci tektanrılı dinin adı da Yunanca konuşan Antakya'da konuldu.

Antakyalı müminlerce İsa'nın Yunanca karşılığı Hristos'tan türetilen Hıristiyan kavramı, Yeni Ahit'in 70 ile 80 yılları arasında yazılan beşinci bölümü "Resullerin İşleri"nde yer aldıktan öteye, evrenselleşti.

---

* Yeni Roma'nın Latince ve Yunanca karşılıkları.

Hıristiyanlığın Kurumsal Yapılanması

Büyük Konstantin, Roma'nın ilk Hıristiyan imparatoruydu ama Hıristiyanlığı kabul eden ilk devlet Roma değil, 301 ila 314 yılları arasında Hıristiyanlığını ilan eden Ermenistan'dı.

330 yılında Hıristiyanlık henüz mezheplere bölünmemişti; teolojik anlamda meşruiyet temsilcileri tarih sırasına göre Antakya, İskenderiye ve (eski) Roma Kiliselerinin ruhban bilginleri ve önderleri de bu kiliselerin patrikleriydi.

Eski Yunancada "baba, aile reisi" anlamına gelen *patriarkhes* sözcüğünden türetilen makama seçilen patrikler arasında hiyerarşi yoktu. Birinin fetvası, diğerine üstün değildi. 324 yılında Büyük Konstantin'in İznik'te topladığı ilk konsilde kararlaştırılan protokol önceliği her ne kadar Roma, Antakya, İskenderiye diye sıralansa da, bu tümüyle onursal bir hiyerarşiydi. Her üç Kilise ile önderleri, meşru din yönderliğinde henüz eşit önem ve yetki sahibiydiler.

Ne var ki İsa'nın yeryüzündeki varlığına ilişkin son kalıtların, "Kutsal Emanetler"in bağrına gömüldüğü Nova Roma'nın, hem ilk Hıristiyan imparator Büyük Konstantin'in kurduğu emperyal başkent hem de Doğu'dan Batı'ya genişleyen Hıristiyan dünyanın merkezi olarak; meşru Kiliselerin arasma katılması, hatta önderlik iddia etmesi kaçınılmazdı.

Keza Hıristiyanlığın doğduğu toprakları temsil eden Kudüs Kilisesi de bu meşruiyet dışında bırakılamazdı.

Büyük Konstantin'in kutsallığın sadece temsil ögesi olduğu stratejik tercihlerini Batı'dan Doğu'ya kaydırdığını izlemek için hükümranlığının önemli yıldönümlerini nerelerde kutladığına bakmak yeterliydi: Tahta çıkışının yirminci yılını yücelten *Vicennalia* törenleri, Batı'yı unutmadığını göstermek amacıyla

Eski Roma'da yapılmıştı. Yirmi beşinci yılını, bizzat kurduğu Yeni Roma'nın resmî açılışına denk getirmişti. Otuzuncu yıl *Tricennalia* törenleri için Kudüs'ü seçti. Aradan geçen beş yılda, koyu bir dindar olmuştu. İstanbul'da hem Hıristiyan hem de pagan tapınaklarda kutlanan Gümüş Jübile'sinin aksine, Kudüs'teki tören baştan sona Hıristiyan geleneklerine göre yapıldı.

İki yıl sonra, 22 Mayıs 337'de öldü.

Birleşik Roma tarihinin sonuncu, Hıristiyanlık tarihinin ilk imparatoru Büyük Konstantin, 31 yıllık hükümranlığının son çeyreğinde Yunanca "resullere eşit" anlamına gelen *İsapostolos* ünvanını kullanıyordu. Bizzat hazırladığı cenaze ve defin mizanseniyle, taşıdığı ünvan hayallerinin ötesinde "Resul" gerçekliği kazandı:

Lal rengi kaftan giydirilen cenazesi, altın bir tabuta yerleştirilip, Büyük Saray'ın tören salonundaki yüksek bir kaidenin üstünde, tam üç ay bekletildi. Çünkü yerine oğullarından hangisinin geçeceği belirsizdi. İmparatorluğun acil işleri ve saray törenleri, bu üç ay boyunca sanki yaşıyormuş gibi O'nun adına yapıldı.

Sonunda, kendisinden sonraki kardeş kavgasında öldürülecek ilk oğlu, Konstantius kaldırdı cenazesini.

Defin töreni, olağanüstü imparatorun tam istediği gibi, olağanüstü bir merasimdi.

Muazzam kafileye savaş giysilerini giyinmiş Roma lejyonlarının başında, oğul Sezar Konstantius öncülük ediyordu. Ardmdan mızraklı lejyonlar ve ağır piyade birlikleriyle çevrili Büyük Konstantin'in altın tabutu geliyordu...

Büyük Saray'dan çıkan tören kafilesi, Hipodrom'u kuzey doğusundan dolanarak Milion Taşı'na doğru yürüdü. Oradan Mese/Divanyolu'nu izleyerek yapımı tamamlanan Resuller Kilisesi, Havariyyun'a vardı.

Tarihçi Emesalı Eusebios, tarihin en büyük imparatorunun anıtmezarı için şunları yazdı:

"Büyük Konstantin, kabir mekânını resullerle aynı kutsallık katını paylaştığını gösterecek yer ve konumda düşün-

*müştü. Kiliseye 12 Resul'ün anısına, dinin dayanağı 12 kutsal abide niyetine, 12 lahit yaptırdı. Ortalarına kendi lahtini koydurdu."**

Hıristiyanlık dogmalarını saptayan ve öğretisine yön veren küresel (ekümenik) din kurultaylarından ilki, önceki sayfalarda yer aldığı gibi, 325 yılında Büyük Konstantin'in başkanlığında yapılan İznik (Nikaia) Konsili'ydi.

İkinci Ekümenik Konsili, Hıristiyan âleminin başkenti Nova Roma'da toplamak, 381 yılında Birleşik Roma'nın sonuncu imparatoru Theodosius'a nasip oldu.

Aradan geçen zamanda başkent, hem Yeni Roma hem de kurucusunu anımsatan Konstantinopolis, (Konstantin'in şehri) diye anılır olmuştu. İlerleyen çağlara popüler adı Konstantinopolis kalacak, "Yeni Roma"lığı ancak tarihine atıf yapıldığında, daha az kullanılacaktı.

381'de İstanbul'da toplanan İkinci Ekümenik Konsil'e katılanların hepsi Doğu Kiliselerinin temsilcileri olup Batı'dan hiçbir ruhban gelmemiş, Roma ve Milano Kiliseleri de yoktu. Hıristiyanlık öğretisindeki dogma ve doktrin çatışmaları iktidar çekişmesine dönüşmüş, hizipçilik başlamıştı.

İznik Konsili'nde saptanan dogmaları ön kabulle başlayan İstanbul Konsili'nde, Konstantinopolis ve Kudüs Kiliseleri Patriklik düzeyine yükseltilerek, Roma, Antakya, İskenderiye'nin yanı sıra teolojik meşruiyet tanındı. Patriklerinin yetkileri de ilk üçünün yetkilerine eşitlendi.

Hıristiyanlığın meşru temsilcilikleri yeni protokol sıralamasında Roma, Konstantinopolis, İskenderiye, Antakya ve Kudüs Kiliseleri diye sayılıyordu. Başka bir deyişle Yeni Roma, diğer kiliselerin tarihsel önceliklerini atlayarak, önem skalasında Kadim Roma'dan hemen sonraki ikinci sıraya oturmuştu. Yeni sıralamayla, Hıristiyanlığı tüm hizip çekişmelerine kar-

* 4. yüzyılda Ayasofya'dan sonraki en büyük yapı olan Havariyyun (Resuller) Kilisesi, 550 yılında İmparator Justinianus tarafından yenilendikten sonra 1453'e kadar Doğu Roma/Bizans imparator ailelerinin kabristanı olarak kullanıldı. 1461'de tamamen yıkılan kilisenin yerine Fatih Camii yapılmıştır. Büyük Konstantin'in lahti ve diğer 12 lahtin 1209'daki Haçlı talanı sırasında tahrip edildikleri bilinmektedir.

şın altı yüzyıl daha aynı çatı altında tutacak "Beşli Hükümet" (pentarşi) yönetimine geçiliyordu.

381'deki Konstantinopolis Ekümenik Konsili'nin saptadığı dogma hükmündeki yedi kutsal kuraldan üçüncüsü şöyleydi:

> *"Konstantinopolis Patriği, Roma Patriği'nden sonra ikincidir. Bununla birlikte Roma Patriği'nden sonra gelen Konstantinopolis Patriği'nin onursal önceliği vardır; çünkü temsil ettiği kent, Yeni Roma'dır."*

Konstantinopolis Patriği'ne verilen işte bu "onursal öncelik", Hıristiyanlığın birincil makamı iddiasını taşıyan Eski Roma Patrikliğinin elbette tepesini attırdı. Ama yapabileceği bir şey yoktu.

Çünkü hepsinin üstündeki otorite, Hıristiyan âleminin bir numaralı gerçek egemeni, Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi, *Pontifex Maximus* liderlik ünvanıyla anılan Roma imparatoruydu.

Hıristiyanlık öğretisinin meşru dayanağı "Beşli Hükümet"i oluşturan ve yeryüzünde İsa'nın temsilcisi sayılan beş patrikten biri, kurallara aykırı davrandığı, günaha girdiği ya da suç işlediğinde, kendisini yargılayabilecek tek mercii *Pontifex Maximus* İmparator'du. Onun da payitahtı, artık Konstantinopolis'ti.

Başka bir deyişle Hıristiyanlığın güç merkezi, ister istemez İstanbul olmuştu.

Roma İmparatorluğu, Theodosius'un 395 yılında ölümüyle iki oğlu arasında ikiye bölündü. Batı'nın imparatoru Honorius, İtalya'da Ravenna'yı başkent yaptı. Arcadius ise, Doğu İmparatoru olarak Konstantinopolis tahtına oturdu.

Ne var ki Batı Roma İmparatorluğu, sonuncu imparatoru Flavius Romulus Augustus'un Germenlere esir düşüp sadece 10 ay kalabildiği tahttan feragat etmesiyle çöktü.

Doğu İmparatoru Zenon, Roma emperyal otoritesinin yegâne meşru vârisi oldu.

Küçük Asya'nın zengin kaynaklarıyla istikrarını koruyabilen Doğu Roma, çöken Batı'nın önce Afrika'da sahipsiz kalan bazı topraklarını kendi sınırlarına kattı.

451 yılında toplanan Khalkedon (Kadıköy) Konsili,

Batı Roma'yı yıkan Odovakar ve Theoderich
(5. yüzyıl, Nürnberg)

Konstantinopolis Fener Patrikliğinin daha "Beşli Hükümet" kiliseleri arasında katılmadan kullanmaya başladığı ekümenik ünvanını resmen tanıdı.

Yeni Roma tahtında 527 yılından 565'e kadar hüküm süren İmparator Birinci Justinianus, Avrupa'yı fethe çıkarak, İtalya başta olmak üzere Batı Roma'nın yitirdiği pek çok eyaleti kuzeyli istilacılardan geri aldı. Doğu ile Batı'sı yeniden birleşen Roma İmparatorluğu neredeyse eski sınırlarına kavuştuktan sonra, tüm Akdeniz havzası Greko Romen sanat ve kültürünün etkisi altına girdi. Konstantinopolis, dünya başkenti olarak en parlak dönemini yaşadı. Justinianus, hukuk ve devlet yönetiminde yaptığı reformlarla, Antik Roma'nın sonuncu büyük imparatoru olarak tarihe geçti.

Ne var ki vârisleri, Justinianus'un yeniden kurduğu bütünlüğü ve egemenliği sürdüremediler.

8. yüzyıla gelindiğinde, Avrupa'da "İsa'yı çarmıha gerdirten ırktan olmak" suçlamasıyla Yahudi düşmanlığı başlamıştı ve İslamiyet henüz yüz yaşındaydı.

Justinianus / Ravenna'daki San Vitale Bazilikası, mozaik (MS 547)

Justinianus Kuralları (16. yüzyıl, gravür)

Justinianus / Haç motifli ilk para

Büyük Konstantin'e atfedilen sahte vasiyet ortaya çıkana kadar, İsa'nın öğretisine iman edenlerin hepsine Hıristiyan deniyordu.

Sahte vasiyet sadece Hıristiyan âlemini Ortodokslar ve Katolikler olarak bölmekle kalmadı; kini ve kanı beraberinde getirdi. Avrupa'yı şahrem şahrem yaracak ve hepsi Roma'daki Katolik Papa'nın cismani erki (*potestas**) üzerinden yapılacak uzun bir savaş tarihinin başlangıcı oldu.

Doğu Roma İmparatorluğu, yepyeni İslam imanıyla kuşanıp Konstantinopolis'i iki kez kuşatan** Emevi ordularını geri püskürtmek için savaşmaktan yorgun düşmüştü. İmparatorluk zayıflamışken ortaya atılan sahte vasiyet; elbette Konstantinopolis Patrikliğini de en güçsüz döneminde, hazırlıksız yakaladı.

Sahte vasiyetle edindikleri iktidar gücünden öteye basit siyasetçilere dönüşen Papalardan bazıları, bu gücü ellerinde tutmak hırsıyla tüm kutsal ve vicdani ilkeleri çiğnemeye hazırdı.

Zaten çiğnediler de... Kanlı katiller, zalimler ve sapkınlar Papa külahı giyip Papalık tahtına oturdu.

Önce Bogomil müminler, ardından Protestanlar, tam da Katolik Kilisesi'nin yozlaşmış iktidarına isyanla yeni mezhepler kurup baş kaldırdılar. Ve bedelini, örneğin Bogomiller resmen soykırıma uğrayarak, Protestanlar muazzam katliamlarda kırılarak ödediler.

* (Lat.) Hüküm yetkisi.

** Birinci kuşatma 674-678, ikinci kuşatma 717-718.

Büyük Konstantin'in sahte vasiyeti, tarihte aynı Tanrı'ya inanmışlara söylenen en büyük yalan olmakla kalmadı. 'Sevgi ve Barış' diye tanımlanan İsa'nın kutsal öğretisine de en büyük ihaneti etti.

Hıristiyanlığın insanları sevmek ve bağışlayıcı olmak koşuluna dayalı temel felsefesinin tam tersine, müminleri birbirine düşürdü, imanı böldü.

381 Konstantinopolis Konsili, 9. yüzyılda yapılmış süsleme

Sahte Vasiyetin Ortaya Çıkışı

8. yüzyılın ortalarında Doğu Roma İmparatoru Beşinci Konstantin, büyük bir komutan olmasına karşın, Hıristiyanlıkta tapınma objesi haline gelen resim, heykel ve ikonaları yasakladığı için ruhban sınıfı tarafından nefret ediliyor, Konstantinos Kopronymos (Boklu Konstantin) diye anılıyordu.

Boklu Konstantin, putkırıcı politikasını salt Doğu Kiliselerine uygulamakla kalmamış, imparator olarak hiç ilgilenmediği Batı eyaletleri ve Roma Patrikliğine de empoze etmeye kalkmıştı. Böylece İtalyanların "Papa" dediği Roma Patriğiyle birlikte, Papa'nın ruhani liderliğine bağlı tüm müminleri de karşısına aldı.

753 yılında, Batı Roma'nın başkenti Ravenna, Germen soyundan Lombardların eline geçti ve imparatorluk Kuzey İtalya'daki son kalesini kaybetti. Savunmasız kalan Kadim Roma, düşmana adeta terk edilmişti.

Papa Stefano, üst makamı Konstantinopolis'teki imparatorundan yardım istedi. Boklu Konstantin, ordu göndermek yerine Papa'yı kendi adına arabulucuk yapmakla görevlendirip, Lombardlarla anlaşma zemini aramayı tercih etti.

Güney İtalya hâlâ Doğu Roma'ya bağlı imparatorluk topraklarıydı ama kuzeyde düzenli aralıklarla Germenlerin saldırısı ve talanına maruz kalan halkıyla Batı Roma, uzun zamandır emperyal otorite boşluğu yaşıyordu.

Sonuncu imparatoru Romulus Augustus'un feragatinden beri başsız kalan Avrupa, kendilerini kral ilan eden çapulcuların iştahına terk edilmişti. Konstantinopolis çok uzaktı ve Hıristiyan âleminin en üst makamı Doğu Roma imparatorları, Batı Roma'yı savunamıyorlardı. Hıristiyanlığın "Beşli

Flavius Romulus altın sikkesi

Hükümet"ini oluşturan meşru beş patrikhaneden Avrupa'yı temsil eden Roma'daki Papalık makamı da korumasız kalmıştı.

Hıristiyan Batı'ya Batılı bir imparator ve Roma Papalığını Konstantinopolis'ten bağımsız dinî liderlik makamı yapacak bir düzenlemeye ihtiyaç vardı.

Doğu Roma imparatorları, Büyük Konstantin'den bu yana Tanrı'nın doğrudan temsilcisi *Pontifex Maximus* olarak Hıristiyanlık âleminin reisi ve tüm patrikler gibi Roma'daki Papa'yı da atama, yargı ya da azil makamıydı.

Dolayısıyla Roma Patrikliği demek olan Papalığı, Konstantinopolis'teki imparatorun otoritesinden çıkaracak olan düzenleme, ancak ve yine imparator tarafından yapılabilirdi. Boklu Konstantin'in kendi otoritesini kendi eliyle ilgası beklenemeyeceğine göre...

Roma imparatorlarına kim Hıristiyanlık âleminin en üst makamı *Pontifex Maximus* ünvanını verdiyse onun geri alması gerekiyordu, Papalığı, Konstantinopolis'in otoritesine bağlayan hükmü... O da Hıristiyanlık âleminin tartışılmaz önderi, kurucu imparatoru Büyük Konstantin'den başkası olamazdı!

Boklu Konstantin'in arabulucu tayin ettiği Papa Stefano, işgalci Lombardlarla anlaşmaya çalışmaktansa, hem kendi makamını hem de Avrupa'yı Doğu Roma'nın hükümranlığından azat edecek bir çözüm peşine düştü.

Papa'nın danışmanları, dâhice çözümü bulmakta gecikmediler: Dört yüzyıl önce ölen Büyük Konstantin'in elinden sahte bir vasiyet yazacaklar ve Papa'yı Doğu'daki imparatorluğun vesayetinden azat edecek belge, sanki tarihin tozlu raflarında kaybolmuş da yeni bulunmuş gibi yapılacaktı.

Büyük Konstantin, Papa Silvestro'ya vasiyetini verirken.
13. yüzyıl Dört Aziz Bazilikası, Roma

Ama sahte belgeyi, bilinen bir referans yokluğunda, hiç olmazsa "inanılan" bir referansa dayandırmak gerekiyordu.

Danışmanların aklına, Büyük Konstantin'in hükümranlık zamanına denk gelen 314 ile 335 yılları arasında Papalık yapmış, ancak İmparator'un bizzat düzenlediği iki din kurultayına (314'te Arles Konsili ve 325'te Birinci Ekümenik İznik Konsili) bile katılmamış eski Roma Patriği Silvestro'ya atfedilen, tepeden tırnağa uyduruk bir efsane geldi. Bu efsaneye göre Papa Silvestro, Birleşik Roma İmparatoru Büyük Konstantin'i ölüm döşeğinde Hıristiyan olarak vaftiz eden kişiydi.

Papalık danışman ve hat ustaları, işte bu efsaneyi allayıp pullayıp Büyük Konstantin'in eliyle Kadim Roma'nın ilk Papa'sı Silvestro'ya teslim ettiği bir vasiyet biçiminde, sanki çok eskiden yazılmış gibi kaleme aldılar.

On sayfalık sahte belgenin tarihlendirilmesi, birinci bölümü 315, ikinci bölümü 317 yılında yazılmış gibi yapıldı.

Papa Stefano, 753 yılını 754'e bağlayan kara kışın ortasında Alp Dağları'nı aşıp Fransa'ya, Frank Kralı Kısa Pépin'in Ponthion'daki sarayına gitti. Niyeti, yepyeni bir ittifakla hem

Konstantinopolis'teki imparator ve dinî vesayetinden kurtulmak hem de Papalık hükmünü güçlendirmekti.

Kendisini çok iyi karşılayan kral tarafından dört ay boyunca ağırlanan Papa Stefano, görüşmeler sırasında Kısa Pépin'e, tarihe *Donatio Constantini* (Büyük Konstantin'in Bağışı) olarak geçecek sahte belgeyi ilk kez gösterdi.

Sahte vasiyetinde, Büyük Konstantin'e epeyce cömertlik yaptırılmıştı.

Metinde yer alan, *"Aziz resul efendilerim Petrus ve Pavlus'un selefi, Roma kentinin Ekümenik Patriği ve Babamız Aziz Silvestro'ya ve kendisinden sonra haleflerine ki onlar, dünyanın sonuna kadar Aziz Petrus'un tahtına oturacak olanlardır... Latran'daki emperyal sarayımızı, başımızda taşıdığımız hükümdar tacımızı bağışlıyor ve aynı zamanda Papalık tacını ve dahi lal gömlek ile kaftanı...Ve dahi emperyal yüceliğimizin işaretleriyle gücümüzün zaferini bırakıyoruz,"** sözleriyle anlatılmak istenen, Büyük Konstantin'in koskoca Roma İmparatorluğu'nun batısını, hediye paketi gibi Papa'nın kucağına koymuşluğundan başka bir şey değildi.

Hıristiyanlığın kurucusu sayılan İmparator'un neden böyle bir çılgınlık yaptığı, durup dururken mülkünün yarısından niçin vazgeçtiği sorunsalı da Yeni Roma/ İstanbul'un sırtına yüklenmişti.

Büyük Konstantin, (sahte) vasiyeti güya Doğu'da yeni bir başkent kurup oturmak kararı aldığında yazdırmış ve arkada bıraktığı malı mülkü, *"Terk ettiğimiz sarayımız ve Roma kenti ile tüm taşralarını ve dahi İtalya'nın kentleri ya da batı bölgelerinin tamamını, çok aziz yönder ve ekümenik Papa Silvestro'ya bırakıyoruz ve bu kesin hükmümüzle, saydığımız her şey ve her yerin onun ile seleflerinin iradesine, kutsal Roma Kilisesi'nin kanunlarına tabi olduğunu ilan ediyoruz,"** ifadesiyle Papalığa bağışlamıştı.

Yetmemiş, Hıristiyanlığın bir numaralı cihan lideri Büyük Konstantin, sahte vasiyetinde *Pontifex Maximus* sıfatıyla da Roma Kilisesi'nin başpatriği Papa'yı, *"Emperyal hükmümüzle,*

* Günümüz dilinde anlaşılır çevirisini özetlediğimiz Latince metnin aslı, Lorenzo Valla'nın ayrıntılı araştırması kapsamında, sahteliğin kanıtlandığı sayfalarda yer alıyor.

Konstantin'in Bağışı
Ressam: Gianfrancesco Penni, Konstantin Galerisi, Vatikan

dört başlıca kilise Antakya, İskenderiye, Konstantinopolis ve Kudüs'ün ve zaten Tanrı'nın dünyadaki tüm kiliselerinin öncüsü ilan ediyoruz," demişti!

Batı Roma Hıristiyan âlemini Papa Silvestro ile kendisinden sonra gelecek Papaların iradesine bırakmakla Avrupa kıtasının jeopolitik kaderini değiştirecek olan "çakma" vasiyet hükümleri; müminlerin hoşuna gidecek masallarla da süslüydü.

Bölümün başında söylemiştik: Sahte belgenin yazılımı, Papa Silvestro'nun Büyük Konstantin'i ölüm döşeğinde vaftiz ettiği efsanesine dayandırılmıştı. Üstüne bir de aynı Silvestro'nun, yine Büyük Konstantin'i cüzam hastalığından iyileştirdiği "mucize"si eklenmişti.

Gerçekten de Büyük Konstantin, Hıristiyanlığı kabul etmesine karşın vaftiz olmak için ölüm döşeğine düşmeyi beklemiş, böylece yaşarken işlediği günahların silinmesini sağlamayı amaçlamıştı.

Ne var ki Konstantin'in ölüm tarihi kayıtlara geçmiş, tam olarak biliniyordu: 22 Mayıs 337. Papa Silvestro'nunki de belliydi: 31 Aralık 335!

Büyük Konstantin, kendisini ölüm döşeğinde vaftiz eden Papa öldüğünde hâlâ hayattaydı. Üstüne iki yıl daha yaşamıştı.

Sadece bu hata bile, Papa Stefano'nun İmparator'un ölümünden 417 yıl sonra bulunmuş gibi çıkarıp "Konstantin'in Bağışı" diye gösterdiği belgenin sahteliğini kanıtlamaya yeterliydi. Tabii belgeyi ilk gören Frank Kralı Kısa Pépin ve dahi yakın çevresi okuma yazma bilmiş olsaydı!

Zaten zurnanın zırt dediği yer ve çakma vasiyetin onca yıl "otantik" diye yutturulabilmesinin iki nedeninden birincisi tam da buydu.

Tarihin ilk binyılmda, eğitim sıkı sıkıya Kilise'ye bağlı, okuryazarlık, tamamen ruhban sınıfının tekelinde, o da öğrenmesine izin verilen papazlar tarafından icra edilebilen bir uğraşıydı.

Uğraşıydı diyorum; çünkü matbaanın icadına daha çok vardı ve kitaplar elle yazılıyor, kopistler tarafından çoğaltılıyordu. Ruhban sınıfı dışında okuryazar, parmakla gösterilecek kadar azdı. Din adamı olmayan egemenlerin ezici çoğunluğu, hatta kimi krallar bile okuma yazma bilmiyor, yanlarından eksik etmedikleri ruhban ve zaten saray erkânı papazlar, hem okutmanlık hem de kâtiplik yapıyorlardı.

Böylece tarihten coğrafyaya, gökbilimden tıbba, her bilim dalı Kilise'nin kontrolü altında ve muazzam bir bilgi birikimi içeren Hıristiyanlık öncesi pagan düşünürlerin, bilginlerin bıraktığı yazılı kayıtlar, Hıristiyan olmadıkları gerekçesiyle yasaktı.

Bilgiye erişimi özenle engellenen cahil halk her türlü hurafeye kolayca inandırılıyor, yazıya erişilmez bir kutsallık yükleyor ve Kilise'nin yasakladığı pagan ama doğru bilgileri yayanlar, aforoz ediliyorlardı.

O tarihlerde dinsizlik bir suç (Hoş çağımızda da suç ilan edilmesine çeyrek var!) ve toplumdan dışlanmak anlamında aforoz, cüzamdan beter bir cezaydı. Zaten bir zaman sonra bununla da yetinilmeyecek, hastaları kadim bilgiler doğrultusunda şifalı otlarla tedaviye çalışan ebe kadınlar başta, Kilise'nin **resmî** bilgisini tartışmaya açan herkes cadı, büyücü, şeytanla **işbirliği yaptı** diye Engizisyon işkencelerinden geçirilecek, **meydanlarda** yakılacaktı.

Ne var ki yiğidi öldür, hakkını yeme: Batı Avrupa'daki belli başlı kiliselerin çoğu, pagan dönemden kalan yazılı bilgiyi bazen ruhban sınıfından bile sakladı, ama yok etmedi.

İleriki çağlarda modern bilimler, tam da kiliselerin yok etmediği bu kadim bilgiler, antik dönem bilginlerinin ampirist bulguları üzerine inşa edilecekti.

Ama 754 yılında, Kilise'nin bilgi üzerindeki tekelini kıracak matbaanın icadına daha yedi yüzyıl vardı. Antik Yunan, Mısır ve Roma uygarlıklarının yeniden keşfedilmesiyle başlayacak Rönesans'a da bir o kadar.

Papa Stefano'nun sahte Konstantin vasiyetini Kısa Pépin'e göstermeden önce okuma yazma bilen Frank Başpapazı Fulrad'ı bir biçimde ikna ettiğini tahmin, zor olmasa gerek.

Gerçi Frank Kralı'nı belgenin gerçekliğine inandırmak için çok daha geçerli bir gerekçesi vardı: Papa Stefano, İtalya'yı Lombard istilasından kurtarması ve Papalığın egemenliğine vermesi karşılığında Kısa Pépin'e "Batı Roma İmparatoru" ünvanını önerdi.

Barbar istilalarıyla tahtların devrildiği Avrupa'da hanedanlar kırıma uğramış, basit savaş senyörleri krallıklarını ilan ederken aralarından birisini "imparator" ünvanıyla donatacak meşru bir makam da kalmamıştı.

6 Ocak 754'te Ponthion'daki sarayda buluşan Papa Stefano ile Kral Kısa Pépin, karşılıklı bir meşruiyet pazarlığında anlaştılar.

14 Nisan 754'te Kısa Pépin, fethedeceği İtalya topraklarından feragat sözü ve Papalara bu topraklarda devlet kurma yetkisini veren Quierzy Anlaşması'nı imzaladı. Söz konusu anlaşma, salt Lombardlardan geri alınacak bölgeleri kapsamıyordu. Güney İtalya'da "Pentapol" diye anılan beş ilin egemenliğini de Konstantinopolis'teki Roma İmparatoru'ndan koparıp, Papa'nın hükümranlığına bağlıyordu. Doğu Roma İmparatorluğu'nun İtalya'daki mülkünü savaşta değil, "masa"da yitirdiği bu anlaşma, tarihe "Pépin'in Bağışı" olarak geçecekti.

27 Temmuz 754'te Papa Stefano, sarayında hâlâ konuğu olduğu Kısa Pépin'e imparator tacını Kutsal Yaratıcı adına, Roma

Frank Kralı Kısa Pépin

Kilisesi'nin kurucu Resulleri Aziz Petrus ve Pavlus'un aracısı sıfatıyla, kendi eliyle giydirdi. Onunla birlikte iki oğlu Karolus (gelecekteki Şarlman) ile Karloman'ı da kutsayarak soyunu, Karolenj Hanedanı olarak sürdürme meşruiyetini tanıdı. Kralı imparator, oğullarını da kral ilan ettikten sonra hanedanlarına "Romalıların Koruculari" ünvanını verdi.

Karşılığında, İtalya'ya Frank ordularıyla geri döndü.

Kısa Pépin, 755'ten öteye Lombardlardan geri aldığı İtalya topraklarını söz verdiği gibi Papa'ya bağışladı.

Frank "İmparator" Kısa Pépin'in bağışladığı toprakları Papa adına teslim almak görevi, Frank Başpapazı Fulrad'a verilmişti. Fulrad, düşmandan geri alınan ve Konstantinopolis'teki İmparator'dan gasp edilen kentlerin anahtarlarını Aziz Petrus'un mezarının üstüne koyarak, mülkiyetlerini Hıristiyan Roma'nın kurucu resulüne devretmiş oldu. Böylece "Papalık Devletleri" diye anılacak kurum doğuyor ve İtalya, Resul Petrus'un selefleri Papaların egemenliğine giriyordu.

Papa Stefano, zaman yitirmeden, biri mülkünü yönetecek ve öteki Hıristiyan ruhbana kendi adına öncülük edecek iki temsilci seçti.

Eski Papalık başkenti Ravenna'nın Doğu Roma İmparatoru'na sadık kalan Başpatriği Sergius, bu uyduruk egemenliğe itiraz edecek oldu. Tutuklandı.

Yoktan iktidar yaratan sahte vasiyet belgesine dönecek olursak, bilmem ilk Roma Papa'sı Silvestro'ya atfedilen sayısız mucizeden Büyük Konstantin'i cüzamdan iyileştirdiği başarısına dönmeye gerek var mı?

Vatikan'ın arması / Doğu Roma'dan gasp edilen illeri simgeleyen anahtarlar, günümüzde Aziz Petrus'un emaneti, göksel ve yersel iktidar anahtarları diye tanıtılır.

Büyük Konstantin, bizzat düzenlediği iki din kurultayında bile bulunmayan Papa Silvestro eliyle vaftiz olmadığı gibi, zamanı için çok uzun sayılan 65 yıllık ömründe de cüzama yakalanmamıştı.

Ne var ki efsaneler, çoğu kez gerçeklerden daha büyüleyici ve bilgiden çok daha kolay ulaşılır; inanç dünyasında sürdükleri ömür, gerçek tarihlerden bile uzun oluyor.

Pek çok edebiyat eseri, Papa Silvestro'nun mucizelerinden söz eder, Dante'nin *İlahi Komedya*'sının ilk bölümü "Cehennem"in bir kantosunda bile, "Büyük Konstantin'i cüzamdan iyi eden Silvestro" diye anılır. Kendisini, İmparator'u vaftiz ederken, cüzamını geçirirken ya da elinden sahte vasiyeti teslim alırken gösteren sayısız tasvir vardır. Dünyanın dört bir yanında hâlâ resmedilmekte, hâlâ kutsanmaktadır.

Tarihçi Bernard Vannier'nin deyişiyle, "kayda değer hiçbir şey yapmadan kayıtlara geçen" Papa Silvestro'nun tek gerçek başarısı, bir 31 Aralık gecesi ölmekti. Hıristiyanlık yolunda şehit olmadan azizlik mertebesine yükseltilen Silvestro'nun adı, yılbaşıyla özdeşleşmiştir. 31 Aralık gecesi, Aziz Silvestro bayramı olarak kutlanır.

Avrupa Birliği'nin Mucidi Şarlman

İsa'dan sonraki 768 yılından öteye, bugünkü Fransızların ataları Frankların tahtına her anlamda büyük bir kral oturdu: Kısa Pépin'in 1,93 metre uzunluğundaki oğlu Birinci Şarl'ın*, boyuna bosuna uygun ihtirasları vardı. Hem Batı Avrupa'nın tartışmasız hâkimi, hem de Doğu Roma İmparatoru'ndan daha büyük bir imparator olmak istiyordu.

Carolus Magnus

Charlemagne (Şarlman)

Bu amacını gerçekleştirebilmesi için kendisine imparator tacını giydirecek Batı Roma'daki Papalık makamının, Doğu Roma'daki Konstantinopolis Patrikliğinin üstünde sayılması gerekiyordu.

772'de Batı Roma Papalık tahtına Birinci Hadrianus çıktı. Frank Kralı Şarl, tam yeni Papa'yla iş bitirmeye hazırlanıyordu ki...

773 yılında beklenmedik bir şey oldu. Babası Kısa Pépin'in yendiği Lombardların kendisi gibi genç hükümdarı ve Konstantinopolis'teki imparatora sadık Kral Desiderius,

* Fransızca Charles, Latince Carolus'tur. İmparator olduğunda Almanlar tarafından Karolus Magnus, Fransızlar tarafından Charlemagne diye anılacak ve Türkçe tarihe Şarlman adıyla geçecektir.

Büyük Konstantin'e atfedilen vasiyetin Batı Roma'yı Doğu'dan koparmak için uydurulduğuna emindi. "Konstantin'in Bağışı" diye anılan sahte metne dayanarak kurulan Papalık Devleti'nin meşruiyetini reddederek, ordularıyla Roma'yı fethe çıktı.

Tarih, aktörleri değişmiş filmi, yeni bir çekimle tekrarlıyordu sanki: Yeni Papa Hadrianus, yeni Frank Kralı Şarl'dan, yine Lombard istilasına karşı yardım istedi.

Frank orduları, İtalya'yı Lombardlardan kurtarmak üzere yeniden sefere çıktı.

Yüzyıllar geçecek, yine aktörler değişecek ama aynı film bir daha, bir daha çekilecekti. Ta ki, zaman makinesi kırılana ve sonuç farklı olana dek.

Birleştirmesi gereken dinin, 1500 yıl süreyle ayrıştırıp savaştıracağı Avrupa halkları, Hıristiyanlığın gerekçe gösterileceği çatışmanın başında, peşrev çekiyorlardı, henüz...

774 yılında, Frank orduları Lombardları bozguna uğrattı. Yenik Desiderius'un krallık tacını da başına geçiren Şarl, artık hem Frankların hem de Lombardların hükümdarı Şarlman diye anılacaktı.

Şarlman, zaferini kutlamak için düzenlenen törende, "Konstantin'in Bağışı" vasiyetine uyacağını bir kez daha ilanla, Papa Hadrianus'un sahte vasiyetten kaynaklanan –uyduruk– meşruiyetini resmen tanımış oldu.

Latin ve Germen tarihine Karolus Magnus, yani Yüce Karolus olarak geçecek Şarlman, hayalindeki Avrupa İmparatorluğu'nu kurabilmek için önce din ve dil birliğini sağlaması gerektiğini biliyordu. Zaten Papa'ya verdiği desteğin ardında da bu gaye vardı. Dinsel ayin dili ve usullerini, Kadim Roma Kilisesi'nin geleneklerine göre Latinceye uyarladı.

789'da bir genelge yayınladı. Genelgede Hıristiyan topluma ilişkin görüşlerini ve tebaasına ayinlerde izlenmesi gereken Latin ritüellerini açıklıyordu. O tarihten öteye Frankların "Galya geleneği" diye anılan ve Roma Kilisesi'nden farklılık gösteren ayin özellikleri, özgün dili yavaş yavaş kaybolmaya yüz tuttu. Bu dönüşümün hem iktidarını güçlendirip hem meşruiyetini sağlamladığı Papa Hadrianus'un etekleri zil çalıyordu!

Papa Hadrianus, 795'te öldü. Yerine Üçüncü Leo, Papa seçildi.*

Eski Papa'nın haznedarı ve Kardinal düzeyinde bilgin bir papaz olan Leo, Papalık tacını giyer giymez ilk iş; Şarlman'a bir mektup eşliğinde Aziz Petrus'un günah çıkarma belgesinin (*confessio*) saklandığı sandukanın anahtarlarını ve Roma'nın sancağını yolladı. Şarlman da kendisine, Roma Kilisesi'nin koruyucusu olacağını yineleyen bir yanıtla birlikte Avarlardan aldığı ganimetin bir bölümünü gönderdi.

Burada durup Avarlara ilişkin kısa bir bilgi vermek isterim.

Avrupa'da Konuşulan İlk Asya Dili: Türkçe

6. yüzyıldan öteye Volga ile Tuna Nehirleri arasındaki coğrafyaya yayılan Avarlar, kimi tarihçilerin Moğol kimi tarihçilerin ise Hun, Göktürk ya da Uygur asıllı olduklarını iddia ettikleri, ama Orta Asya'dan geldikleri kesin göçebelerdir. Kafkaslar, Kırım ve Ukrayna üzerinden Avrupa'nın ortasına kadar gelen bu savaşçı kavimler, kuşkusuz Orta Asya'nın her soyundan unsur içerir. Ne var ki Göktürk ve Uygur ağırlıklı olup Türkçe konuştukları bellidir. En ünlü hükümdarları, Bayan Kağan'dır. Orta Avrupa'yı işgal edip Trakya ve Balkanlar'da Doğu Roma ordularıyla savaşan Avarlar, 586'dan 597'e kadar Selanik'i bile kuşatmışlardır. 7. yüzyılda bugünkü Macaristan'a çekilip yerleşik bir uygarlık kurmuş, günümüze hayret verici ustalıkta el sanatı objeler bırakmışlardır.

Çöküş dönemine giren Avar Kağanlığı'nın sonunu, Şarlman getirir. Kurmak istediği Avrupa İmparatorluğu'nda yerleşik Hıristiyan toplumlarını yüzyıllardır akın, fetih ve talanla tarumar eden "pagan" Avarlara yer yoktur. Slav ve Germenlerin de katıldığı Frank orduları, 791'den 811 yılına kadar süren

* Cemaat ve ülkelerin başına ancak soyağacı ya da savaşarak iktidar olunabilen tarihin bu çağlarında; Hıristiyanlığın meşru sözcüleri, Papa dahil beş meşru Başpatriğin, daha ilk yüzyıldan öteye herhangi bir otoritenin atamasıyla değil, bir ruhban meclisinin seçimiyle saptanması ilginçtir. Hıristiyanlıktan altı yüzyıl sonra ortaya çıkan İslamiyetin hilafet ve imamet makamları, tavsiye ya da tayinle saptanır. Tarihte çok az sayıda halifenin dinî şura ya da halk tarafından seçildiği görülür.

Arnavutluk'ta bulunan bir Avar maşrapası

Avar ibrikleri / Viyana Müzesi

seferlerle Avarları haritadan siler. Frank orduları, Avarların son sığınağı, yüzyıllardır topladıkları ganimeti sakladıkları Ring Avar'ı* talan ederler.

Avarların da yağma ve talanla edindikleri hazine öylesine muazzamdır ki, Şarlman'ın Aachen'deki (Almanya) sarayına 15 araba dolusu altın nakledildiği anlatılır.

Şarlman'ın, Papa Leo'ya gönderdiği savaş ganimeti, işte bu hazinenin bir parçasıdır. Zaten Avrupa İmparatorluğu'nun

* Avarların bugünkü Macaristan'ın ortasına kurdukları kale kent. Balçık surlarla çevrili kale, çember biçiminde olduğu için Batılılar tarafından Ring Avar diye anılır. Türkçesi yok ya da ben bulamadım.

Avar seferinde Frank süvarileri

kuruluşunu da Avarlardan aldığı ganimetle finanse etmiştir.

Teslim olanları zorla, sağ kalanları zamanla Hıristiyanlaşan Avarlar, Bulgar, Macar ve Finlilere karışmıştır. Hatta Macarca ile Fincenin, Ural/Uygur kökenli diller oluşu ve birkaç yüz Türkçe kökenli sözcük içermeleri, karıştıkları Avarların kültür mirası sayılmaktadır.

Avar Kağanlığı'nın, Avrupa'nın siyasal coğrafya oluşumunun başlangıcında yüzyıllarca süren varlığı bile, bugün Avrupalıları Asyalılardan ayıran biricik etkenin ne ırk, ne tarih, ama "din kültürü" olduğunu ortaya koymaktadır.

Papa'yı da Döverler

799 yılında Roma'daki Papalık makamı, müthiş bir komploya sarsıldı. Aziz Marko'ya adanan 25 Nisan günü, geleneksel ayin kafilesinin önünde at süren Papa Leo, iki saldırganın hışmına uğradı. Leo'yu atından düşürdüler, dövdüler ve üstündeki Papalık kıyafetini parçaladılar. Saldırganlar, bir önceki Papa Hadrianus'un yeğenleri olmakla, seçkin kişilerdi.

Amcalarının yerini alan Leo'yu, Hıristiyan imanını inkâr ile küfürden, fuhuş ve zina günahı işlemeye, birbirinden ağır cürümlerle suçluyorlardı. Leo'nun gözlerini oyup dilini kesmeye kararlıydılar. İddialar vahim ve halkı galeyana getirebilecek nitelikteydi.

Saldırganların elinden kurtarılıp yargılanmak üzere bir manastıra kapatılan Leo'nun imdadına Şarlman'ın Roma'da görevli temsilcileri yetişti. Papayı manastırdan alıp 200 kişilik bir maiyetle Saksonya'da bulunan Şarlman'ın yanına gönderdiler.

Gerek esas, gerekse usülde, İsa'nın yeryüzündeki temsilcisi sayılan Papa'yı ancak ve yalnız Doğu Roma İmparatoru yargılayabilirdi. Ne var ki o sırada, Konstantinopolis tahtında bir imparator değil bir imparatoriçe vardı: İrene.

Oysa Şarlman ve Papa Leo, bir kadının "imparator" olamayacağı konusunda hemfikirdiler. Bu fikri, Frankların ilk Hıristiyan Kralı Clovis'in 6. yüzyılda yürürlüğe koyduğu ve "Salien Kanunu" diye anılan temel yasanın, kadınlara emperyal makamı yasakladığı gerekçesine dayandırıyorlardı.

İmparatoriçe İrene'nin, *Pontifex Maximus* yetkisini böylece reddeden Şarlman, kendi makamının da Papa'yı yargılamak meşruiyetine sahip olmadığının bilincindeydi. Ama Leo, Roma'da kendisine yöneltilen çok ağır suçlamalardan

aklanmazsa zaten imparator yokluğu çeken Hıristiyan Avrupa, üstüne bir de Papa'sız kalacaktı.

Şarlman, ne yapıp edip Leo'yu suçsuz çıkarmalı ama bunu meşru bir düzeneğe dayandırmalıydı.

Padenborn'daki sarayına krallığın ve Kilise'nin üst düzey temsilcilerinden oluşan bir Yüksek Kurul topladı. Sarayda bir ay kalan Papa Leo, bu süre içinde Şarlman başkanlığındaki Yüksek Kurul tarafından uzun uzun sorgulandı. Bir yandan da Şarlman'la ikili görüşmeler yapıyordu.

Tarih sayfalarında Kral ve Papa'nın baş başa neler konuştuğuna ilişkin herhangi bir kayıt yok. Ama Şarlman'ın imparator olmasının bu görüşmelerde kararlaştırıldığı tahmin ediliyor. Öte yandan, pazarlıkta anlaşmış olmalılar ki, bir ayın sonunda masumiyetine yemin eden Leo'nun sözünü senet sayan Yüksek Kurul, kendisini tüm suçlamalardan akladı.

799 sonbaharında Şarlman'ın müfterileri soruşturmak ve cezalandırmakla görevlendirdiği silahlı külahlı Frank Piskoposları eşliğinde Roma'ya dönen Papa Leo, gayet iyi karşılandı.

Aradan bir yıl geçti.

Şarlman, toplam kırk altı yıl sürecek hükmünün otuz ikinci kışına girmişti. Taç giyme töreni, dokuzuncu yüzyılın ilk Noeli, İsa'nın kutsal doğum gününe denk getirildi.

Günümüzde Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'u kapsayan toprakların tek hâkimi Frank Kralı, saray erkânıyla birlikte Roma'ya geldi.

25 Aralık 800 günü Aziz Petrus (San Pietro) Bazilikası'nda düzenlenen tören, her anlamda görkemliydi. Papa Leo, bazilikayı tıklım tıklım dolduran Frank soyluları ile ruhban sınıfı ileri gelenlerinin huzurunda, Şarlman'ı o güne kadar var olmayan "Romalıların İmparatoru" ünvanıyla taçlandırdı.

Aslı "Roma İmparatoru" olan ünvanın ve tacın sahibi emperyal başkent Konstantinopolis tahtındaki İmparatoriçe İrene olduğundan; Şarlman'a özel bir ünvan uydurmak gerekmişti.

Dört yüz yıldır hükümdar yokluğu çeken Avrupa, sonunda imparatoruna kavuşmuştu. Doğrusunu söylemek gerekirse,

Büyük Şarl/Karolus Magnus, emperyal tahtını çoktan hak ediyordu: Yarı kabile bir devlet olan Frank Krallığı'nı "Kutsal Roma Germen İmparatorluğu"na dönüştürmekle, Birleşik Roma'dan beri ilk kez siyasal bir Avrupa Birliği sağlamıştı.*

Dahası, bu birliğe ortak "din dili" olarak kabul ettirdiği Latince, Avrupa'nın bir ucundan ötekine yayılmıştı. İngiltere'den Almanya'ya tüm ruhban ve bilginler, artık Latince konuşarak, yazarak anlaşıyorlardı. Bu durum ileriki yüzyıllarda halkların konuştuğu değişik dillerin, hiç olmazsa aynı alfabe, Latin alfabesiyle yazılmasını sağlayacaktı.

Yeni imparatorun arması, başı sola dönük Roma Kartalı'ydı. Şarlman, böylece ilk Hıristiyan Frank Kralı Klovis'in simgesi "zambak" olan Merovenj Hanedanı'yla ilişkisini kesiyor ve kendi Frank Hanedanı Karolenjleri, Antik Roma'nın emperyal devamı olmak iddiasıyla donatıyordu.

Klovis'in arması Zambak

Ne var ki tarih, ileriki yüzyıllarda Fransız aristokrasini yeniden "zambak"la betimleyecek, zaten son Fransız kralının kafası da savunmasız bir zambak çiçeği gibi biçilecekti.

---

* Avrupa tarihinin ortak efsanesi Şarlman, 19. yüzyılda Victor Hugo'nun yazdığı *La Légende des siècles* (Yüzyılların Efsanesi) kitabından öteye birleşik bir Avrupa hayalinin atası olarak tanıtıldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa Topluluğu'nun kurucu üyeleri, bu atalığı yeniden ortaya attı. Gerçekten de AB'nin temelini oluşturan Roma Sözleşmesi'ni imzalayan ülkeler, tam da Şarlman'ın kurduğu imparatorluğun üyeleriydi: Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg. Günümüzde, kurduğu imparatorluğun Avrupa'da bir Frank egemenliği olduğunu ileri süren kimi tarihçiler, "AB'nin atası Şarlman" fikrine karşı çıkıyor ve ona daha çok Napolyon'un Avrupa'yı işgalle kurduğu kısa ömürlü imparatorluğun fikir babalığını yakıştırıyorlar.

Roma Kartalı

Şarlman'ın arması

Yedikule'den çalınan Roma Kartalı

Şarlman'ın imparator tacını giymesiyle, Antik Roma mülkü 9. yüzyılın başında fiilen üç rakip devlete bölünmüş oldu: Doğu Roma İmparatorluğu (Konstantinopolis), Arap İmparatorluğu (Bağdat) ve Karolenj İmparatorluğu (Aachen).

Bir bölünmenin ötesinde, Akdeniz'i çevreleyen eski imparatorluktan yeni bir dünya, yeni acılara doğuyordu. Akdeniz'i üç özgün kültür arasında bölen ve çoğu kez birbiriyle çatıştıran bu ayrışım, günümüzde de sürmektedir.

Düşünün ki Avrupa'nın tarihini yazacak ve tüm dünyanın kaderini etkileyecek olgu, Papa'nın Şarlman'ı "Romalıların İmparatoru" ilan edebilme yetkisiydi. Papa Leo hangi meşruiyete dayandırıyordu bu yetkiyi? Baştan sona sahte bir belgeye,

Papalık makamının meşruiyetini sağlayıp mülkünün tapusunu sunan vasiyete, Konstantin'in çakma bağışına!

Yeryüzünde gelmiş geçmiş tüm jeopolitik oluşumlar, egemenlikler ve hatta iktidar ünvanları, rakip güçler arasındaki savaşlar ya da anlaşmaların sonuçlarıdır. Bu savaş ve anlaşmaların temelinde çok yalan vardır. Soyluluk ünvanları dahil hemen tüm egemenlik meşruiyetleri sahte öykülere, efsanelere dayanır. En meşru efsane zemini de dindir. Dolayısıyla jeopolitik oluşumların kaynağına inildiğinde, mutlaka dine dair bir yalan bulunur. Bu yalan, ya kutsal kitabın duruma göre ayarlanan bir yorumudur ya da tahrifatı. İstisnasız tüm dinler iktidar savaşlarının aleti olmuş, hiçbirisi egemenlerin manipülasyonundan kurtulamamıştır.

Ama tarih boyunca dinleri jeopolitik çıkarlara uygun hale getiren bu yalanların hiçbiri, insanlığın geleceğini Büyük Konstantin'in sahte vasiyeti kadar etkilememiş, dünyanın siyasal coğrafyasını böylesine derinden ve kalıcı olarak biçimlememiştir.

İşte bu yüzdendir ki "Donatio Constantini" başlığıyla Vatikan'ın gizli arşivlerinde yer alan "Konstantin'in Bağışı" belgesi, dünya tarihinin en büyük sahtekârlığı, Avrupa'yı Asya'dan ayıran siyasal coğrafyanın temel yalanıdır.

Çağdaşı egemenlerin hepsine hem boyu bosu hem de iktidar gücü ve zenginliğiyle fark atan Şarlman'a taç giydiren Papa Leo, Avrupa'ya bir imparator armağan etmekle kalmıyor, makamına kendisinden sonra oturacak papaları da "imparator tayin etme" yetkisiyle donatıyordu!

Bütün bunlar, Konstantin'in sahte vasiyetine sözlü atıfla yapılıyordu. Çok akıllıca, belki de tarihin ilk ve en başarılı PR operasyonu gerçekleştiriliyordu: Yazılı halini zaten çok az kimsenin gördüğü düzmece bağış belgesi, toplumsal belleğe önce sözlü atıflarla yerleştirildi. "Kırk kez söylersen olur" benzeri bir taktikle zaman içinde sözüne alışılıp varlığı tartışılmaz hale gelince, yani yıllar sonra Papalık fetvalarının arasına katılacak ve yazılı dogma statüsüne kavuşacaktı.

Ama o zamana, daha zaman vardı.

Doğu Roma'ya Damat Adayı Şarlman!

Şarlman, Papa Leo'nun elinden bir taç giymesine giymişti. Ama kafasına uyarlanan tacın ve adının önüne takılan "Romalıların İmparatoru" ünvanının meşru olmadığını biliyordu. Konstantinopolis tahtında *Pontifex Maximus* ünvanını ve kadim tarihin tacını taşıyan bir "Roma İmparatoru" oturduğu sürece, Avrupa'ya hâkim olsa da Hıristiyan âleminin imparatoru, o değildi...

Şarlman'ı Büyük Konstantin'e atfedilen vasiyetin sahteliğini görmezden gelmekten, Papa'yı yetkisi olmadan yargılamaya; kendisini alternatif bir imparator ünvanı ve uyduruk bir taçla Roma'nın geleneksel meşruiyetinden ayrılmaya iten birden fazla jeopolitik neden vardı. Ama bu nedenlerden belki de en önemlisi, Kadim Roma tahtında bir kadının oturuyor ve meşru "Roma İmparatoru" ünvanını bir imparatoriçenin taşıyor olmasıydı.

Altmış yaşına bastığı 802 yılında; birisi doğum sonrası ölüp, diğerlerini boşadığı beşinci karısıyla altıncı karısı arasındaki geçici bekârlık dönemlerinden birini yaşıyordu. Önüne tarihi bir fırsat çıktığım düşündü, Şarlman.

Eğer İmparatoriçe İrene'yi kendisiyle evlenmeye ikna edebilirse hem kendisi için uydurulan imparator ünvanı meşruiyet kazanacak hem de Batı ile Doğu Roma'yı bir tek tacın, kendi tacının altında birleştirmiş olacaktı.

Üstelik, İmparator kocası Leo'nun eceliyle öldüğü 780 yılından beri çok sayıda âşığı eskiten, ama kimseyle evlenmemiş olan İmparatoriçe İrene'nin 48 yaşına rağmen çok güzel bir dul olduğu söyleniyordu...

Atinalı İrene
(Pala d'Oro / 1204 talanında Konstantinopolis'ten Venedik'e getirilmiştir.)

İmparatoriçe İrene'nin sureti basılı altın sikke

Çift Başlı Doğu Roma Kartalı 1

Çift Başlı Doğu Roma Kartalı 2

Aslında iki hükümdar arasındaki yakınlaşma fikri, yeni değildi. Doğum yeri dolayısıyla "Atinalı" diye de anılan İrene, henüz naibe olduğu sırada Şarlman'a elçiler göndermiş, Roma tahtının vârisi biricik oğlunu, Frank Kralı'nın çok sayıda kızından biriyle evlendirmek istemiş, kabul de görmüştü. 781 yılında nişan anlaşması yapıldığında, damat adayı Altıncı Konstantin 10, gelin adayı Rotrude 6 yaşındaydı.

Ne var ki İrene, nişandan altı yıl sonra, artık 16 yaşındaki oğlunun bizzat istediği bu evlilik projesinden vazgeçti. Zaten imparatorluk tacı için oğlunu da feda etmeye hazırdı. Yaşı çoktan gelmesine rağmen türlü çeşitli entrikalarla tahta çıkması önlenen Altıncı Konstantin, 797 yılında annesinin emriyle gözleri oyularak öldürüldü!

Bu cinayetten de anlaşılacağı üzere Atinalı İrene, zaten yirmi yıldır naibe olarak oturduğu Roma tahtını tek başına sahiplenmek uğruna oğlunu bile katleden, iktidar uğruna her şeyi yapabilecek, hırslı bir kadındı. 797 yılından öteye imparatoriçe tacını taşıyordu.

Şarlman'm evlilik teklifini iletmekle görevli elçiler Konstan-

tinopolis'e vardıklarında, Doğu Roma tam da İmparatoriçe'nin yanlış politikaları yüzünden bir kıtlık dönemi yaşıyordu. Hazine öylesine erimişti ki, tebaası Atinalı İrene'den nefret etmekte, danışmanları birbirini yemekteydi. Er geç bir isyan ya da darbe girişimi kaçınılmazdı.

İmparatoriçe İrene, bu ahval ve şerait altında ortaya çıkan Şarlman'ın evlilik önerisini kurtarıcı bir fırsat görüp olumlu karşılamak niyetindeydi. Kocalık adayının bizzat kendi ünvanına rakip bir imparator, Doğu Roma Kilisesi'ne göre dinden sapmış biri ve sahtekâr olması umurunda bile değildi. Şarlman'la nikâhlanarak önce kendi canını, sonra da imparatorluğunu parçalanmaktan kurtarabileceğini düşünüyordu.

Ne var ki Konstantinopolis saray erkânı ve tebaası aynı görüşte değildi, hem de hiç!

John Julius Norwich, *Bizans* yapıtında, bu görüş farklılığını şu sözlerle anlatır:

"Doğu Romalılar için Şarlman'ın kendinden menkul tacı ve ünvanı, kabul edilemez bir haddini aşmışlıktan öte, bağışlanmaz bir günahtı. Onların imparatorluğu çifte kutsallık temeline dayanıyordu: Gökyüzünde bir Tanrı olduğu gibi, yeryüzünde de bir İmparator vardı, ikincisi olamazdı.

Üstelik, Batılı prenslerin aksine, kadınlara hükümdar olmayı yasaklayan bir yasası yoktu, Doğu Romalıların. Evet, İmparatoriçe İrene'den nefret ediyorlardı; ama tahta çıkma hakkını ve hükümdarlık meşruiyetini asla tartışmaya açmamışlardı, açmazlardı. Dolayısıyla İmparatoriçelerinin okuma yazması bile olmayan bir barbarın evlenme önerisini ânında reddetmek yerine kabul etmek eğilimini göstermesi, onları çileden çıkardı.

Bu kadarı fazlaydı!

İmparatoriçe İrene'nin tebaası; kırmızı bağcıklı gülünç papuçlar giyen bu zevksiz ve kaba Frank, anlaşılmaz bir dil konuşan ve imza atmayı bile beceremediği için mühür kullanan bu cahil barbarı, İmparator olarak kabullenmeye hiç mi hiç razı değildi..."

Nitekim razı olunmadı.

İmparatoriçe İrene'nin hava almak için Konstantinopolis'e yakın bir bağ evinde dinlenmeye çekilmesini fırsat bilen bir grup Roma soylusu ve yüksek rütbeli subay, 31 Ekim 802 günü Büyük Saray'ı ele geçirdiler. Bugün Sultanahmet Meydanı olan Hipodrom'da topladıkları halk meclisine, İrene'nin tahttan indirildiğini açıkladılar ve yerine, sarayın haznedarı Nikeforos'u imparator ilan ettiler.

Atinalı İrene, bağ evinde tutuklanarak askeri konvoy eşliğinde başkente getirildi. Önce Büyükada'da kendi iktidarı sırasında yaptırdığı manastıra kapatıldı. Birkaç ay sonra bir manastıra başrahibe sıfatıyla, Lesbos (Midilli) Adası'na sürüldü.

Ama eski imparatoriçe, rahibeliğe mi dayanamadı, sürgün yaşamına mı bilinmez; tahttan indirilmesinin üstünden bir yıl bile geçmeden, 9 Ağustos 803'te Midilli'de öldü. Cenazesi başkente getirilerek, Büyükada'daki manastırına gömüldü.

Doğu Romalılar, soyunu küçümsedikleri ve ünvanını gayrimeşru saydıkları Şarlman'ın pençesine düşmekten, kendi imparatoriçesini feda ederek kurtulmuştu. Ama kadim imparatorluk, asla sindiremeyeceği bir oldubittiye getirilmişti: Batı'da gülünç bir kabile reisi kendisine imparator dedirtmekte ve tacını da Roma'daki Papa'nın elinden giymekteydi. Hıristiyan dünyasının altından geçen fay hattında derin bir çatlak açılmıştı. Bu çatlak, dünyayı ikiye ayıracak büyük depremin habercisiydi.

Atinalı İrene'nin tarihte aldığı yere gelince...

Zamanın günceleri, İrene'nin tutuklanmasından ölümüne değin başına gelenleri büyük bir vakarla karşıladığını yazar. Devrik imparatoriçenin cinayetlerini unutan Doğu Roma Kilisesi, kendisini ikonaları yeniden serbest bırakan hükümdar olarak anımsamayı yeğlemiş ve azize ilan etmiştir. Öldüğü 15 Ağustos tarihi, Ortodoks takviminde Azize İrene'nin anıldığı gündür.

Şarlman Köprüleri Atıyor

809 yılında Aachen'de topladığı konsil, Şarlman'ın kendinden menkul ama iktidar gücü tartışmasız bir imparator olarak Batı Hıristiyanlığını, Doğu Hıristiyanlığından farklılaştırma kararını açığa çıkardı.

Bu konsilde, Şarlman'ın direttiği "Baba Tanrı ile oğul İsa'nın irade aynılığı" diye özetleyebileceğimiz *Filioque* kuramı, 325 yılındaki İznik Ekümenik Konsili'nde belirlenen *Kredo*, yani "İnanç Birliği" dogması bozularak kabul edildi. Üstelik, İznik Konsili'nin *Kredo* dogmasını savunan Papa bile Şarlman'ın baskısına boyun eğmek zorunda kaldı.

Doğu'daki Hıristiyanlar, Yuhanna İncili'ni (Ayet 15:26) hiçe sayan bu yeni *Kredo* kuramına çok hırslanırlar, ancak ellerinden bir şey gelmez.

Kadim ve kutsal Roma'nın Konstantinopolis tahtında oturan meşru imparatoru Nikeforos; Şarlman'ın böyle bir konsil toplayacak ve dinî kural koyacak imparatorluk ünvanını resmen reddetmesine karşın, Şarlman'ın oğlu İtalya Kralı Pépin'in Venedik'i Doğu Roma'dan koparmasını da önleyemez. Çünkü imparatorluğun Doğu'sunda Harun Reşid'in ordularını durdurmaya çalışmakta ve Batı'da Bulgarlarla savaşmaktadır.

Bir Sahte Vasiyet Varmış Yüzlerce Sahte Fetva Vermiş

Dünya İmparatorluğu Roma'nın ilk Hıristiyan hükümdarı olarak Hıristiyanlık âleminin kurucu lideri sayılan Büyük Konstantin'e atfedilen ve "Konstantin'in Bağışı" diye bilinen sahte vasiyet, 754 yılından öteye sadece ismiyle anılıyordu. Papalar ve yakın çevresinin kulaktan kulağa bir duaymışcasına fısıldayarak sakladığı cismini, ruhban sınıfı dahil kimsecikler görmediği gibi; varlığı da Papalığın hiçbir resmî yazışma, ferman ve fetvasında 9. yüzyıla gelinceye kadar yer almadı.

Komplo, geçmiş ve gelecek tarihin en başarılı sahtekârlığı olup zekice değil, dâhiceydi!

Binyıllara dayanmak üzere bir yalan inşa ediliyor, vasiyetin varlığı, yüksek sesle söylenirse büyüsü kaçacak kutsal bir sır gibi fısıltıyla yayılıyor; belleklerde Batı Roma'yı Doğu Roma'nın, Latin Hıristiyanlığı Grek Hıristiyanlığının boyunduruğundan kurtaran mucize olarak yer etmesi sağlanıyordu.

Söylentisi bile Papalarm mülk sahibi olarak devlet kurmalarına, tanrısal üçlünün yeryüzündeki meşru temsilcisi oldukları iddiasına, sözlerinin kanun sayılmasına, imparator ve krallara taç giydirecek konuma yükselmelerine yetmişti.

Bir yüzyıl süreyle dilden dile, kulaktan kulağa huşuyla mırıldanarak eskitile eskitile "gerçeklik" kazandırılan yalan Vasiyet'i, artık yazılı kayıtlara geçirerek resmileştirmenin zamanı gelmişti.

Ama Roma Kilisesi'nin strateji ve taktikte kuşaktan kuşağa aktardığı kadim öğretisinin altın kuralı "sabır", gümüş kuralı hiçbir işi aceleye getirmemekti.

Beklenen fırsat, 833 yılında doğdu.

Şarlman'dan sonra Avrupa İmparatoru tacını giyen Frank

kralı, "Kalender" lakabıyla anılan Louis, kendi oğulları tarafından tahttan indirildi. Kalender Louis'nin (Germenler için Birinci Ludwig) azlinde Roma Papalığına bağlı ruhban sınıfının epeyce etkisi olmuş, piskopos ve başpapazların yarısı oğulların safını tutmuştu. Ne var ki çarkıfelek birkaç ay sonra devrik imparatorun lehine döndü ve Kalender Louis, yeniden tahta çıktı. Elbette ki kendisine komplo kuranlardan öç alacaktı.

Bir önceki hamlede "hain" oğulların safında yer alan Fransa Kilisesi yönderlerinden Lyon, Reims ve Amiens piskoposları görevlerinden azledildi, biri hapis, diğer ikisi sürgün edildi.

Devrik piskoposların ruhban işbirlikçileri, sıra bize geliyor, diye titremeye başlamışlardı ki, Fransa'nın Reims Kilisesi'ne bağlı bir manastırın dehlizlerinde, Roma'nın ilk Hıristiyan imparatoru Konstantin zamanından beri kayda geçmiş oldukları iddia edilen "antika" Papalık fetvaları bulundu.

Tamamen uyduruk Isidorus Mercator isimli bir İspanyol Piskoposun toplayıp arşivlediği öne sürülen 60'a yakın fetvada, Konstantin'in sahte vasiyeti *Donatio Constantini*'ye de ilk kez yazılı atıf vardı!

Fetvaların, tıpkı Konstantin'in sahte vasiyetinde referans olarak kullanılan Papa Silvestro'nunkilerle başlayıp Papa İkinci Gregorius zamanına kadar gelip geçen Papaların hükümleri oldukları öne sürülüyordu.

Başka bir deyişle 314 ile 731 yılları arasındaki kutsal ve tartışılmaz Papalık kararlarıydı güya bu fetvalar ve elbette tüm zamanlar için içtihat oluşturuyorlardı.

Sahte hükümlerin dayanak noktası elbette Konstantin'in sahte vasiyeti olup içerikleri de vasiyete konulması bir yüzyıl önce düşünülmeyen en önemli eksiği gideriyordu: Ruhban sınıfının dokunulmazlığı!

Tezgâhın kısa vadedeki amacı, Fransa'da hüsranla sonuçlanan azil girişiminin işbirlikçisi ruhbanları İmparator Kalender Louis'nin intikamından kurtarmak, uzun vadede ise Kilise'yi tepeden tırnağa "yargılanamazlık" zırhıyla donatmaktı.

Altmış fetvadan bazısı, piskoposlardan şikâyetçi olunmasını bile yasaklıyor, şikâyetçinin Cehennem'de ebediyen

yanacağına hükmediyordu. Cehennem hükmüne rağmen şikâyete cesaret edenin, her açıdan kusursuz biri olması gerekiyordu. Davanın ne zaman açılacağına sanık piskopos karar veriyor, açıldığında mahkeme yerini ve yargıçları kendisi seçiyor, hepsi ulemadan oluşan 72 tanık çağırabiliyor, mahkemenin gidişatından buna rağmen memnun kalmazsa her an Roma'daki Papa'nın yargısına sığınabiliyordu. Bu koşullar altında bırakın sıradan mümini, ne imparator ne de bir kralın herhangi bir piskoposu yargılatabilmesi elbette mümkün değildi.

Fetvaların inandırıcı olması için bazıları salt dinî konuları ele alırken önemli bir bölümü de Kilise'nin mallarına el konulamayacağını hükme bağlıyordu!

Çakma İspanyol Piskopos Isidorus Mercator'un sözüm ona buldukça toplayıp arşivlediği külliyata dayandırılan Papalık fetvalarına zaman içinde, Kilise ihtiyaç duydukça, ruhban sınıfı sıkıştıkça, özellikle İspanya'daki manastırlarda, "aa bu da varmış" diye ortaya çıkarılan yenileri eklendi. Sayıları yüzleri bulan bu metinler, 833 yılından öteye yazman (kopist) rahipler tarafından çoğaltılarak Avrupa'ya dağıldı ve tüm Ortaçağ boyunca Kilise tarafından din hukukunda referans olarak kullanılmaya başlandı.

Zaman bu zamandı ve gelmişti.

979 yılında, Büyük Konstantin'e atfedilen sahte vasiyet, *Donatio Constantini*'den tarihte ilk kez Papa Yedinci Benedictus'un gerçek bir fetvasında söz edildi. Papalık makamı ve devletlerinin kurucu belgesinin varlığı böylece yazılı, tarihli kayıt altına alınıyordu.

Aynı yıllarda, Batı Roma Kilisesi dogmaları ve Papalık makamı, henüz bin yılı doldurmayan tarihinin isyana dönüşmekte gecikmeyecek ilk yıkıcı hizibiyle karşı karşıya gelmek üzereydi:

Doğu Roma İmparatorluğu'nun Ege kıyıları ve Balkan topraklarında, Bogomil mezhebi ortaya çıkmıştı. Boşnakların kökenini oluşturan Bogomil öğretisi, Hıristiyan dinini üçüncü yüzyılda İranlı Manes'in yaydığı düalist* bir sentezle yorum-

* İyi ile kötü, dişi ile erkek, aydınlık ile karanlık genellemesinde, zıtların birlikteliğini ifade eden düşünce akımı. Örnek: *Yang-Ying, Ahura-Mazda, Tamus-Satva.*

Bosna Bogomil Mezarları

luyordu. Başka bir deyişle Hıristiyanlığı, Budizm ve Zerdüşt öğretileriyle harmanlıyordu.

Bogomil mezhebi, Batı Roma Papalarının sınırsız gücü, açgözlülüğü ve müminleri sömürerek zenginleşen Kilise'nin aşırı baskısından yılmış Avrupa'da çok tuttu. İtalik Yarımadası'nda Patarini, Oksitanya (Fransa'nın güneyi) ve Aragon'da (İspanya'nın kuzeyi) Kathar adını alan müritleri, bugünkü Belçika toprakları, Almanya'daki Kolonya eyaleti ve hatta İngiltere'ye kadar yayıldılar.*

Manikeizm'in kurucusu Mani

* Daha sonra Şeyh Bedreddin öğretisine yansımış olan Bogomil/Kathar inanç ve tarihi, *Gülün Öteki Adı* (Literatür Yayınları, 2011) başlıklı araştırma kitabımın konusudur.

Kendilerini "Tanrı dostu" olarak tanımlayan Bogomil ve Katharlar, resmî Kilise'ye muhaliftiler. Üç kutsamayı (vaftiz, Aşai Rabbani* ayini ve evlilik) reddediyorlardı. Putlara, imgelere, özellikle de haça tapmaya karşı çıkıyorlardı. Hıristiyanlık öğretisinin, İsa'nın insan sevgisine odaklı kaynak mesajına dönmesi gerektiğini savunan bu yeni mezhep müritleri, Papa'nın yeryüzündeki tanrısal iktidarını tanımıyor, Kilise'nin tüm mallarını bağışlaması ve yoksulların yanında, yoksul olması gerektiğine inanıyorlardı.

Ne var ki Roma Kilisesi ve yönderi Papa'nın iktidarına muhalefet bayrağı açan Bogomil ve Katharlar bile, onlara bu iktidarı veren "Konstantin'in Vasiyeti" ve Papalık fetvalarının sahteliğinden kuşkulanmadılar.

Konstantin'in sahte bağışına ilk kez yazılı atıf yapılan 979 yılından 1140'a kadar, Roma Kilisesi ve Papa'nın en büyük baş belası, Fransa'nın güneyini tümüyle etkisine alıp adeta bağımsız bir devlet olmak yolunda ilerleyen Katharlardı. Aradan geçen zaman içinde Bogomil ve Kathar mezhebi, Papa'nın temsil ettiği Roma Kilisesi tarafından önce sapkın ilan edildi, ardından aforoz.

Ama Avrupa'da müminleri sömürerek, ezerek zenginleşen baskıcı Kilise ile birbirinden açgözlü, ahlaksız din adamlarına, halka zalim Papaların hem kendi sürdükleri sefahat, hem yakınlarına dağıttıkları mal, mülk ve makamlara karşı tepkiler de artıyordu.

Hıristiyanlığın temel ilkelerinin, Roma Kilisesi'ne bağlı ruhban sınıfı tarafından soysuzlaştırıldığını gören pek çok ilahiyatçı, hem dinde hem de Kilise'de köklü reformlar yapmak gerektiğini savunuyordu. Hem de bazen, hayatları pahasına... Çünkü Papalık Devleti'ne bağlı resmî Kilise'nin yoz ruhbanı, ayrıcalık ve çıkarlarını korumak için her tür zulme başvuruyordu.

* İsa'nın kanını simgeleyen şarabın ve etini simgeleyen hamursuz ekmeğin yenildiği ayin.

Erkek Tanrıya Erkek Ruhban, Kadın Kurban...

20. ve 21. yüzyılın en önemli bilgin ve düşünür yazarlarından Umberto Eco'nun *Gülün Adı* romanı ve romanla aynı adı taşıyan sinema filminde betimlenen korkunç boyutlardaki Kilise baskısı, Avrupa'yı yüzyıllarca karanlığa gömen bir gerçekliğin özetidir.

Ortaçağ'daki ruhbanlar, sözüm ona Tanrı'dan aldıkları yetkilerle, dini bir silah haline getirmişti. İmanı da mühimmat olarak sürüyordu, namluya.

Zaman, zaten iman etmeyenin yaşamaya hakkı olmadığı zamandı.

Avrupa'da insan sayılmak için ille Hıristiyan olmak gerekiyor, İsa'yı çarmıha göndermekle suçlanan Yahudiler hain, diğer dindarlar kâfir sayılıyordu.

Resmî Kilise'ye bağlı tüm tapmakların giderleri, personel ihtiyaçlarının tamamı, halktan toplanan vergi ve bağışlarla sağlanıyordu. Zengin ya da yoksul, kimin neyi varsa, ne üretirse bir bölümünü vermek zorunda olduğu Kilise ve ruhban sınıfı halkların kanını, iliğini emerek semiriyordu.

Kilise'nin tüm toplumsal yaşama egemen olduğu ve hatta krallara icazet verdiği bu çağlarda, en gözde meslek, haliyle din adamlığıydı. Papaz, rahip ya da daha alt düzeyde din görevlileri bile, kıtlık ve kuraklık zamanları aç açıkta kalmayacağı garanti biricik meslek erbabıydı. Çok çocuklu aileler hiç olmazsa bir oğulu Kilise'ye vermek için yarışıyorlardı. Hem bir boğazdan kurtuluyor, hem çocuğun eğitim almasını sağlıyor, hem de makamı yükseldikçe ona yağan bereketten sebepleniyorlardı.

Matbaanın henüz icat edilmediği, okuma yazma "lüks"ünün Kilise'nin tekelinde olduğu bir çağda, toplum mühendisliğinde

ruhban sınıfının öne çıkması, elit ve yönder sayılması elbette kaçınılmazdı.

Başka bir deyişle, Kilise'ye kapağı atan oğul, bekârlık yemini karşılığında hem kendi hayatını hem de ailesini kurtarıyordu. Üstelik Batı'daki ruhban sınıfına şart koşulan evlilik ve cinsel ilişki yasağına, Papa başta, henüz hiçbir din görevlisi uymuyordu!

Ama kızlara yer yoktu Kilise'de. Kadınlar, tanrı annesi (İsa'nın annesi Meryem) olabiliyor, azize olabiliyor, hatta 5. yüzyılda Paris'i Atilla'nın ordularından kurtaran Azize Geneviève ya da 15. yüzyılda Frank ordusuna komuta eden Bakire Jeanne d'Arc gibi inançlı kahraman olabiliyor, ama Hıristiyanlık âleminin ne batısı ne de doğusunda, ruhban olamıyorlardı.

Düşünün ki kadınların altsınıftan "din görevlisi" sayılacağı rahibe manastırları bile 6. yüzyıldan öteye var oldu!

Kadınlar, Meryem ve Hıristiyanlık uğruna çile çekmiş, şehit olmuş azize suretleriyle kiliselerin dekorunda başroldeydiler. Ama ölmüş olmaları koşuluyla. Yaşayanlar, aynı kiliselerin "İsa'nın kuzuları" diye adlandırdığı mümin sürüsünde, kocasına itaat, Kilise'ye ibadetle yükümlü ikinci sınıf Hıristiyanlardı.

Zaten 15. yüzyıla kadar papazların yarısı evli, diğer yarısı da sürü sepet metres ve evlilik dışı çocuk sahibiydi.

Hıristiyan dogmalarına göre büyük günah ve suç sayılan fuhuş ile zina, halktan insanlar yaptığında şiddetle cezalandırılırken; bizzat cezalandıranlar arasında, ruhban yaşamında gayet yaygın eylemlerdi.

Sözün kısası, din adamlığı, o çağlarda da tıpkı bugünkü gibi erkeklerin egemenliğinde; en gözde, çünkü bir eli yağda bir eli balda olunan, rantı garantili, keyif ve konforu yüksek bir meslekti.

Üretenlerin sırtından geçinen bu iman tüccarları, arsız, ahlaksız, üstelik zalim bir asalak güruhuna dönüşmüştü.

Müminleri, yaşamdan zevk almanın, hatta kahkahanın bile günah olduğuna inandırıp günah işleyeni cehennem azabıyla

korkutuyor; korkmayanı sapkın ilanıyla aforoz ediyorlardı. Aforoz edilmek, toplum içinde sürgün anlamına gelen bir dışlamaydı. Aforoz edilen kişiye yardım etmek, iş vermek, evini açmak, hatta konuşmak gafletine düşen müminler de aforozla sonuçlanacak günah işlemiş sayılıyorlardı.

Ancak en büyük ceza bu bile değildi. Sapkın ilan edilen kişi ya da mezhep, büyücülük, cadılık, şeytana tapmak, şeytanla işbirliği yapmakla suçlanırsa, işkence ve ölümle cezalandırılıyordu. İşkence sırasında suçunu itiraf eden, son duası bir Hıristiyan olarak yapılıp kafası kesilerek, asılarak ya da boğularak infaz ediliyor; suçunu itiraf etmeyen ise odun ateşinde yakılarak öldürülüyordu.

Günümüzde dinsizlik ya da din değiştirmek başta, cinayet, tecavüz gibi ağır suçlara yalnız Suudi Arabistan ve İran gibi şeriatla yönetilen ülkelerde benzeri cezalar veriliyor. İdam mahkûmları asılmak, recm, kılıçla başı kesilmek ya da kurşuna dizilmek yöntemleriyle infaz ediliyor. Daha hafif suçlara da falaka ve kırbaç cezaları uygulanıyor.

İslamiyetin, Hıristiyanlığın 7. yüzyılından sonra ortaya çıktığı düşünülürse, yaşadığımız çağın İslamiyetin ortaçağına denk geldiği söylenebilir.

Ve Kilise iktidarının Hıristiyan müminlere reva gördüğü tüm eziyetlerin, yedi yüzyıl arayla İslami şeriat ülkelerinde tekrarladığına bakılırsa...

İnsanlık tarihinin zamanda sekiz çizerek ilerleyen bir dönence oluşturduğunu ve geçmişle geleceğin düzenli aralıklarla buluştuğunu söylemek, sanırım yanlış olmaz.

Dilde Bölünen Din: Yunanca ile Latincenin Savaşı

Hıristiyan öğretisi, ilk "milenyum"unu (bin yıl) geride bıraktığında, Avrupa ve Asya'nın büyük bölümünü kucaklayan bir din haline gelmişti.

Batı'da Eski Roma Kilisesi'nin tepesinden Papalar gelip geçiyor, hiçbiri yetki ve makamlarını dayandırdıkları, üstüne devlet kurdukları müthiş sahtekârlığı, Büyük Konstantin'in sahte vasiyetini zamana yaya yaya meşrulaştırmayı unutmuyordu.

Kadim Roma İmparatorluğu'nun meşru mirasçısı Doğu Roma'da ise Konstantinopolis Kilisesi'nin, hem kendinden menkul Papalık Devleti hem de Avrupa Hıristiyanlığını hükmüne alan Papalara karşı beslediği husumet artıyordu.

Hıristiyan âlemine yönderlik mücadelesinde, iki Kilise'yi Büyük Konstantin zamanından beri karşı karşıya getiren pek çok neden vardı.

Görünürde bu nedenlerin hepsi, Hıristiyanlık kavram ve kurallarının çelişkili yorumu ya da ritüel farklılığından kaynaklanıyordu.

Ama ayrıntılardan uzaklaşıp büyük resme bakıldığında, çekişmenin temelinde din değil, dil rekabeti görünüyordu!

Latince İncil ile Yunanca İncil'in mücadelesiydi bu.

Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'da çöküşünden sonra Doğu'da süren hükmünde, devletin resmî dili Latince olmakla birlikte halk arasında en yaygın dil, Yunancaydı. Hatta bizzat eski Romalı soylular, seçkinlik göstergesi olarak aralarında Yunanca konuşurlardı.

Akdeniz çevresindeki Helenistik mirastan epeyce esinlenen Roma uygarlığının, "Greko Romen" diye anılması boşuna değildir.

Grek dili, Roma İmparatorluğu'nun yayıldığı tüm topraklara, zaten kültürel anlamda devamı olduğu antik Yunan egemenliğiyle birlikte yerleşmişti.

Doğu Roma'nın, örneğin 550 yılında İtalya'dan başlayıp Küçük Asya, Ortadoğu, hatta Mısır'dan dolanarak İspanya'nın güneyine kadar uzanan geniş coğrafyasında; ancak "Babil" efsanesiyle anlatılabilecek kadar kozmopolit nüfusunun kendi arasında anlaşmak için kullandığı ortak dil, Yunancaydı.

550 yılında Doğu Roma / Bizans İmparatorluğu coğrafyası

Zaten İncil'in şimdiye kadar bulunan en eski yazılı örneğinde de Eski Ahit İbranice, Yeni Ahit Yunancadır*.

Büyük Konstantin'in geçici olarak birleştirebildiği imparatorluğun 395 yılından öteye geri dönülmez biçimde bölünmesinden sonra bile Doğu Roma'da hem Latince hem de Yunanca kullanılıyordu. Ne var ki Batı kanadı çöktükten sonra Doğu'da bin yıl daha süren imparatorlukta, 7. yüzyıldan öteye Yunanca ağır bastı, Latince tamamen terk edildi.

* Özellikle Yahudi ve İslami odakların İncil'in kök dilinin Aramice olduğu iddiası hem yanlış hem de ideolojik amaçlı bir yalandır. Yunanca Yeni Ahit'te, sınırlı sayıda Aramice bölümler vardır, o kadar.

Zaten Doğu ile Batı arasında bölünen Romalılar arasındaki mesafe, böylece biraz daha açıldı.

Hıristiyanlığın beş büyük patrikliğinden dördünü kapsayan Doğu Roma Kiliseleriyle, tek patriklik olmasına rağmen tüm Avrupa'ya hâkim Batı Roma Kilisesi arasında, İncil'in Yunanca ve Latince yorumları üstünde zaten yüzyıllardır süren çekişme; önce toplumsal, ardından siyasal ayrılık gerekçesiyle birlikte aracını da oluşturdu.

Greko Romen uygarlığın Batı'daki mirasçıları, din coğrafyasında Latince'nin egemenliğiyle bağımsızlaşırken; Doğu'daki mirasçılar İncil'in özgün dili Yunancayı seçerek Hıristiyanlığın aslına sadakati savunuyorlardı.

Düşünün ki sözünü ettiğimiz zamanlarda gerek Avrupa, gerekse Asya'da pek çok halk vardı ve değişik diller konuşuluyordu.

Ancak ruhban sınıfının bir kutsal kitap üstünden yaptıkları dil kavgası bile, ileriki tarihlerde; zaten ne Yunanca ne de Latince okuma yazması olan, çoğu sadece kendi yerel dilini konuşabilen halklar arasında müthiş kinlere, korkunç savaşlara, kıyımlara yol açtı.

Sonunda, bugün "Batı Avrupa" diye anılan Hıristiyan âlemi, İncil'i hangi dilde okur ve ritüellerini hangi yerel dile uygularsa uygulasın, anadilini Latince kabulle Latin alfabesinde yazılan yorumunu benimsedi.

Latince, Batı Roma'nın hem kutsal hem uygar kökeni sayıldı.

Balkanlar ve Peleponez'den başlayıp Kuzey Avrupa'dan geçerek Asya'ya kadar uzanan Hıristiyan âlemi ise Yunanca İncil'de karar kılarak; hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar, Ortaçağ Yunan alfabesi ya da bu alfabeye Slav seslerinin eklendiği Kiril alfabesiyle yazılan bir kutsal kitabın çevresinde saflaştılar.

Doğu Roma'nın kutsal ve uygar kökeni, Yunancaya dayandırıldı.

Bu saptama, dil ögesinin ayırıp birleştirmekte ve toplumsal kimlik belirtmekte din ögesi kadar önemli, hatta yer yer daha bile etkili olabildiğini gösterir.

11. yüzyılda Kiril alfabesi kullanan Slav halklar

1000'li yıllarda, İtalya'daki Eski Roma Kilisesi'yle artık Konstantinopolis diye adlandırılan Yeni Roma Kilisesi arasındaki gerilim, Latince İncil ve Yunanca İncil ayrımıyla zirveye ulaşmıştı. Ancak tarafların arasındaki anlaşmazlığın tarihçesi, MS 381'de Konstantinopolis ve 451'de Kadıköy'de toplanan konsiller, yani din kurultaylarında alınan kararlara kadar uzanıyordu.

Neydi bu kararlar? Kısaca anımsayalım:

Eski Roma Kilisesi, tüm Kiliselere öncülük iddiasını, İsa'nın sözüm ona Hıristiyanlık mabedini emanet ettiği havarisi Aziz Petrus tarafından kurulmuş olmasına dayandırıyordu. Oysa Konstantinopolis Kilisesi'nin meşruiyet ve yetkileri, tamamen idari bir resmiyet, yani imparatorluk başkentinde kurulmuş olmasından kaynaklanıyordu. Konstantinopolis Piskoposluğu (Patriklik) 381'deki Konsil'de Roma Piskoposluğuna (Papalık) denk sayılmış ve 451'deki Konsil'de yetki alanı Trakya, Pontus ile Asya'ya kadar genişletilmişti.

Ne var ki Kadıköy'de düzenlenen bu konsilde, Hıristiyan âlemini beş yetki alanına bölen "pentarşi" Kiliselerinin sıralamasında Konstantinopolis, başkent piskoposluğu olarak

hepsinin üstüne çıkarılırken; Eski Roma Kilisesi'ne muğlak bir öncelikten de bahis vardı. İşte kıyamet, bu önceliğin biçimsel mi, yoksa eylemsel mi olduğu tartışmasında kopuyordu.

Konstantinopolis Kilisesi, Eski Roma'nın önceliğini salt tarihçesine dayalı protokoler birincilik olarak algılarken; Eski Roma Kilisesi, tüm Hıristiyan âleminin öncülüğü gibi yorumluyordu.

Ama bu öncülük iddiasıyla bile, Doğu Roma İmparatoru'nun makam üstünlüğünü aşamıyordu. Eski Roma, Yeni Roma ve zaten Hıristiyanlık âleminin ruhani "pentarşi hükümeti"ni oluşturan beş yönder Kilise'ye başpiskopos, yani Papa ya da patrik atamak ve azletmek yetkisi, belli bir tahta aitti: Konstantinopolis'teki imparatora.

Eski Roma'nın patrikliği olan Papalık, 8. yüzyılda yoktan var ettiği ve "Büyük Konstantin'in Bağışı" diye sunduğu sahte vasiyet sayesinde de işte bu yetki engelini de aşmıştı ve 11. yüzyıla girildiğinde artık diğer dört Başpatrikliğin üstünde bir "temyiz makamı" olmak iddiasını taşıyordu.

Kıyamete Doğru İlk Çatlak

1043 yılında, Doğu Roma İmparatoru Dokuzuncu Konstantinos (Monomakos), Fener Kilisesi'ne Mihail Kirilarios'u Başpatrik atadı.

Mihail Kirilarios, Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin Hıristiyan âlemine öncülüğünün ateşli bir savunucusuydu. Kadim kanunları çiğneyerek kendinden menkul yetkiler edinen Papalıktan nefret ediyordu.

1049 yılında Papa seçilen Dokuzuncu Leo ise Batı Roma Kilisesi'nin bağımsızlığını pekiştirici bir dizi reform yapmaya kararlıydı. İleride "Gregoryen Reformları" diye anılacak bu süreçte, çevresine Yunanca İncil'e karşı Latince İncil'in bayraktarı, bilgin ve diplomat piskoposlar topladı. Bunlardan biri, en katı ama en yetkini Frank rahibi Humbert de Moyenmoutier'yi, 1051 yılında "Sicilya Başpiskoposu Kardinal Silva Candida" ad ve ünvanıyla donatarak danışmanı atadı.

Adının İtalyanca karşılığı Umberto di Silva Candida olarak tarihe geçen bu danışman, Hıristiyanlığın merkezinin Kutsal Roma Germen İmparatorluğu, yani Batı Roma olduğuna sarsılmaz bir inanç besliyordu.

Konstantinopolis Başpatriği Mihail Kirilarios, 1053 yılında Papa'ya Latin ritüellerin Hıristiyanlığın özüne aykırı olduğundan hareketle Roma Kilisesi'ni (dolayısıyla Papalık kurumunu) şiddetle eleştiren bir betiğ gönderdi. *Libellus Contra Latinos* (Latinlere muhalif kitapçık) adını taşıyan bu betiğe, Papa uzun ve yumuşak üsluplu bir mektupla yanıt verdi.

Ama asıl cevap, Kardinal Silva Candida tarafından yazılan *Adversus Graecorum Calumnias* (Yunan iftiralarına karşılık) başlıklı bildiriyle geldi. Ve bu bildiride, Roma Kilisesi'nin tüm

Dokuzuncu Konstantinos (Monomakos)

Kiliselere üstünlüğü ile Papa'nın Hıristiyan âlemine hüküm yetkileri, ilk kez "Konstantin" metni, yani Büyük Konstantin'in "sahte" vasiyetiyle gerekçelendirildi.

Tahmin edersiniz ki, kadim İmparator'un bizzat Hıristiyanlığın başkenti olsun diye kurduğu Konstantinopolis'teki ruhban sınıfı, Başpatrik Mihail Kirilarios önderliğinde öfkeden çılgına döndüler!

Ama Papalık da gözünü karartmıştı. Dokuzuncu Leo'nun reform projesinde salt Batı Roma'yı değil, Doğu Roma'yı da Latin Hıristiyanlığın egemenliğine almak hırsı vardı. Gerçekten de yayılıyordu Latin ritüel kiliseleri, Yunan ağırlıklı Doğu Roma topraklarında. Hatta Konstantinopolis'te bile...

Papalık, Greko Romen kültür coğrafyasına, Roma emperyalizmiyle hükmetmek çabasındaydı.

Konstantinopolis Başpatriği Mihail Kirilarios, tehlikeyi gayet iyi anlamıştı. Latin ritüeli izleyen kiliseleri kapattırdı.

Ne var ki İmparator Dokuzuncu Konstantin'in bambaşka dertleri vardı. Tahta çıktığından beri iki isyan bastırmış, Konstantinopolis'e kadar inen Rusları nihayet yenmişti;

Selçukluların ilk saldırıları ve Ermenilerle uğraşıyor; bir de Batı Avrupa'yla "papaz olmak" istemiyordu!

1054 yılı başlarında kendi Başpatriği Kirilarios'a zılgıt çekti, Papa Dokuzuncu Leo'ya mektup yazarak İtalya'ya saldıran Normanlara karşı askerî yardım ve Grek ile Latin Kiliseleri arasında barış yapılmasını önerdi. Kuzeyden gelen inançsız barbarlara karşı oluşturduğu koalisyon güçleri yenilgiye uğrayan Papa, zor durumdaydı. Öneriyi ikiletmeyerek Konstantinopolis'e alelacele bir barış delegasyonu yolladı. Ruhban diplomatlardan oluşan delegasyonun başına, danışmanı Kardinal Silva Candida'yı "özel elçi" olarak atadı.

Papa Leo, Konstantinopolis'te Doğu ve Batı Kiliselerini barıştırmak için başlayan görüşmelerin tam tersine sonuçlandığını göremeden öldü.

İmparator Konstantin Monomakos tarafından çok iyi karşılanan Papalık elçileri, çok geçmeden Konstantinopolis Patrikhane temsilcileriyle kavgaya tutuştular. Kamuya açık yapılan sert tartışmalarda, birbirlerini dinden sapmakla itham ettiler. Taraflar arasındaki gerilim çığırından çıktı.

Latin Roma Kilisesi başmüzakerecisi Kardinal Silva Candida, 16 Temmuz 1054 günü Ayasofya'nın mihrabı üzerine bıraktığı bir fermanla, Konstantinopolis Başpatriği Mihail Kirilarios'u dini inkâr suçundan aforoz ve onunla birlikte Yunan ritüeli izleyen tüm Doğu Roma (Grek) Kiliselerini "kâfir" ilan etti.

Misilleme gecikmedi: Halkın ve Konstantinopolis ruhbanlarının desteğini arkasına alan Başpatrik Kirilarios, kentte bir isyan başlatarak Papalık delegasyonunu kaçmak zorunda bıraktı. 24 Temmuz 1054 günü topladığı Konsil'de (din kurultayı) Batı Romalı müzakereciler bir karşı fermanla aforoz edildi ve Ayasofya'nın mihrabına bırakılan Papalık fermanı törenle yakıldı.

Hıristiyan Kiliseyi ve doğal olarak müminler âlemini ikiye ayıran bu ilk deprem, tarihe "1054 Bölünmesi" olarak geçti.

Ne var ki çağdaş tarihçilere göre, 1054'teki karşılıklı aforozlaşma, Hıristiyan dinindeki bölünmenin kendisi değil, ilk

çatlağıydı. Papa Leo'nun ölmüş ve onaylamamış olması, Başpatrik Kirilarios'un aforoz edildiği fermanı geçersiz kılıyordu.

Doğu ve Batı Roma Kiliseleri, gerek İncil'in meali, gerekse ritüel geleneklerinde hem dil hem de biçim açısından kesin çizgilerle ayrılmışlardı; ama gergin de olsa ilişkileri kopma noktasına henüz gelmemişti.

Zaten tarihte hiçbir bölünme, parçalanma, hatta en küçük rota değişikliği bile ansızın olmaz, tepeden inmez. Hıristiyan âleminin ilk mezhep ayrılığı, Katolik ve Ortodoks diye bölünmesinin dile yansıması bile yavaş gelişen bir süreçtir.

Bu süreç, ortak dilin din ortaklığındaki önemli görevini, hatta dinî cemaatleşmede birliği ya da ayrılığı sağlayan bir numaralı etken olduğunu gösteren ilk örnektir: "Hıristiyan" sözcüğü, Yunanca İsa demek olan "Hristos"tan türetilmiştir. Hıristiyan inancı ve öğretisini temsil eden Kilise de İznik Konsili'nin Yunanca yazılan fetvasında, "tek, aziz, evrensel ve havarilere ait" diye tanımlanmıştır. İşte bu tanımdaki "evrensel" sözcüğünün Yunancası *katholike*'dir.

Oysa Latin Roma Kilisesi, Yunanca fetvayı Latinceye çevirirken "evrensel" sözcüğünün karşılığına *universalis* yerine, Yunanca *katholike* aslını Latin alfabesiyle yazmıştır. Yıllar sonra bu kavramı dayanak alacak ve Grek Kilisesiyle yol ayrımında gerçek evrensel Kilise, dolayısıyla Hıristiyan âleminin liderlik makamı olduğu iddiasını, Katolik Roma Kilisesi tanımıyla pazarlayacaktır.

Sonuç olarak, Hıristiyan Kilisesi'ne dair tarihe "1054 Bölünmesi" diye geçen çatlak, Roma ve Konstantinopolis'in dinden çok dil temelinde ayrışmasıdır. Bu tarihten öteye Batı Roma Hıristiyanlığını Latin Kilise; Doğu Roma Hıristiyanlığını Greko Romen Kilise temsil edecektir.

İki Kilise'nin arasına kan ve kin sokarak Hıristiyanlığı bir daha bir araya gelemeyecek biçimde bölecek, Konstantinopolis'i işgal ve talanla tüm kutsal kalıtları Batı Avrupa'ya taşıyacak Haçlı Seferi'ne, 150 yıl kalmıştır...

Abese İsyan Silahı Olarak Mantık

1150 yılında, Papa İkinci Innocentius'un akıl hocası ve baş danışmanı Gratianus'un on yıldır yazdığı "Kilise İçtihat Hukuku" külliyatı tamamlanmıştı. Kâtip rahipler eseri el-yazısıyla çoğaltmaya başladıklarında, Gratianus'un Büyük Konstantin'in sahte vasiyetini ve zaten bu vasiyete dayanarak üretilen Sahte Papalık Fetvaları'nı külliyata dahil ettiği görüldü.

"Kilise İçtihat Hukuku"nun *Donatio Constantini* tanımıyla varlığını böylece resmen kabul ile ilan ettiği sahte vasiyet; bu tarihten öteye Papaların iktidar ve makamlarının meşruiyet makbuzu, kurdukları devletlerin resmî tapusu sayıldı.

Oysa, *Decretum Gratiani* diye anılan "Kilise İçtihat Hukuku"nun tam da yazılmakta olduğu yıllarda ilk kez biri çıkıp, Büyük Konstantin'e atfedilen vasiyetin sahte olduğunu haykırmak cesaretini göstermişti: Arnaldo da Brescia.

İtalya'daki doğum yeri Brescialı diye anılan Arnaldo, Kilise hiyerarşisinde "okutman" düzeyinde basit bir rahipken ruhban öğrenimini tamamlamak için Fransa'ya gitti. Din bilgini, filozof ve besteci papaz Pierre Abélard'ın öğrencisi oldu.

Fransa'da özgün bir "mantık ekolü" kuran Abélard'ın reformcu düşüncelerinden etkilenen Arnaldo da Brescia, İtalya'ya dönüşünde Kilise'nin dünyevi iktidar ve mülkünden vazgeçerek İncil'in temel öğretisi hümanist değerlere odaklanması gerektiği fikrini yaymaya başladı.

Yetmiyormuş gibi, üstüne bir de Konstantin'in sözüm ona Papalara bağışladığı makam, yetki ve mülkün meşruiyet belgesi malum Vasiyet'in, sahte olduğunu öne sürüyordu!

Da Brescia, Konstantin'e atfedilen vasiyetin sahteliğini,

yazılı belgede yapılan bariz takvim hatasına dayandırıyordu: Ölüm döşeğinde vaftiz olduğu kesinlikle bilinen Büyük Konstantin, kendisinden daha önce ölen Papa Silvestro tarafından vaftiz edilmiş olamazdı...

Burada durup bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum.

Arnaldo da Brescia, ilerde çok daha kapsamlı biçimde sahteliği kanıtlanacak Vasiyet'in içeriğine ilişkin, basit bir mantık çıkarsaması yapıyordu. Çünkü Fransa'da filozof papaz Abélard'ın "mantık ekolü"nde yetişmişti.

Hangi dinden olursa olsun toplumu kutsal hükümlerle yönetmeye kalkan tüm dinci iktidarlar, işte bu yüzden felsefe ve mantık biliminin yayılmasını engellemeye çalışırlar. Çünkü istisnasız tüm din dogmaları, ya doğa yasaları ya da kendi içlerinde çelişir. Dolayısıyla bu çelişkileri ortaya koyacak olan felsefe ekolleri ve mantık yöntemleri, her dinden softaların nefret odağıdır!

Rahip Arnaldo da Brescia ve hocası Papaz Pierre Abélard, 1140 yılında resmî Kilise tarafından "mülhid" (dinden sapmış) ilan edildi.

Raslantıya bakın ki her ikisinin de idam fermanı demek olan kararın mimarı, Papa İkinci Innocentius saltanatının sonuna doğru, Hıristiyanlık tarihindeki ilk Haçlı Seferi'nin Hıristiyan Bogomil ve Katharlara karşı düzenlenip soykırımla bitmesinde başrol oynayan Frank papazı Bernard de Clairvaux'dan başkası değildi.

Arnaldo da Brescia, ölüm fermanını haber alınca İsviçre'ye kaçtı.

Papa ile maşası, engizitör* Papaz Bernard de Clairvaux'nun mülhidlerin yakalanıp Roma'ya teslim edilmesi için önce İmparator Yedinci Louis, ardından Üçüncü Konrad'a yaptıkları çağrılar, yanıtsız kaldı. Kutsal Roma Germen imparatorluk makamı, Roma'daki Papalık iktidarının çizmeyi aştığını düşünmeye başlamıştı.

Art arda iki imparatorun sessiz desteğiyle güçlenen Arnaldo da Brescia, 1143 yılında İtalya'ya dönüp Roma'da patlayan bir halk ayaklanmasının başına geçti. İsyancılar, Papalık koltuğuna

* Enkizitör: Engizisyon Yasası'nı uygulayan ruhbana verilen ünvan.

Arnaldo da Brescia / Villa Borghese

yeni oturan İkinci Celestinus (Göksel) ve kardinalleri alaşağı edip Roma'dan kovdular. Kovulanın yerine 1144'te Papa seçilen İkinci Lucius'a, *potestas* diye anılan cihan iktidarından vazgeçmesi için ültimatom verdiler. Papa'nın yardım istediği İmparator Konrad, tınmadı bile.

Reformcu rahip Brescia yönderliğindeki isyancılar, Papa İkinci Lucius'u da tahttan indirdiler. Brescia'nın amacı, Roma'da çok tanrılı antik dönemi örnek alan bir devlet kurmaktı. Papaların Hıristiyan kutsallığının merkezi haline getirdiği Kapitol Meydanı'nda antik Senato binasının onarılmasını ve emperyal Roma'nın sembolü süvari kışlaları kurulmasını emretti.

Devrik Papa Lucius, 1145 yılı Şubat ayında makamını zorla geri almak için kendisine bağlı bir ordunun başında Kapitol Meydanı'na bir saldırı başlattı. Ama isyancılar çetin ceviz çıktılar. Lucius öldürüldü, askerleri de kılıçtan geçirildi.

Sürgündeyken Papa seçilen Üçüncü Eugenius, 1145'ten 1153'e kadar kısa sürelerle Roma'ya dönebildiyse de ne makamını ne de başkenti geri alabildi.

Ne var ki Papaların iktidar hırsı ve süreklilik iradesi de yabana atılmayacak türdendi. Biri kapıdan kovulsa öteki bacadan

giriyor, kalabalık Kilise nüfusu kır kır bitmiyor; Ruhban sınıfı öylesine örgütlüydü ki, düşen Papa'nın yerine, sürgünde bile hemen bir yenisi seçiliyordu!

"Konstantin'in Vasiyeti"nin sahte olduğunu haykıran ruhban Arnaldo da Brescia, Roma'ya egemen olmayı başardığı on yıl boyunca, art arda üç Papa'nın hakkından geldi. Bir sonrakine yenildi.

Papa Dördüncü Hadrianus, Germen kökenli yeni Kutsal Roma Germen İmparatoru Friedrich'le anlaştı. Arnaldo da Brescia, Roma'dan kaçmak zorunda kaldı. "Kızıl Sakallı Friedrich" diye anılan imparatorun askerlerince yakalanan isyancı rahip, 1155 yılının Haziran ayında Roma'daki Papalık güçlerine teslim edildi.

Arnaldo da Brescia, bir rivayete göre önce çarmıha gerildi, altına ateş yakıldı, yavaş yavaş kavrularak öldürüldü. Bir başka rivayete göre, önce asıldı, sonra yakıldı.

Arnaldo da Brescia, nasıl öldürülmüş olursa olsun, ardında hiçbir iz kalmaması amaçlanıyordu, infazından. Yandaşlarının herhangi bir kalıt bulamaması ve mezarı olmaması için, cenazesi yakılarak külleri, Tiber Nehri'ne atıldı.

1155-Arnaldo da Brescia'nın yakılması

Ama canını alıp cesedini yok etmek, ne adını unutturmaya yetti ne de sadece on beş yıl boyunca yaydığı fikirleri ve söylediği gerçekleri...

Üstelik, katlini izleyen dört yüzyıl boyunca Resmî Kilise'nin aleyhinde yaydığı kara propagandaya rağmen, tümden kararmadı, hatırası.

Arnaldo da Brescia, hiç mi hiç unutulmadı. Kiminin "sapkın", kiminin "özgürlük savaşçısı" olarak andığı isyancı rahip; 17. yüzyıldan öteye bir kahramanlık efsanesine dönüştü. Resmî Kilise'ye muhalefetin ve İtalyan devrimcilerin sembolü haline geldi. 19. yüzyılın düşünür ve yazarları tarafından "aydınlanmacı hümanist" tanımıyla yorumlandı. Yaşamı üstüne onlarca kitap yazıldı, heykelleri yapıldı. "Aydınlanmacı hümanist" tanımıyla, ölümünden yüzyıllar sonra Tanrı inancıyla sol görüşü birleştiren akımın öncüleri arasına girdi. Günümüzde Katolik Sosyalist olarak bilinen siyasal kanadın, Spartaküs'le başlayan destan tarihinde yer aldı.

Hiçbir şeyin yoktan var, vardan da yok edilemeyeceği, ancak değişip dönüşeceği varsayımı eğer doğruysa...

Demek ki doğru yanlış, her fikrin tarihe bir iz bırakması ve en derine gömülenin, en uzun süre unutulanın bile bir gün mutlaka yeniden ortaya çıkması, aynı gerçeğin bir parçası olsa gerektir!

Doğu Cephesinde "Yalan"a Dair Geciken Uyanış

Çağımızda Bizans diye bilinip söylenen Konstantinopolis merkezli Hıristiyanlık âlemi, 12. yüzyılda hâlâ Doğu Roma İmparatorluğu diye anılıyor ve Batılılar, tıpkı şimdi olduğu gibi Doğuluları kazıklıyor, aldatıyordu.

Ne var ki "büyük bölünme"den sonra Ortodoks diye anılacak Doğu Roma Kilisesi, Batı Roma Kilisesi'nin sahtekârlıkla edindiği Hıristiyanlık âlemi önderliğine itirazda tam on iki yüzyıl gecikmişti!

Bu gecikme, o çağlarda Hıristiyanlık demek olan dünya egemenliğinde Doğu Roma'nın gerek dinsel, gerekse siyasal otoritesine mal olacaktı. Doğu Kilisesi, Batı Kilisesi'nin üstünlüğü ele geçirdiğini anladığında (1204) sahtekârlığa karşı etkin mücadelede çok geç kalınmış ve Doğu Roma İmparatorluğu, bir daha belini doğrultamayacağı ölümcül darbeyi yemiş bulunacaktı.

Sözüm ona din kardeşleri Haçlıların, Konstantinopolis'i işgal, talan ve tarumar edecekleri o yakın geleceğe, henüz yirmi yıl vardı...

1180'li yıllarda, Theodori Balsamonis adlı bir Konstantinopolis papazı, doğusu ve batısıyla Hıristiyanlık âleminin en bilgin din hukukçusu sayılmayı başarmıştı.

Önce Ayasofya, ardından Blakhernai (Tekfur) Sarayı kiliselerinde başpapazlık yapan Balsamon, 1185 yılında Antakya patrikliğine atandı. Ama Patriklik mülkü, Latin (Batı Roma!) işgalinde olduğu için Konstantinopolis'te kaldı. "Sürgündeki Antakya Patriği ve Kanunların Bekçisi" ünvanıyla, 1191 yılma kadar gerek Doğu Roma İmparatoru, gerekse Kontantinopolis Ekümenik Patrikliğinin hukuk danışmanlığını yaptı.

Balsamonis, kendisinden otuz yıl önce Papa'ya bağlı Kilise İçtihat Hukuku'nu yazan Batı Romalı Gratianus gibi, ama çok daha kapsamlı ve Doğu Roma çıkışlı bir "Kilise İçtihat Hukuku" külliyatı oluşturduğu için, "Yunanlı Gratianus" diye de anılıyordu.

Balsamonis'e gelinceye kadar, Doğulu din bilginleri Batı Roma Kilisesi'nin Hıristiyan âlemine öncülüğünü dayandırdığı sözde kutsal gerekçeleri, sahtekârlığın siyasal boyutunu hemen hiç kavrayamadan, biraz da el yordamıyla ve adeta "iyi niyetli" bir yanılgıya itiraz eder gibi, tarihî konsillerde (din kurultayları) kararlaştırılan dogmaların "yanlış yorumu" temelinde eleştiriyorlardı.

Theodori Balsamonis, Roma Kilisesi'nin öncülüğüne dair bu eleştirilerden, kendisinden önceki din bilgini ve tarihçiler, Zonaras ile Kinnamos'un görüşlerini temel alan bir tez ortaya attı: Roma Kilisesi, Hıristiyanlığın kuruluşu en eski Kilisesi değildi. Demek ki Batı Roma Kilisesi'nin diğer Kiliselere öncülüğü, tarihsel bir önceliğe dayanmıyordu. Madem ki Batı Roma Kilisesi'nin diğer Kiliselere üstünlüğü ve Papa'nın Hıristiyanlık âlemine öncülüğü ne İsa ne de kurucusu Havari Petrus'un kelamı olup, Büyük Konstantin'in kutsal iradesine dayandırılıyordu; öyleyse Büyük Konstantin kutsal iktidarım, Eski Roma'dan Yeni Roma'ya taşıdığında, Kilise önderliği de öncülüğü de Konstantinopolis'e geçmişti!

Gerek Grek, gerekse Latin Kiliseleri tarafından zamanın en büyük din ve hukuk bilgini kabul edilen Balsamonis'in, sunduğu kapsamlı eleştiride ince ince ayrıntılandırdığı ve burada özetlemekle yetindiğim mantık çıkarsamasının yan etkileri oldu.

Latin Roma Kilisesi'nin Hıristiyanlık âlemi ve beş "kurucu" Kilise'ye öncülüğünün tartışıldığı 12. yüzyıla, bu kendinden menkul iddiaya karşı diyalektik gerekçe arayışları damga vurdu. Örneğin, Hıristiyanlığın ilk Kiliseleri, Kudüs ve Antakya'nın öncülüğü tartışılır oldu.

1193 yılında Doğu Roma İmparatorluğu mühürdarı Demetrios Tornikes, birkaç yıl sonra da Konstantinopolis Başpatriği Yannis Kamateros, Latin Roma Kilisesi'nin öncülük

iddiasına gösterdiği en önemli kanıtlardan, "Resul Petrus'un mezarının Roma'da olduğu"nun doğruluğunu sorgulamaya başladılar.

Gerçekten de Roma Kilisesi'nin, İsa'nın on iki havarisinden birincisi, Resul Petrus tarafından kurulup kurulmadığı gibi, mezardaki cenazenin havariye ait olup olmadığı da tartışmalıdır. Çünkü kutsal kurumların tamamı efsanelere dayanır ki, efsaneler de kutsallık gibi kuşaktan kuşağa devredilen rivayet, yani söylentilerden ibarettir!

Dolayısıyla Resul Petrus'un mezarı denilen kabirdeki cenazenin bırakın Petrus, bir azize ait olup olmadığı o gün de kanıtlanamazdı, bugün de kanıtlanamaz.

Öldükten Sonra Çok İş Gören Havariler!

Resul Petrus'un gerek Latin Roma Kilisesi'nin kurucusu olduğu, gerekse Roma'da öldüğü ve gömüldüğü "dogma"sının tartışmaya açılması, bu Kilise'nin Hıristiyanlığın beş Kilisesi'nden ilk sıradaki ve lideri olduğunu iddia eden Papalığı oldukça zor durumda bıraktı.

Çünkü Latin Roma Kilisesi "patriği" Papalar, 480 yılındaki Kadıköy Konsili'nde kabul edilen Roma/Konstantinopolis Kilisesi'nin Resul Andreas tarafından kurulduğu kararını, o günden beri tanımamışlardı. Oysa kendi kurucuları Resul Petrus'un kuşkulu hale gelmesi, Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin bir havari tarafından kurulmadığı için öncül olamayacağı gerekçesini de zayıflatıyordu.

Dinî jargonda, Havari/Resul'ler tarafından kurulan Kiliselere "apostolik" deniyordu. Latin Roma Patrikliği (Papalık), Konstantinopolis Patrikliğini "apostolik" saymıyordu.

Objektif tarih taraması, bu noktada Latin ve Grek Roma Kiliselerinin en azından "kuruluş" efsaneleri uydurmakta birbirlerinden geri kalmadıklarını söylemeyi gerektiriyor:

Resul Petrus'un Eski Roma'daki yaşamı, ölümü ve adını taşıyan mezardaki cenazenin kimliği ne kadar tartışmalıysa, kardeşi olduğu rivayet edilen Resul Andreas'ın yaşarken nasıl biri olduğu, Hıristiyan öğretisini hangi diyarlara yaydığı, hatta Ekümenik Patrikliği kurduğu ileri sürülen Yeni Roma/Konstantinopolis'e ayak basıp basmadığı bile kuşkuludur!

3. yüzyılda yazılan ve Aziz Andreas'ın kutsal eylemlerini anlatan kitapta "apostolik" bir Kilise kurduğuna dair hiçbir bilgiye rastlanmazken, Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin üzerinde yükseldiği Grek-Roma Kilisesi'nin kurucusu olduğuna

Resul Andreas / Bulgar ikonası

Resul Andreas / Laterano Bazilikası, Roma

dair iddialar, ancak 6. yüzyıl sonundan itibaren kayda geçmiştir.*

Ancak, 12 Havari arasında İsa'nın önder saydığı Resul Petrus'un kardeşi ve ikinci en önemli Resul Andreas'ın, tüm Hıristiyan âleminde "paylaşılamayan" bir şöhret olduğu yadsınamaz.

60 yılında Peloponez Yarımadası'ndaki Patras'ta X biçiminde dikilen bir çarmıhta can veren Resul Andreas'ın kalıtları 4. yüzyılda Konstantinopolis'e getirilmiş, ama 1204 yılındaki Haçlı işgal ve talanı sonrası İtalya'ya götürülüp Amalfi'ye gömülmüştür. Resul Andreas'ın kemikleri, bugün bile çekişme konusu ve iskeleti Kiliseler arasında bölünmüş bir hazinedir.

1462'de Papa İkinci Pius tarafından Roma'ya nakledilen Andreas'ın kafatası ve Amalfi'deki iskeletinin bazı kemikleri, 1964 yılında Yunanistan'a geri verilmiş, Patras'ta adını taşıyan bazilikaya gömülmüştür. Ama başsız iskeletinin bir bölümü, Amalfi'deki bazilikada korunmaktadır.

Hıristiyanlığın bölünmesinden sonra bile her mezhepte çıkan azizler ve zaten soylular arasında en çok verilen ad, Andreas'ın adıdır. Öldükten sonra en çok çalıştırılan Havari de yine odur.

Kerametine bakınız ki, Kiev Büyük Prensi Birinci Vladimir'in imana gelmekten çok, Konstantinopolis'le yakınlaşmayı amaçlayan siyasal iradesiyle sadece 988 yılından öteye Hıristiyanlığı kabul eden Slavlar arasında Ukrayna; o günden bugüne Andreas'ın Kiev'e İsa'nın öğretisini ilk yayan aziz olduğunu iddia etmektedir.

Rusya'nın en büyük emperyal nişanı Aziz Andreas madalyası olup, günümüz Rusyası, 1690 yılından beri Çarlık donanmasının bayrağı olan Aziz Andreas Haçı'nı çağdaş savaş gemilerinde yeniden dalgalandırmaya başlamıştır...

Andreas'ın keramet alanı o kadar geniştir ki, Romanya da bu Havari tarafından Hıristiyanlaştırıldığına inanırken; İskoçya kendisini, ülkenin "Aziz Sahibi" ilan etmiştir.

* Teoloji tarihçisi František Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the legend of the Apostle Andrew* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1958) başlıklı kitabında, Resul Andreas'ın Konstantopolis'te apostolik kilise kurduğu iddiasının, Grek Roma Patriklerinin Latin Roma Papalarına eşit, hatta önceliğini kanıtlamak için uydurulan bir efsane olduğunu ileri sürer. Dvornik'e göre, Andreas'ın 3. yüzyılda yazılan "kutsal" yaşam öyküsü 6. ve 7. yüzyıllarda tahrif edilmiş, öyküye bu iddia doğrultusunda hiç yapmadığı yolculuklar ve eylemler eklenmiştir.

İsa, "Birbirinizi Sevin," Demişti, Onlar Birbirlerini Boğazladılar!

Papaların, Hıristiyan âlemine önder oldukları iddiası, iddianın dayanağı Büyük Konstantin'in sahte vasiyetinin ortaya çıkmasından 400 yıl sonra Latin Kiliseler ile Greko Romen Kiliseleri boğaz boğaza getirmiş ve temelinde siyasal bir egemenlik olan din kavgası, artık devletlerarası savaşlara dönüşmüştü.

Çünkü İsa'nın yaşam ve söylemine dayalı Hıristiyanlık öğretisinin Latince ve Yunanca "mealleri" üzerinden yapılan kavga, daha önce de söylediğim gibi din üzerinden yürütülen ve dile odaklı bir siyasal egemenlik mücadelesiydi.

Büyük Konstantin'in sahte vasiyetine ilişkin kuşkular ve eleştirilerin ciddileşmeye başladığı 11. yüzyılda, Latin ve Greko Romen Hıristiyanlar, aynı zamanda zaten silahlarla da savaşıyorlardı.

Bu savaşlar, görünüşte Ortadoğu ve Anadolu'nun Hilal tarafından işgaline karşı düzenlenen Haçlı Seferleri'ydi ve 1095'ten 1270'e kadar sekiz sefere çıkıldı.

Latin Hıristiyan Haçlıları, bu seferlerin hemen hepsinde, İslam ordularına karşı zafer kazanmaktan çok Grek Hıristiyan topraklarını ele geçirdiler ve Doğu Roma İmparatorluğunu talan ettiler.

Burada durup, Büyük Konstantin'in vasiyetinin sahteliği tartışılmaya başlandığı yıllarda düzenlenen ve dünyadaki uygarlık dengelerini değiştiren Haçlı Seferleri'ne bir göz atmamız gerekiyor.

Çünkü İslamiyet'in Ortadoğu ve Anadolu'da yayılmasını asla önleyemeyen, çoğu yerde Türk, bazen de Kürt ya da Arap komutasındaki Müslüman orduları önünde hezimetle sonuçlanan Haçlı Seferleri, çok tuhaf bir zaferle sonuçlandı:

Hemen tüm dinlerin doğduğu, dolayısıyla hak iddia ettiği "Kutsal Topraklar"da askerî anlamda perişan olan Haçlılar, talan ettikleri Konstantinopolis ve Doğu Roma'dan Hıristiyan kültürünün temel eserleriyle birlikte muazzam bir bilgi birikimi alıp getirdiler Avrupa'ya.

Latin Haçlı Devletleri, Kudüs/Trablus/Antakya (MS 110)

Keza, Arap Yarımadası'ndan da pozitif bilimler açısından bilmedikleri pek çok yenilik ve buluşla döndüler. Arap Yarımadası ve Güney Anadolu'da kazandıkları topraklarda, ileride dünyaya açılacakları ticaret üsleri olacak Latin Hıristiyan devletlerini kurarken, uğradıkları hezimetlerden ders çıkarıp yepyeni askerî teknikler, hatta yeni silahlar yaratmayı başardılar.

Latin Haçlı Seferleri'nden sonra, Batı Avrupa bilgilenme ve aydınlanma çağına girdi, dünya ticaretinde söz sahibi oldu, bugünkü Batı uygarlığının temelleri atıldı.

Oysa başlangıçta, ne Haçlı orduları bu amaçla kurulmuş, ne de seferlerden böyle bir "yan etki" sonucu beklenmişti.

Tanrı Emri: Vurun İmansızlara!.. Ama İmansız Kim, İmansız Ne?

Haçlı Seferleri süreci, 1095'te başladı:

Ortadoğu ve Anadolu'daki toprakları İslam ordularına karşı verdiği sayısız savaşlarda yavaş yavaş elinden çıkan Doğu Roma İmparatorluğu, en stratejik savaş, 1071 Malazgirt Meydan Savaşı'nda Selçuklulara yenildikten sonra iyice zayıflamıştı.

Çaresiz kalan Doğu Roma İmparatoru Birinci Alexios Komnenos, sonradan çok pişman olacağı bir hata yaptı. 1095 yılı Mart ayında İtalya'nın Piacenza kentinde toplanan Katolik Konsili'ne gönderdiği elçiler aracılığıyla, Selçuklu Türklerinin fethettiği toprakları geri alabilmek için Latin Hıristiyanlardan askeri yardım talep etti.

Oysa o sırada Selçuklu Türkleri birbirine düşmüş, kurdukları devlet kendiliğinden parçalanıyor ve Komnenos biraz beklese, kaybettiği toprakları kendi gücüyle geri alabilecek, tarihin akışını da Doğu Roma'nın lehine değiştirebilecekti.

Ama Batı'daki din kardeşlerine güvenme gafletine düştü.

Piacenza'daki Konsil'e Konstantinopolis'ten gelen elçilerin İslam orduları önünde zor durumda kalan Doğu

Papa İkinci Urbanus, Clermont Konsili

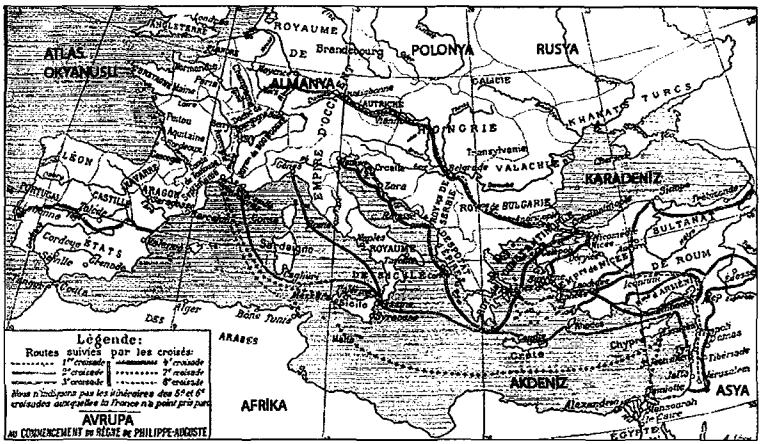

Haçlıların 8 sefer güzergâhı
(1922, Fransız haritası, beşinci ve altıncı sefer hariç)
Fransızların katılmadığı beşinci ve altıncı sefer hariç tutularak çizilen bu Haçlı tarih haritasının 1922 tarihinde çizilmiş olması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi düşünüldüğünde dikkat çekicidir.

Hıristiyanlarına dair epeyce abartılı anlatıları, Latin Hıristiyan ruhbanını galeyana getirdi.

Papa İkinci Urbanus, aynı yılın Kasım ayında Fransa'nın Clermont kentinde topladığı Konsil'de verdiği hamasi söylevle, Latin Romen ve Greko Romen cemaatleri arasındaki kardeş kavgasını bir yana koyarak ortak düşman İslamiyete karşı "kutsal savaş" açmaya çağırdı. Papa'nın hiçbir kral ya da otoriteyi muhatap almayarak doğrudan Hıristiyan şövalyelere yönelttiği çağrıyı, coşan kalabalıklar *Deus lo volt!* (Tanrı emri!) çığlıklarıyla yanıtladı.

Çok geçmeden, Haçlı gömleğini kuşanıp Kudüs yollarına düşmek ve Hıristiyan topraklarını "imansız"ların (Müslümanların) işgalinden kurtarma fikri, Hıristiyan Avrupa'nın hemen tüm krallıklarıyla derebeyliklerinde kabul gördü.

Haç ile Hilal'in kavgası başlamıştı.

Tarihteki ilk Avrupa ittifakı olan Latin Haçlıların "kutsal topraklar"a 1096'dan öteye başlayan seferleri, prensipte din

kardeşliği dayanışmasıydı. Latin Haçlılar, bu toprakları geri alıp Doğu Roma'ya iadeyi ve tabii ki Müslümanların fethettiği Kudüs'ü yeniden Hıristiyan egemenliğine döndürmeyi amaçlıyordu.

Ne var ki Hıristiyan âleminde Roma uygarlığını "pagan" diye gömmüş ve uygarlıkta gerilemiş Latin Batı'nın, emperyal kültürü sürdüren Greko Romen Doğu'nun ileri uygarlığına karşı beslediği haset ile her iki cemaat arasında yüzyıllardır yükselerek süren husumet; prensipteki "din kardeşliği" dayanışmasına pratikte gönülsüz bir işbirliği, yer yer sürtüşme, hatta hesaplaşma fırsatı olarak yansıdı.

Haçlı orduları, tek komuta kademesine itaat eden düzenli ordular değildi. Avrupa'nın çeşitli krallık ve derebeyliklerinden, bazıları varını yoğunu satıp "din elden gidiyor" diye, bazıları ise tam tersine talanla servet edinmek için yollara düşen, birbirinden çok değişik soylardan oluşan savaşçı birlikleriydi.

Daha ilk seferde, Renanya Palatina'dan (Rhein-Pfalz) yola çıkan (Alman) Haçlılar, güzergâhları üstündeki yerleşkelere saldırarak, adeta sekiz yüzyıl sonra olacakların öncül işareti gibi, "Hıristiyanlığı kabul etmeyen" on iki bin dolayında Yahudiyi katletti! Yine güzergâhı üstünde bulduğu Baltık kökenli bazı pagan kabileleri aynı gerekçeyle kılıçtan geçirdi ve Anadolu'ya geçtiklerinde Doğu Roma tebaası yerel halkla çatıştılar, köyleri yaktılar vb.

Tabii karşılığında Doğulu Hıristiyanlar tarafından katledilen Haçlılar da oldu.

Ama tüm Haçlı orduları başıbozuk değildi. İmparator Komnenos'un yardımıyla Konstantinopolis üzerinden Anadolu'ya geçen ordular, eski imparatorluk başkenti İznik'i, Selçuklulardan geri alıp yeniden Doğu Roma'ya bağlanmasını sağladılar. Zaten verdikleri sözü, ilk ve son kez İznik'te tuttular.

Buradan sonra ip koptu.

Haçlı ordularına komuta eden oportünist soylular, güya Doğu Roma İmparatoru'na iade etmek için savaştıkları topraklara el koydular. Müslümanlardan geri alabildikleri Antep,

İkinci Haçlı Seferi'nde Alman İmparatoru Konrad ve Fransız Kralı Louis, Konstantinopolis'e girerken. / Ressam: Jean Fouquet (1455 civarı)

Antakya, Trablusgarp ve Kudüs'te Latin Doğu devletleri diye anılan bağımsız kontluk, prenslik ve krallık kurdular.

Hatta müstakbel İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard, Kıbrıs Adası'nı Hıristiyan Doğu Roma'dan koparıp Kudüs'ün Latin Kralı Lüzinyanlı Guy'a satmak üzere gasp eden Haçlı komutanıydı!

Doğu Roma İmparatorluğu, Selçuklu Devleti'nin iktidar kavgasıyla zayıflamasından yararlanıp kaybettiği bazı toprakları kendi gücüyle geri alabildi. Ama kimi vilayetlerini de "İslam işgalinden kurtarmak için yardıma çağırdığı" Latin Hıristiyanlara kaptırmıştı.

Konstantinopolis tahtı, artık Doğu'da gözlediği düşmanın Hilal'li sancağı kadar, Batı'dan sökün edecek dostların Haçlı sancağını da endişeyle izlemek zorundaydı.

Selahaddin Eyyubi komutasındaki Müslüman orduların 1187'deki Hıttin Muharebesi'nde kazandığı zaferle, Kudüs'te 88 yıl süren Latin Hıristiyan egemenliğine son vermesi, Haçlı Seferleri tarihinde bir dönüm noktası oldu.

Üçüncü Haçlı Seferi'ni bizzat düzenleyen Aslan Yürekli

Richard'ın Kudüs'ü Selahaddin Eyyubi'den geri alamayınca Doğu Roma egemenliğindeki Kıbrıs'a saldırıp gasp etmesiyle, Latin Haçlıların savaş amacı da ereği de yön değiştirdi.

Anadolu ve Trakya'daki Greko Romen Hıristiyan mülkü, hem Ortadoğu'daki "Kutsal Topraklar"dan daha geniş bir fetih alanıydı hem de daha zengin kutsal kalıtlar içeriyordu. Ayrıca Avrupa'nın göbeğinde de Papalığın otoritesini ve Latin Roma Kilisesi'nin dogmalarını inkâr eden Katharları da ezmek gerekiyordu.

Madem ki Haçlılar, dinlerine dış düşman Müslümanları yenemiyorlardı; onlar da Papa'nın otoritesini inkâr eden iç düşman, "sapkın" Hıristiyanlara saldırırlardı.

Burada sapkınlardan anlaşılan, Greko Romen Hıristiyan ritüellerine bağlı Doğu Roma ve Slav Kiliseleri ile zaten aynı cemaat içinde başlayıp Balkanlar üstünden Avrupa'ya yayılan Bogomil / Kathar öğretisiydi.

Dikkat ederseniz, buraya kadar hâlâ Latin Hıristiyanlara "Katolik", Greko Romen Hıristiyanlara "Ortodoks" demedim, hiç...

Hıttin Savaşı: Selahaddin Eyyubi ve Lüzinyanlı Guy

Çünkü Roma ile Konstantinopolis ruhbanı arasında 1054'te yaşanan "dil bölünmesi"ne rağmen Hıristiyanlık âleminde kesin bir mezhep ayrışmasından henüz söz edilmiyordu. Gerek Ortodoks, gerekse Katolik sözcükleri Yunanca din terminolojisine ait olup her ikisi de Hıristiyanlık öğretisini betimleyen sıfatlardı.

13. yüzyıla kadar Hıristiyanlık âleminde Papalık tarafından cemaati "mülhid" ve "kâfir" ilanıyla aforoz edilen tek mezhep, Balkanlar'dan Britanya'ya kadar yayılan Bogomil öğretisiydi.

Ne var ki Papaların kendinden menkul iktidar ve önderliğine "Hıristiyanlık içre" muhalefetin ilk ciddi yapılanması Bogomil mezhebi, temelde Greko Romen Kiliseleri arasından sıyrılan teolojik bir akımdı. Zaten mezhebin Bosna ve Bulgaristan'dan başlayıp Avrupa'da yayılmasını sağlayan ruhban da Konstantinopolis Metropoliti Niketas'tı.

Metropolit Niketas, Latin kaynaklarında "Bogomil Papa" diye anılır. Yeni mezhebin 1167 yılında Fransa'nın Saint Felix de Caraman* beldesinde toplanan yegâne din kurultayına ruhani lider sıfatıyla Konstantinopolis'ten gelip katılmıştır.

Başka bir deyişle, Avrupa'da yaşadıkları bölgelere göre Kathar ya da Patarini diye de anılan ve Papa tarafından aforoz edilen Bogomil mezhebi, Doğu Roma Hıristiyanlığının bir hizibi olsa da Konstantinopolis'le yakın ilişkiliydi. Ve Bogomillerin, Greko Romen Konstantinopolis Kilisesi'nin de baş belası olması, Latin Haçlılar için fark etmiyordu.

Papalarm öncülüğünü tanımayan ve Latin Roma Kilisesi'ne bağlı olmayan bütün Hıristiyanlar sapkındı. Avrupa'nın ister içinde olsun, ister dışında, bu sapkınlara saldırmak, Müslümanlara saldırmak kadar kutsal bir savaştı!

Üstelik...

Doğu Roma'ya besledikleri kinde, kadim bir kıskançlığın da payı vardı.

1200'lü yıllara gelindiğinde, Doğu Roma İmparatorluğu gerileme dönemine girmesine ve yayıldığı coğrafya yavaş yavaş

---

* Bugünkü adıyla Saint Felix Lauragais (Fransa).

küçülmesine rağmen gerek zenginliği, gerekse uygarlığıyla hâlâ göz kamaştırıyordu.

Batık Batı Roma İmparatorluğu'nun küllerinden doğan devletler ise siyasal ve askerî anlamda güçlenmekteydi. Ne var ki bu ülkelerdeki saray debdebesiyle halkların yaşam standartları; inişe geçmiş ama hâlâ ayakta Doğu Roma İmparatorluğu'nun ulaştığı kurumsal ve kültürel seçkinlik düzeyinden henüz çok gerideydiler.

Başka bir deyişle bugün Avrupalı dediğimiz Hıristiyan toplumlar, o günkü Doğu Roma mülküne imreniyor, başkent Konstantinopolis'in efsaneleşen sanatsal birikim ve zenginliğine hem içerliyor hem de ağızlarının suyu akıyordu.

Örneğin Latin Hıristiyanlığın mızrakları sayılan Normanlar ve Germenler, Doğu Roma Hıristiyanlarını "hain, zengin ve kurnaz" olarak hasım bellemiş; Müslümanlara ise "sahte bir peygamberin peşine düşen sapkınlar" tanımıyla düşmanlık besliyorlardı.

1202'den sonra güya Kutsal Topraklar'a çıkılan toplam beş Haçlı Seferi, Doğu Roma İmparatorluğu mülkünü işgal, gasp ve talanla, Greko Romen Hıristiyanları boğazlamaya yaradı...

Kıyamet Günü: Konstantinopolis'in İşgali ve Talanı

John Julius Norwich, *Bizans* kitabında, Doğu Roma İmparatorluğu'nun sonunu getiren ve Hıristiyanlık âlemini Ortodokslar-Katolikler diye bölen Latin saldırısını şu sözlerle başlatır:

"8 Kasım 1202'de Dördüncü Haçlı Seferi donanması Venedik'ten demir aldı. Ama donanmayı oluşturan 480 savaş gemisinin hedefi, ne Filistin ne de Mısır'a varmaktı. Yola çıktıktan bir hafta sonra, Zara'yı işgal edip yağmaladılar. Bu saldırıya çok öfkelenen Papa Üçüncü Innocentius, sefere çıkanların tümünü aforoz etti. Dördüncü Haçlı Seferi kötü başlamış ama en kötüsüne daha sıra gelmemişti.*

1203 yılı başında bir ulak, Venedik Dukası'na Kutsal Roma Germen Kralı'nın bir mektubunu iletti. Kral Philippe de Souabe, hem İngiliz İmparator Altıncı Henri'nin kardeşi, hem de Konstantinopolis tahtından indirilip gözleri oyulan sabık Doğu Roma İmparatoru Isaakios Angelos'un damadıydı. Isaakios'un oğlu Aleksios Angelos, canını kurtarmak için Konstantinopolis'ten kaçıp akrabası Kutsal Roma Germen Kralı'na sığınalı bir yıl oluyordu.

Kral Souabe, Venedik Dukası Dondolo'ya mektubunda, eğer Haçlılar, Konstantinopolis tahtına oturan sahtekâr dayısını indirip, yerine genç Aleksios'u tahta çıkarırlarsa; donanmanın daha sonra çıkacağı Mısır seferinin masraflarını üstlenmeye, sefere on bin asker katmaya ve Kutsal Topraklar'da nöbet tutacak beş yüz şövalye beslemeye söz veriyordu. Dahası, Aleksios Angelos tahta çıkınca, Konstantinopolis Kilisesi'ni de Latin Roma Kilisesi'nin hükmüne bırakacaktı.

* Zadar. Dalmaçya'nın eski başkenti.

İhtiyar Venedik Dukası, öneriyi sevinçle kabul etti. Bizans'tan nefret ediyordu. Venedikli tüccarlar, Konstantinopolis'teki Ceneviz ve Pisalı rakipleriyle mücadelede giderek zorlanıyordu. Venedik Cumhuriyeti'nin Doğu pazarını tamamen yitirmemesi için hızlı davranması gerekiyordu.

Haçlı donanması da öneriye pek sevindi. Seferin menzil değişikliği, hem Haçlı şövalyeleri zengin edecek hem de Hıristiyan âleminin bütünlüğü sağlanacaktı.

Kutsal Roma Germen Haçlı donanması, Venedik'te toplandıktan tam bir yıl sonra, 24 Haziran 1203'te Konstantinopolis açıklarına demir attı..."

Dünya siyasal coğrafya tarihinin en geniş sınırlarına hükmeden, en önemli Roma İmparatoru Büyük Konstantin'in 11 Mayıs 330'da başkent ilan ettiği Konstantinopolis'te, 24 Haziran 1203'ten öteye yaşanan bir yılın ayrıntılarına girmeyeceğim.

Venedik Dukası Enrico Dandolo'nun San Marco Meydanı'nda Haçlı Seferi ilanı.

1204. Konstantinopolis'in Haçlı İşgali (Ressam: Palma Le Jeune)

1204. Konstantinopolis'in Haçlılar tarafından talanı
(Ressam: Eugene Delacroix / Louvre Müzesi)

Hepsi düşmanın kuklası yeteneksiz muhteris imparator bozuntularından birinin indirilip ötekinin bindirildiği tahtın "payitahtı", bu bir yılda iki kez yakıldı. Hıristiyanların birbirini boğazladığı kanlı bir içsavaş ve iki Haçlı kuşatmasına sahne oldu.

Papa Innocentius'un, dördüncü Haçlı ordusunu gerek seferin başında gerekse Konstantinopolis'e saldırıları sırasında topyekûn aforozu, saldırganları caydıracak yerde, tam tersi sonuç verdi: Papa tarafından aforoz edilmek, ölümden sonra "cehennemde sonsuza kadar yanmak" mahkûmiyetiydi. Konstantinopolis'e saldıran Haçlı askerler, zaten aforozu yemiş

ve en büyük cezaya mahkûm olmuşlardı. Madem ki ölünce cehenneme gidecekleri kesindi, yaşadıkları sürece artık her günahı işleyebilir, her kötülüğü yapabilirlerdi.

Ve yaptılar.

Üstelik Venedik Cumhuriyeti'nin yaşlı, kör ama bir o kadar kurnaz Dukası Enrico Dandolo ile Haçlı ordusuna komuta eden şövalyelerin kafasında, aforozun bile çaresi vardı: Hangi günah işlenirse işlensin, eğer bu seferin sonunda Konstantinopolis Kilisesi'ni Papa'nın otoritesine bağlayarak Hıristiyan âleminde birliği sağlarlarsa, affedilmeleri ve hatta kutsanmaları işten değildi...

O zamanlar için dünyanın en güzel ve zengin kenti, uygarlığın, kültürün küresel simgesi Konstantinopolis, 9 Nisan 1204'te başlayan Haçlı saldırısına yenik düştü. Başkenti işgal eden Venedikli ve Franklardan oluşan Latin Haçlı ordusu, mağlup askerlerin birini bile sağ bırakmadığı gibi, "din kardeşi" sivil halkı, aklın alamayacağı, düşmanın yapamayacağı bir vahşetle katletti.

Ama Greko Romen Konstantinopolis ahalisi ve Ekümenik Patrikhane için asla kapanmayacak yara, asıl unutulmayacak acı, bu katliamdan sonra olacaklardı.

Kana doyan Latin Haçlılar, yıkmaya, yakmaya ve yağmaya koyuldular, Büyük Konstantin'in kutsal payitahtını...

1204'te Konstantinopolis'in en yüksek rütbeli saray memuru (*sekreta*) olan Doğu Roma soylusu ve tarihçi Niketas Khoniates*; birebir tanıklık ettiği Haçlı talanını şu sözlerle anlatır:

> *"Kutsal tasvirleri paramparça ettiler ve azizlerin kalıtlarını, söylemekten utanacağım mekânlara attılar. Kurtarıcının etini ve kanını** yerlere saçtılar. Ayasofya'nın talanına gelince,*

---

* Umberto Eco'nun romanı *Baudolino*'da da adı geçen tarihçi Niketas Khoniates (1155-1217), ailesiyle birlikte İznik'e kaçmadan önce Haçlıların yağlamadığı Konstantinopolis hazinelerinin ayrıntılı bir listesini yaptı. *Historia* başlıklı kapsamlı bir tarih kitabı, Türk Tarih Kurumu tarafından 1995 yılında Türkçeye kazandırılmıştır.

** İsa'nın etini ve kanını simgeleyen kutsanmış hamursuz ekmek ile şarabı kastediyor, olabilir.

Tarihçi Niketas Khoniates (14. yüzyıl Bizans minyatürü)

sunağı yıkıp parçalarını bölüştüler... Vaiz kürsüsünü, kapıları, kutsal ayin eşyalarını ve zaten bulabildikleri tüm eşyaları yükleyip götürebilmek için atlarını, katırlarını kiliseye soktular. Bu hayvanlardan bazıları tökezleyip düştüğünde kılıçlarıyla gönlerini deşiyor, kanları ve dışkılarıyla kiliseyi kirletiyorlardı.

Başpatriğin tahtına bir fahişeyi oturtup İsa'ya küfrettirdiler. Açık saçık şarkılar söylediler ve kutsal mekânda, edepsiz, hayasız oyunlar oynadılar. Ne yaşlı rahibelerin namusuna merhamet ettiler ne de varlıklarını Tanrı'ya adamış bakirelere...

Ve bu günahkârların hepsi, omuzlarında haç taşıyordu. Kutsal görevlerinin sonuna kadar beşerî zevklerden uzak duracaklarına, o haç üstüne yemin etmişlerdi..."

Latin Haçlılar, Konstantinopolis tarihinin en kanlı ve karanlık sayfalarını yazıyorlardı. Doğu Roma İmparatorluğu'nun ipini çeken ve sonunda Fatih Sultan Mehmet'in kolayca yutacağı bir lokma haline getiren –zaten Osmanlı fethi sırasında

yapılacak talanın, göreceği ziyanın devede kulak kalacağı– dehşet günlerini yaşıyordu, dünyanın eşsiz payitahtı...

Ama Latin Haçlı ittifakında, talancılar arasında kültür farkı vardı. Konstantinopolis'in yağmasında barbar Franklar ve sefere sonradan katılan Germenler yakıp yıkmaya odaklanmışken, sanat eserlerinin değerini bir görüşte anlayan Venedikliler, kentin hazinelerini talan ettiler, tahrip etmediler. Ele geçirdikleri her mücevheri, her eseri, her kutsal kalıtı "özenle" sarıp sarmalayıp gemilerle Venedik'e taşıdılar.

Birilerinin soygunu, ötekilerin yıkımına maruz kalan Konstantinopolis'in muazzam kültür ve sanat hazineleri, böylece el ve ülke değiştirdi.

İlerleyen yıllarda Latin Roma Kilisesi'ne bağlı ülkeler arasında yapılan sözleşmelerde bir pazarlık metaı haline gelen, senyörler arasında "armağan" olarak alınıp verilen Kutsal Emanet parçaları, kutsal ya da bilimsel eserler ve sanat yapıtları Avrupa'nın dört bir yanına dağıtıldı.

Konstantinopolis'teki kıyım ve yağma, sadece üç gün sürdü. Ama Latin Haçlılar, bu üç güne aklın hayalin alamayacağı boyutlarda bir yıkım ve soygun sığdırdı:

Konstantinopolis, Ekümenik Fener Patrikhanesi ve başta Ayasofya, tüm kutsal Hıristiyan tapınakları talan ve tahrip edildi.

Papa'nın Haçlı Seferi'ni aforozu, ardından "kutsal mekânlara el sürüldüğü takdirde" Haçlı komutanları tek tek aforoz tehditleri, yağmayı şiddetli telinleri yapmacık mıydı bilinmez, yağmacıların iştahını kesmedi.

Antik Çağ'da yakılan İskenderiye Kütüphanesi'nden sonraki en zengin kitap koleksiyonuna sahip Konstantinopolis Ekümenik Patrikliği Kütüphanesi, Patrikhane binası ve Fenerli Azize Meryem Kilisesi'yle birlikte talan edildikten sonra yakıldı.

Bugün Vatikan Kütüphanesi'nde saklanan Hıristiyanlık tarihine ait en eski elyazmaları ve kutsal metinlerin hepsi, Konstantinopolis Patrikliği Kütüphanesi'nden çalınanlardır.

Bugün İsa'ya ait olduğu iddia edilen ve "Torino Kefeni"

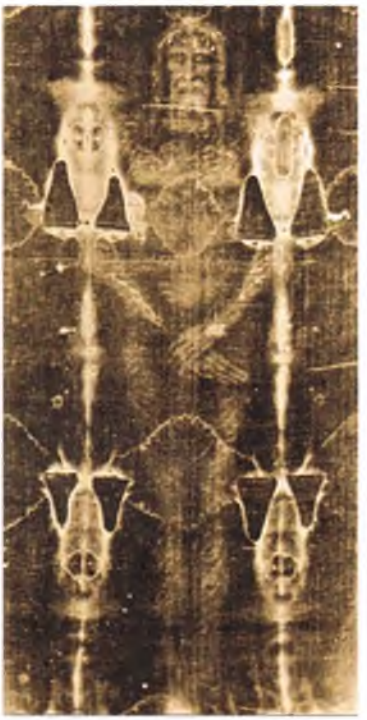

İsa'nın kefeni olduğu iddia edilen keten kumaş parçası

diye bilinen kefenin, 944 yılında Antep'ten Konstantinopolis'e getirildiği, Fener Patrikhanesi'nde yapılan dinî ayinden sonra halka gösterildiğine dair kayıtlar var. Ancak kefenin daha sonra Patrikhane'nin içindeki Fenerli Aziz Meryem Kilisesi'nde mi, yoksa Aziz Havariler Kilisesi kabristanında mı muhafaza edildiği bilinmiyor. Daha doğrusu ben bulamadım. Ama hangi tapınakta Haçlıların eline geçmiş olursa olsun, kefenin 1204 talanı sırasında Konstantinopolis'ten çalındığı belgelenmiş bir gerçek. İsa'nın sureti ve kanını taşıdığına inanılan bu kefen parçası, Avrupa'nın soylu aileleri arasında elden ele gezdiği iki yüzyılın sonunda İtalya'ya varıp 1578'den öteye Torino'da konuşlandı ve 1983'te "Papa'nın mülkiyeti"ne geçti.

Kadim Roma İmparatorluğu'nun son başkenti Konstantinopolis'in Haçlılar tarafından yıkım ve yağması sırasında, Büyük Konstantin'in anıtkabiri olarak yapılıp kendisinden

sonra gelen imparatorların da gömüldüğü Resuller (Havariyyun) Kilisesi, özel bir vahşete sahne oldu.

Resuller Kilisesi, Büyük Konstantin'in kendisine yaptırdığı *mausoleum*'un çevresinde, haç biçiminde inşa edilen ve zaman içinde "Polyandrion"a dönüşen emperyal kabristandı. Başkentin Ayasofya'dan sonraki en kutsal mekânı sayılıyordu. Büyük Konstantin'le birlikte soyundan 19, İmparator Justinianus soyundan da 17 kişinin gömülü olduğu lahitlerin yanı sıra; Kudüs'ten getirilen ve hem İsa'ya, hem de azizlere ait olduğuna inanılan kutsal kalıtlar, iskelet ve kemiklerin defnedildiği anıtmezarlar barındırıyordu. Bunlardan birinde Konstantinopolis Kilisesi'nin kurucu Resulü olduğu iddia edilen Aziz Andreas'm iskeleti de vardı.

Başka bir deyişle, Hıristiyan öğretisinin tarihsel anlamda en eski, dolayısıyla en değerli kalıtlarından oluşan (ya da kalıt olduğuna inanılan) "Kutsal Emanetler"in önemli bir bölümü burada, Resuller Kilisesi'nde korunuyordu.

13 Nisan 1204'ü, 14 Nisan'a bağlayan gece, Haçlı askerler kilisenin içinde ne var, ne yok yağmaladılar, lahitleri kırıp içindeki iskeletleri ve kuşkusuz değerli mücevher işli giysilerini talan ettiler.

Büyük Konstantin'in lahtinin ve naaşının başına gelenler meçhul. Kalıtları, hiçbir yerde ortaya çıkmadı.

Talandan sonra Atina'ya götürülen Havari Andreas'm kemikleri, daha önce yazdığım gibi, günümüzde üç ayrı yerde yatıyor.

Vatikan Papalık makamı, yakın zamanda iki aziz, Yuannis Hrisostomos ve Grigorios Thelogos'un kemiklerini Fener Rum Patrikhanesi'ne iade etti. Ama 1204 talanında Konstantinopolis'ten çalınan pek çok azizin kalıtları hâlâ Vatikan ve Latin Kilisesi'ne bağlı Avrupa ülkelerinde bulunuyor.

Örneğin, Havari Aziz Yuhanna'nın kafatası, Fransa'nın Amiens Katedrali'nde sergileniyor.

"Büyük Konstantin'in Haçı" olarak bilinen ve İsa'nın gerildiği haç parçası olduğu iddia edilen altın mahfazalı haç parçası, Venedik'teki San Marco Katedrali'ndedir. Keza, İsa'ya ait

San Marco atları (kilisenin içindeki orijinaller)

San Marco atlarının çatıdaki kopyaları

olduğu iddia edilen kan lekesinin mahfazası, Aziz Georgios'un (Yunanca, Aya Yorgi) gümüş kaplamalı kol kemiği, baş melekler Mihail ve Gavril'e (Gabriel/Cebrail) ait muhteşem büstler de...

Yine San Marco Katedrali'nin kubbesini süsleyen, altın varaklı bronzdan yapılmış dört at heykeli* Konstantinopolis'ten çalınan eşsiz eserler arasındadır.

Zaten San Marco Katedrali'nin yüzyıllara yayılan imar sürecinde kullanılan pek çok sütun, hatta duvar ve taban mozaikleri, altın varaklı süslemeler, ikonalar vb. 1204'te Konstantinopolis yağmasından edinilen ganimetler olup; Katedralin yapımı, Venedikli iki tüccarın, Aziz Marcus'un na-

* At heykellerinin orijinalleri, günümüzde hava kirliliğinden korunmak üzere katedralin içinde sergilenmektedir. Çatısındaki heykeller, antik orijinallerin birebir kopyasıdır.

aşını da 828 yılında İskenderiye'den çalıp getirmesiyle başlamıştır. Mimari üslubu tamamen Greko Romen olup 1204 öncesi ve sonrasında edindiği tüm Hıristiyan tarihî eserleri, Doğu Roma İmparatorluğu'ndan alınmış, çalınmış, yağmalanmıştır!

Kemikti, kutsal kalıttı, deyip duruyorum. Ama bu kalıtların bugün Bizans dediğimiz Doğu Roma İmparatorluğu'nun elinden çıkıp özelinde Vatikan, genelinde Latin Avrupa'nın eline geçmesinin önemini şöyle bir kıyaslamayla daha iyi anlatabilirim:

Osmanlı'nın Mısır seferi sırasında Mekke'den, Medine'den ve zaten fethettiği Arap Yarımadası'ndaki beldelerden toplayıp payitahtı İstanbul'a getirdiği ve bugün Topkapı Sarayı'ndaki Hırka-i Saadet dairesinde korunan "Kutsal Emanetler"in yağmalandığını, başka dil ve İslami mezhepten saldırganların eline geçtiğini, uzak diyarlara götürüldüğünü düşünün. Müslüman Türklerin yaşayacağı travmayı hayal edebiliyor musunuz?

İşte Anadolu'yu fethe başlayan Türklerin, Romalı anlamında Rum* dedikleri Konstantinopolis ve Doğu Roma Hıristiyanları, böyle bir kırılmayı yaşıyorlardı.

Ben de Konstantinopolis'ten yağmalanan kutsal kalıt ve hazinelerin önemini, 2008 yılında Mihail Gorbaçov Vakfı'nın davetlisi olarak gittiğim Venedik'te, gözlerimle gördükten sonra anladım!

Ve bu yolculuğun ardından, Haçlı talan tarihini özetlediğim aşağıdaki makaleyi yazdım:

VENEDİK'TE İSTANBUL GANİMETLERİ

Venedik, 6. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki bir ticaret limanı olarak kuruldu. İmarında doğal olarak imparatorluğun başkenti Konstantinopolis örnek alındı ve Ayasofya'nın (İslamiyet öncesi) görkemine öykünen San Marco Katedrali başta, hemen tüm kült yapıları Bizans uygarlığının eserleridir.

---

* Arapça, Farsça ve Osmanlıcada Rum ya da Rumi, kelimeleri, Roma ile Romalı karşılığı olup; bazen Urumeli dile anılan Rumeli de tarihte zaten Roma diyarı anlamında kullanılır. İslam âleminin, Doğu Roma ve ahalisi için kullandığı Rum sözcüğü, Hıristiyanlık dini Ortodoks ve Katolik mezheplerine ayrılmadan yüzyıllarca önce var olduğundan, bugün bazı sözlüklerde iddia edildiği gibi "Anadolu Ortodokslarını ifade eder" tanımı yanlıştır.

Kısa sürede serpilip büyüyen Venedik, 8. yüzyıldan öteye bağımsızlığını ilan etti ve denizaşırı toprakları olan bir devlet/kent haline geldi. Gözü, kurucu modeli Konstantinopolis'in haşmetindeydi.

1202 yılında Venedik'ten yola çıkan Haçlı Ordusu, Katolik ruhban sınıfı tarafından "Ortodoksların Müslümanlardan farksız olduğu"na inandırıldı ve Ortadoğu sıcağında haçla hilal çarpıştırmaktansa, daha yakın, daha serin, daha ferah Konstantinopolis'te Ortodoks Haçı'nı kırmaya ikna edildi. Tabii Konstantinopolis'in daha zengin, dolayısıyla talanın daha verimli olacağı gerçeği de gözardı edilmedi.

Katolik Haçlılar, sözde din kardeşleri Ortodoksların kutsal başkenti, o zamanki adıyla Konstantinopolis'i 1204 yılında işgal ettiler. Kent bir yıl süreyle iki kez yakıldı, bugünkü Sultanahmet Meydanı olan hipodrom, senato, hatta Ayasofya tarumar edildi, şehir benzersiz bir talana sahne oldu.

Latin Katolikler, ilk Hıristiyanlık başkenti olduğu için Konstantinopolis'te toplanan bütün kutsal kalıtları, başta kentin kurucusu Büyük Konstantin'in kemikleri, anıtı, azizlerin naaşları, hatta mezar ve heykellerini, efsanevi İskenderiye Kütüphanesi'nden daha zengin Konstantin Kitaplığını, altın, gümüş, değerli taş içeren ne varsa gemilere yükleyip götürdüler.

Bugün Vatikan'da sergilenen ve saklanan ne kadar sanat eseri, Kutsal Emanet, değerli kitap, tarih belgesi varsa, bunların yarısı Konstantinopolis'ten çalınanlardır.

Venedik'in Ayasofya öykünmesi San Marco Katedrali'nin tepesine dikilen dört at heykeli de, Dördüncü Haçlı Seferi diye anılan Konstantinopolis, yani İstanbul yağmasının ganimetleridir. Bu atlardan birinin, gemiden limana indirilişi, halen Venedik Vilayet Sarayı'nın duvarlarını süsleyen dev fresklerden birinde V.E. Bressanin imzasıyla sadece 1911'de resmedilmiş olup "Sanat ganimeti: Konstantinopolis'in Altın Atı" adını taşımaktadır.

Konstantinopolis, Haçlılar tarafından defalarca talan edilmişti. Ama bu Dördüncü Haçlı Seferi, Ortodoksların yüreğine öylesine derin bir Katolik nefreti kazıdı ki, Bizans yavaş yavaş

koptu Latin Katolik dünyadan, önce yalnızlaştı, sonra yoksullaştı ve zaten karşılıklı olan nefret, kuşatma sırasında Batılı düşman kardeşlerinden gelmeyen yardıma eklenince, 1453'teki Osmanlı Ordularının Konstantinopolis'i fethi, "Papa'nın külahındansa Halife'nin kavuğu tercihi"yle açıklanabildi.

Ortodoks ruhban sınıfıyla Katolik ruhban sınıfı arasındaki tarihsel kin, bugün bile dokununca yakan türdendir. Ve merak eden olsa, İstanbul Patrikhanesi'ndeki görevlilere sorup öğrenebilir. Ben sordum ve aldığım yanıtın şiddetiyle sarsıldım.

Sadece San Marco'nun tepesindeki dört at heykeli değil, Venedik'in içini ve dışını süsleyen pek çok sanat eseri, değerli eşya, kutsal kalıt, Konstantinopolis ganimetidir.

Ve bugün, Venedik "dünya mirası" ilanıyla insan uygarlığının gözbebeği sayılıyor.

Oysa bebek onlardaysa, göz bizde ve derinliklerinde hâlâ ışık var, göz göz sırlar saklıyor.

İyi ki saklıyor. Çünkü bulduğumuzu çıkarıp el altından satmadığımız zaman, üstünden tramvay geçiriyoruz (Bkz. 8500 yıllık yerleşkeye dair Marmaray planı ve Binali Yıldırım pilavı). Bir talan ki, ganimet bile kalmıyor!

Abdülhamit de zaten, "nasılsa gavur işi" diye vere vere Louvre Müzesi'ne adını, en cömert bağışçı olarak yazdırmıştı.

Eh, bugünkü hamitsiz Abdüller de ya satar ya kaldırımları yaptırdığı müteahhit tayfasına emanet eder, bizleri Doğu Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı, dolayısıyla Avrupalı kılan kalıtları.

Bir tek Atatürk anlamıştı bu toprakların Asyalı geçmişini Avrupalı geleceğe bağlayan köprünün tarihten geçtiğini, onu da anlayan pek kalmadı.

(Vatan *gazetesi, 17 Ekim 2008)*

Konstantinopolis'in 1204 Haçlı işgalinde uğradığı yıkım ve talana dönecek olursak...

Haçlı komutanlar, yağmacıların kent ve ahalisine yaşattığı dehşeti "geleneksel" üç günün sonunda durdurdu. Talan ganimeti tek merkezde toplanıp özenle tasnif edildi ve her mala,

değer biçildi. Konstantinopolis'ten çalman hazinelerin toplam ederi, resmî kayıtlara 300 bin gümüş Mark olarak geçti. Bu tutarın yarısına eşdeğer ganimet, Venediklilere verildi. 50 bin marklık bölümü, çoğunluğu Frank, Flaman ve Germenlerden oluşan Avrupalı Haçlı ittifakına dağıtıldı. 100 bin marka eşdeğer ganimet hazinesi ise Venedikliler ve diğer Avrupalı Haçlılar arasında eşit paylaştırıldı.

Ne var ki bazı tarihçiler, Frank, Flaman ve Germenlerin en az 500 bin marklık talan ganimetini gizleyip paylaşmadıklarını öne sürer. Eğer bu iddia doğruysa Haçlıların, Konstantinopolis talanından edindiği hazinelerin değeri 800 bin gümüş markı geçmektedir.

Ama başdöndürücü bu tutarlar bile, gerçeğin çok altındadır.

Konstantinopolis Patriklik Kütüphanesi'nden çalman elyazması Antik Yunan ve Roma eserlerine, Hıristiyanlığın en eski kutsal kitaplarına nasıl değer biçilebilir? Hangi para ölçüsüne vurulabilirdi 1204'te, altın kaplı, gümüş kaplı aziz kemikleri, İsa'nın (sözde) haçı ve altın mahfazası, (sözde) kefeni, kutsal ikonalar, freskler, büstler, heykeller, hatta sütunlar?

Yakılan emperyal saray Blakhernai'den, Doğu Roma hazinesinden, zengin evlerinden yağmalanan tonlarca altın ve gümüş sikke, mücevher ve benzerlerine hangi paha biçilebilir?

Düşünün ki Haçlılar, bugünkü Sultanahmet Meydanı, Hipodrom ve Beyazıt Meydanı Forum'u süsleyen heykellerin yanı sıra sökebildiği sütunları bile söküp götürmüştür!

Haçlıların, Konstantinopolis'ten çaldığı objelerin her biri, salt değerli taş ve maden bazında değil, her biri eşsiz sanat eserleri olduklarından bugün paha biçilemez değerdedir.

Tüm araştırmacılar, 1204'te Haçlıların Konstantinopolis'ten kaldırdığı ganimet değerinin, dünya tarihindeki hiçbir talanla kıyaslanamayacak boyutta olduğu konusunda hemfikirler. Hatta bazıları, Avrupa tarihinde hiçbir ülke ve devletin, Konstantinopolis'te toplanan hazine kadar göz kamaştırıcı bir zenginliği o güne değin düşünde bile görmediğini; din kardeşlerini soymaktan elde ettikleri kazancın, hayallerindeki tüm tahminleri kat kat aştığını yazmıştır.

Öylesine bir yıkım ve yağmadır ki bu, İstanbul'un 1204 öncesi tarihinden günümüze tahribata uğramadan kalan yegâne anıt, 390 yılında Karnak Tapınağı'ndan getirilen Tutmosis Dikilitaşı'dır. Diğer tüm anıt ve sütunların bazıları gemilere yüklenip götürülmüş, kalanlar da az ya da çok tahribata uğramıştır. Haçlı işgali sırasında Örme Dikilitaş diye bilinen anıtı kaplayan tunç plakalar sökülüp eritilerek, para basılmak için kullanılmıştır. Yılanlı Sütun'un, yılan başları 17. yüzyıl Osmanlı egemenliğinde uçurulmasına karşın, çağımıza kadar kalması, bir mucize sayılır.

Ama asıl mucize, Nova Roma'nın kurulduğu 330 yılından beri var olan Çemberlitaş'ın altındaki gizli bölmenin talandan kurtulmuş olmasıdır. 1204 yağmasında Haçlılar, Çemberlitaş'ın tepesindeki heykeli ve sütunu ayakta tutan bronz kemerleri çalmışlar; ama haberleri mi yoktu, yoksa lanetlenmekten mi korktular bilinmez, Büyük Konstantin zamanından beri Kudüs'ten gelen "Kutsal Kalıtlar"ın saklı olduğu gizli bölmeye ulaşamamışlardır.

1453'te anıtın tepesindeki Haç'ı indirmekle yetinen Osmanlı Devleti ve ardından Türkiye Cumhuriyeti de Çemberlitaş'ı biraz kısalmış haliyle ayakta tutmuş, zaman zaman özenle sağlamlamış ve gizli bölmesinin sırrını da deşmeye çalışmadan, saygıyla korumuştur.

Ne var ki, Havariyyun Kilisesi'nde Haçlıların başlattığı tahribatı, 1453'te Osmanlı yağmacılarının bitirdiğini söylemek gerekir...

Fatih Sultan Mehmet'in divanındaki Rum kâtiplerden biri olup zaten Fatih'in Yunanca biyografisini de yazan tarihçi İmrozlu Kritopulos; bizzat tanıklık ettiği fetih talanı sırasında, zamanın Türk kolonizatörü Dervişlerin, on dört saat boyunca kilisedeki lahit kalıntılarını balyozlarla un ufak ettiğini ve Haçlıların geride bıraktığı *Basileus* (imparator) kemiklerini denize attıklarını anlatır.

Fatih Sultan Mehmet, 1453'te zaten harap halde bulduğu Havariyyun Kilisesi duvar kalıntılarını fetihten on yıl sonra tamamen yıktırarak, yerine adını taşıyan Fatih Camii'ni yaptırmıştır.

Batı Avrupa'nın Konstantinopolis'i Fethi ve Yenilgisi

Bu kitabı okumak zahmetine katlanan siz, şu an uzun uzadıya anlattığım 1204 Haçlı talanıyla, sahte Papalık kurumuna adanmış asıl konudan uzaklaştığımı sanabilirsiniz. Ama değil. Bu talan, tam da Hıristiyan âlemine öncülüğün Konstantinopolis Patrikliğinin meşruiyetinden koparılıp Roma Papalığının gayrimeşruiyetine bağlanmasının ilk fiili uygulamasıdır.

Bu talan, Konstantinopolis'in iki yüzyıl sonra Türklerin eline geçmesini kolaylaştırmakla kalmadı; tüm dünya tarihinin seyrini ve jeopolitik güç dengelerini değiştirdi.

Başkenti Haçlıların eline geçen Doğu Roma İmparatorluğu fiilen parçalandı.

Parçalanmış Doğu Roma İmparatorluğu, 1230

Konstantinopolis'te 1204'ten öteye kısa ömürlü de olsa "Imperium Romaniae" (Romanya İmparatorluğu) adı altında bir Latin devleti kuruldu ve elbette Papa'nın ruhani liderliğine bağlandı. Papa İnnocentius, Patrikhane'nin başına Latin bir kardinal, zaten tüm kiliselere de Latin papazlar atadı. Ayasofya, katedrale dönüştürüldü ve tapınaklarda Yunanca yapılan Ortodoks ayinleri yasaklanıp Papa'nın adına, Latince yapılan Katolik ayinleri başladı.

Haçlı işgali sırasında başkentten kaçmayı başaran Doğu Roma soyluları, biri "Trabzon İmparatorluğu", öteki "İznik İmparatorluğu" olarak iki ayrı devlet kurdular. Latinlerin ortadan kaldırdığı Konstantinopolis Ekümenik Patrikliği makamı ve merkezi İznik'te yapılandı.

Doğu Roma'dan arta kalan saraylıların ve Fener Patrikhanesi'nin hicreti, 1261 yılına kadar sürdü.

İznik'teki Greko Romen İmparatorluk, 1235'te Makedonya ve Trakya'yı Latinlerden geri almayı başardı. Bulgarlarla ittifak yapan Mihail Palailogos ise 1261'de önce Mora'yı, ardından Konstantinopolis'i yeniden fethederek, paramparça imparatorluğu bir ölçüde birleştirip, ayağa kaldırmayı başardı.

1265'te (Doğu Roma) Bizans İmparatorluğu

Fener Ekümenik Patrikliği, kadim başkente geri döndü. Papa'nın atadığı Latin Patrik ve papazlar kentten kovuldu. Kiliseler, yeniden Ortodoks ritüellere dönüp Ekümenik Patrikliğe bağlandılar.

Latin işgalcileri kovup Doğu Roma tahtına bileğinin gücüyle oturan Mihail Palailogos, başkente yıkılan görkemini yeniden kazandırmak üzere imar çalışmaları başlattı. Ama Konstantinopolis'teki tam bin yıllık Venedik mahallesini ve ticaret kontuarlarını yıktı.

Venedik Cumhuriyeti, 1084 yılında imzalanan bir anlaşmayla, İmparatorluğun bin yıldan beri ayrıcalıklı ticaret ortağıydı. Oysa 1204 yılındaki talanın da en büyük suç ortağı olmuş, Konstantinopolis'in Latin işgalinden öteye Doğu Roma'nın bütün ticaret merkezlerini ele geçirmişti. Mihail Palailogos, işte bu anlamda devleti içinden vuran "dost" hainleri temizliyordu.

Ne var ki eski görkeminin gölgesi kadar kalan imparatorluğun, ne ticari deniz filosu ne de askerî donanma oluşturacak gücü vardı. Mihail Palailogos, Venedik'ten geri aldığı ayrıcalıkları, elbetteki baş rakibi ve düşmanı Ceneviz Cumhuriyeti'ne verdi. Yapılan anlaşmaya göre Ceneviz'in ticari gemileri Konstantinopolis'in deniz ticaretini üstleniyor, savaş gemileri de donanmasını oluşturuyordu.

Doğu Roma başkentine yerleşen Ceneviz kolonisi, bugün Galata dediğimiz mahalleyi kurdu ve surlarla çevirdi. Çağımıza miras kalan Galata Kulesi, 1348 yılında bu surların kuzey ucuna –507 yılında yapılıp zamanla harap olan bir deniz fenerinin temelleri üstüne– inşa edilmiştir. Kule, Ceneviz döneminde "Christea Turris" (İsa Kulesi) olarak anılırdı.

Konstantinopolis tahtında, iki yüzyıl sürecek Palailogos Hanedanı dönemi başlamıştı.

Ama Doğu Roma, bir daha asla eski sınırlarına ve gücüne kavuşamayacak, daima iki cephede dövüşmek ve Batı'dan hücum eden daha beş Haçlı Seferi'ne göğüs gererken, Doğu'dan ilerleyen Türklere adım adım yenilmek zorunda kalacaktı.

İmparatorluğun ufalanması, kimi eyaletlerin giderek başına buyruk davranmasına yol açarken; Fener Patrikliğinin, Doğu Roma sınırları dışındaki Ortodoks Kiliselerine "ekümenik" öncülüğü de sarsılmıştı.

Dördüncü Haçlı Seferinin Jeopolitik Sonuçları

Konstantinopolis'in 1204'ten 1261'e kadar Latin işgalinde kalmasını sağlayan Dördüncü Haçlı Seferi'nin temel sonucu, Hıristiyanlık âleminde 1054 kırılmasıyla başlayan hizibin, birbirine can ve din düşmanı iki mezhebe ayrılması oldu.

Greko Romen ile Latin Kiliselerin egemenlik ve öncüllük çekişmelerine rağmen, o zamana değin "ekümenik konsil"lerin kurallarına uyan tüm Hıristiyanlara, "Ortodoks", yani "doğru yol izleyen"ler deniliyordu.

Konstantinopolis'in yağma ve işgalinden öteye, bu deyim İsa'nın öğretisini Yunanca yazıp okuyan Romalıların mezhebini tanımlamaya yarar ve bizim dilimize Ortodoks Rumlar olarak yansırken; İsa'nın öğretisini Latince yazıp okuyan Batı Romalıların mezhebi, "Latin Rumlar" diye anıldı.*

Günümüzde, Latin Rumların başta gelen sıfatı "Katolik" sözcüğü hâlâ yoktu ortada!

Ortaçağ'da, Papa'nın otoritesindeki müminler, kısa yoldan Latin diye ifade ediliyordu.

Zaten 1492'den öteye peyderpey keşfedilen Güney Amerika'nın kolonizasyonunu, Papa'ya bağlı Krallar başlattığı ve "Katolik" sözcüğü yokluğunda yeni sömürgeleri Latin Roma Kilisesi'ne bağladığı için Latin Amerika denilmiştir.

Latin ve Ortodoks kavgasında, gerekçenin de silahın da

* Tarihin en eski Hıristiyan Kiliselerinden Ermeni Apostolik Ortodoks Kilisesi, 553 yılında gerek Doğu Roma, gerek Batı Roma Kiliselerinden bağımsızlığını resmen ilanla, "Rum" (Romalı) olmak özelliğini taşımayan, özerk bir yapılanmadır. Ayin dili klasik Ermenice (Grabar) olup patriklerine *Katolikos* denir. Kilise'yi tanımlayan "Ortodoks" sıfatıyla birlikte, Hıristiyanlık öğretisinin ezelden beri temel tarifleri "evrensel" (Katolik) ve "doğru yol" (Ortodoks) kavramlarını buluşturan bir akımdır. Doğu'da başka özerk Kiliseler ve cemaatler de var. Sınırlı önemde ve kitabın ana konusuyla ilgisiz olduklarından söz etmiyorum.

Latince ile Yunanca arasındaki rekabet olduğunu düşünürseniz, din savaşlarının inanç farklılığından çok dil farklılığından çıktığı; dolayısıyla cemaatlerde bile asıl ortak kültürü, imanın değil, etnik aidiyetin biçimlediği çok açıktır...

Hıristiyanlık âleminin tarihsel öncülüğünü hem sahte bir vasiyet hem de düşmanca saldırı ve işgalle Konstantinopolis Ortodoks Roma Patrikliğinin elinden almak isterken mezhep bölünmesine neden olan Papalık makamı ve egemen olduğu Latinlere "Katolik" sıfatı, ancak ikinci bir mezhep ayrışmasından sonra, 16. yüzyılın sonunda eklemlendi.

Latinler, tıpkı Papa'nm otoritesini reddeden Bogomil ve Ortodokslar gibi boğazladıkları Protestanların varlığının, hiç olmazsa Fransa'da dolaylı yoldan kabul edildiği 1598 Nantes Antlaşması'na; kendi mezheplerini tarihte ilk kez "Katolik, Apostolik ve Romalı din" diye yazdılar.

En üst makamı (CEO'su!) Papa olan Latin Roma Kilisesi, ayrıştığı mezheplere de öncül ve önderlik iddiasını sürdürdüğü için olsa gerek, o gün bugündür hiçbir resmî söyleminde "Katolik" sıfatını kullanmadı!

Ama Papalığa bağlı kalan Latin Romalılar, tüzel kişiliklerini artık tanısalar da bir zamanlar "sapkın" ilan ettikleri Ortodoks, Protestan, Anglikan vb. mezheplerinden farklı ve "öz Hıristiyan" olduklarını vurgulamak için "Katolik" sıfatını benimserken, bağlı oldukları kiliseleri de öteki kiliselerden "Katolik" diye ayırdılar ve Papalık makamını da "Katolik" diye tarif ederler.

Katoliklerin, Latin Roma Kilisesi'nin evrensel iktidar iddiasına isyanla kurulmuş diğer mezhep ve Kiliselerin karşısmda "esas din"den oldukları inancı öylesine köklüdür ki, bugün sıradan ve dindar hangi Katolik'e, "Hıristiyan kime denir?" diye sorsanız, "Katoliklere," yanıtını alırsınız. Öteki mezhepler için Protestan der, Ortodoks der, Ermeni der, Evangelist der, der oğlu der, ama Hıristiyan demez...

Katolikler, 1520'den 1787'ye kadar Protestanlara karşı da savaşmış ve büyük mezalim yapmışlardır.

Ama tarihten günümüze dinmeyen nefret, azalmayan düş-

manlık, kabuk tutmayan yara, Ortodokslar ile Katolikler arasındadır.

Çünkü Katolikler, Protestanlara mezalim ve kıyım yapmakla yetindi. Çünkü Protestanların, Konstantinopolis'ten kaldırdıkları ganimet kadar ne mülkü vardı ne de sıfatı.

Oysa Katolikler, Ortodoksların kadim başkentini yıktılar, tüm zenginliklerini ve "Kutsal Emanetler"ini yağmaladılar ama en önemlisi, Hıristiyanlık âlemi önderliğini çaldılar!

Özelinde dördüncü, genelinde Haçlı Seferlerinin, ilerleyen çağlarda süreklilik kazanan jeopolitik sonucu ise küresel güç dengesini yavaş yavaş Batı lehine değiştirmiş olmasıdır. Doğu Roma'yı zayıflatıp etkisizleştirirken, Avrupa'yı inişli çıkışlı, ama durdurulamayan bir yükseliş sürecine taşımıştır.

Bu yükselme süreci, gerek Avrupa içi savaşlarda, gerekse Osmanlı İmparatorluğu'nun fetihleriyle zaman zaman kesintiye uğramış olsa da Hıristiyan Batı'ya bugün de geçerli olan küresel etkinlik ve üstünlük konumunu sağlamıştır.

Hemen hepsi yenilgiyle biten Haçlı Seferleri'nin yapılmış olması bile, Avrupalı devletlere Ortadoğu'da ticaret limanları, dolayısıyla zenginlik kazandırmıştır. Haçlılara karşı mücadele eden İslam dünyasını kazandığı zaferlere rağmen yorgun düşürdüğü, hatta dünya ticareti ve bilimsel atılımlarda Avrupa'yı öne geçirerek, İslamiyetin "Aydınlanma" sürecini bile tıkadığı söylenebilir, bu seferlerin.

Çünkü...

Antik Yunan ve Roma bilgelerinin mitolojiden felsefeye, mimariden matematiğe her dalda bıraktıkları bilimsel eserleri Konstantinopolis'ten yağmalayan Avrupalılar, Ortadoğu'daki İslam uygarlığından da o zamana değin bilmedikleri pek çok pozitif bilgi apartmışlardır. Batıdaki bilginlerin, Kilise'nin din dogmalarıyla çeliştiği için yasaklayıp unutturduğu bu antik bilgilere ulaşması, bir süre sonra İtalya'dan başlayarak Ortaçağ karanlığını yırtacak Rönesans'ın (Yeniden Doğuş) meşalesini yakmıştır!

Çünkü bilginler arasında, Ortaçağ Hıristiyan kültürü ile antik Greko Romen kültürünü harmanlayan ve ister dinsel

olsun, ister bilimsel, bilgiyi insanlığa hizmet olarak düşünen Hümanizm akımını başlatmıştır.

Hümanist bilgin ve din adamları, insan aklını ilk kez sınırsız bir öğrenme yeteneği olarak düşünmüş ve her alanda bilgiye ulaşma hakkını savunmuştur. Başka bir deyişle, kültürü yaymaya ve toplumsallaştırmaya çalışmışlardır. Bunu yaparken de bilgiye din odaklı yaklaşan ahlakın yerine laik erdem diyebileceğimiz "etika" prensiplerini kabul etmişler ve kutsal bilinen dogmalar dahil, varsayılan tüm doğruları, bulguları tarafsızlıkla incelemek gereğini ortaya koymuşlardır.

Hümanizm akımı, insanın iyiyi kötüden, zararlıyı yararlıdan, özgür iradeyle ayırt edebilecek evrensel bir dürüstlüğe ve akılcılığa (rasyonalite) sahip olduğunu varsayar. Dürüstlük ve akılcılık da, her doğrudan kuşkulanmayı gerektirir.

Sonuç olarak Hümanistler, ruhban bile olsalar, din dogması diye sunulan kutsal bilgileri de etik dürüstlükle doğrulamak ya da yalanlamak zorundadır.

Bu da "bilinmeyenin korkusundan geçinen" din tüccarlarının hiç işine gelmediği gibi, bu ticaretin genel merkezi Latin Kilisesi'nin temelini oyacaktır.

Gördüğünüz gibi tarih, ava gidenin avlandığı bir ders dizinidir.

Hümanizm akımıyla yayılan Rönesans fikirlerinin, dinde reform istemiyle "karşı çıkmak" (protest) sözcüğünden türeyen Protestan Kilisesi'nin doğumuna ve Hıristiyanlığı ikinci kez bölen mezhep ayrışmasına yol açtığı düşünülürse...

Batı'nın önce fikirsel, ardından bilimsel alanda ilerlemesine neden olan Haçlı Seferlerinin tüm Hıristiyanlık âlemini Latin Kilisesi'nin haçı altında birleştirmek ülküsünün, Latin Kilisesi'nin parçalanmasıyla sonuçlandığını söyleyebiliriz.

Ancak...

Batılı kafasının, hezimetlerden bile kazançlı çıkması ve Haçlı Seferlerinin dünyanın döndüğünü iddia eden Galileo'yu ölüm cezasına çarptıran Papa'ya rağmen mantık üretmesinin engellenememesi, gerçekten incelemeye değer ve bir başka kitabın konusu olabilir, olmalıdır da.

Galileo, Engizisyon Mahkemesinde (1633)

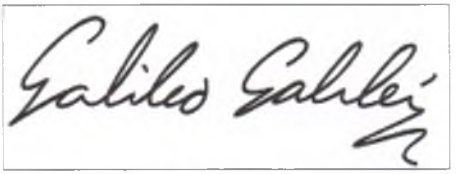

Galileo'nun imzası

Bu kafa, din baskısının en ağır olduğu bir dönemde, tam da Rönesans'ı başlatan Hümanist bilginlerden Galileo'nun fikrinden yola çıkarak, Osmanlı'nın denetimi altına giren Akdeniz'den geçmeden Hindistan'a varılacağını düşünmüştür. Ve dünya denizlerini ters yönden dolanmak için Atlantik Okyanusu'nu aşarken, önce Hindistan sandığı Amerika kıtasını keşfetmiştir.

Papalar İçin Zor Günler Başlıyor

1204'te Konstantinopolis Kütüphanesi'nden yağmalanan Antik Yunan ve Roma elyazmalarının Batılı bilginlere ulaşması kolay olmadı. Unutulan bilgileri anlayacak, değerlendirecek ve üstüne yeni bilgiler örecek ehil ellere geçmesi, iki yüzyıla yayıldı.

Avrupa'da henüz matbaa icat edilmemişti, çünkü. Okuma yazma öğrenimi hâlâ ruhban sınıfının ulaşabildiği bir ayrıcalıktı ve elle çoğaltarak kitap üretimi de zaten ruhban yazmanlar (kopistler) tarafından yapılıyordu.

Dolayısıyla, başta filozoflar, Antik Yunan bilginlerinin eserlerine ilk ulaşanlar, yine rahipler ve papazlar oldu. Zamanın bilginleri de zaten onların arasından çıkıyordu. Başka bir deyişle ruhban sınıfında, teolojik bilgilerin dışında, pozitif bilimlere de ilgi duyan ve uzmanlaşan kişiler vardı. Örneğin Umberto Eco'nun *Gülün Adı* romanındaki Fransisken papaz Guillaume de Baskerville, engizisyon karanlığına karşı mücadele ve Kilise'de reform istemini temsil eden "aydın din adamı" karakteridir.

Öyküsünü anlatacağım Marsilio da Padova, işte böyle biri, İtalya'nın Padova kentinde felsefe ve tıp okuduktan ve Fransa'nın Orleans ve Paris üniversitelerinde tıp doktorası yaptıktan sonra 1312 yılından öteye Kilise'nin hizmetine giren "seküler"* bir rahipti. Engizisyon çağının en karanlık günlerinde, Antik Yunan filozofu Aristoteles'e ilişkin çok önemli bir araştırma yazdığı sırada, Kutsal Roma Germen İmparatoru ile Papa arasındaki köprüler atılmış bulunuyordu.

İmparator Louis de Baviere'in daveti üzerine Münih'e giden

* Kilise jargonunda –bizdeki İHL'lerdeki gibi– daha çocukluktan dine göre eğitilen "okullu ruhban"dan farklı olarak, laik çevrelerden gelip sonradan din adamı olmuş "alaylı"lara "seküler ruhban" denir.

Marsilio da Padova, Papa ile İmparator'un arasındaki mücadelede, zaten Kilise'de reform gereğine inanan bir ruhban olarak İmparator'un yanında ve Papa 22. Jean'a karşı yer aldı.

Tümüyle Aristoteles çizgisinde gelişen bir düşünce akımının temsilcisi olan Marsilio da Padova, hem büyük bir bilgin hem de sivri bir kalemdi.

1324 yılında yazdığı *Defensor Pacis* (Barış Savunucusu) başlıklı siyasal felsefe kitabıyla, devlet yapılanmasında modernleşmenin önünü açtı; adı henüz konulmamış, kuşkusuz kendisi bile nereye varacağını bilmeden, bugünkü "laik cumhuriyet" rejiminin hukuki ve siyasi temellerini attı.

Defensor Pacis

Marsilio da Padova, bu kitapta Papaların eski Batı Roma topraklarında oluşan tüm devletler üzerinde iddia ettiği "irade ve hüküm" (*Potestas*) yetkisine şiddetle karşı çıkıyordu. Ve yürüttüğü eleştirel mantığı, Papa'ya bu yetkiyi veren "Konstantin'in Vasiyeti"nin sahte olabileceğine bile değil, kullandığı teolojik gerekçelerin tersten yorumuna dayandırıyor; böylece Papalık kurumunu kendi silahlarıyla vuruyordu.

Papalar, Roma İmparatoru Büyük Konstantin'den aldıklarını iddia ettikleri devletlerüstü egemenlik yetkilerini, hukuken "Tanrı'nın yeryüzündeki beşerî temsilcisi, Roma

İmparatorluğu'nun en üst yasama makamı" İmparatorun vasisi olmakla temellendiriyorlardı.

Peki, İmparator kimdi? Roma hukukuna göre, devlet yapılanmasında Roma halkının egemenlik vasisi olan hükümdar.

Demek ki yeryüzü iktidarında asıl egemen kimdi? Roma halkı.

Öyleyse, yeryüzü iktidarını yapan ve bozan öncelikle halktı, bu bir.

İkincisi; değil mi ki hükümdar, Roma halkının egemenlik vasisi olarak yüce yasama makamıydı, kime hangi konuda hak, hukuk, iktidar yetkisi verir ya da alırsa, halk adına karar alır, hüküm verirdi.

Halk, hükmettiği mülk başkası tarafından işgal edilince egemenlik hakkını nasıl kaybediyorsa; hükümdar da halk tarafından istenmediğinde, egemenliğe vasilik hakkını kaybederdi.

Demek ki Papa'nın üstünde, ona hüküm yetkisi veren devlete egemen İmparator, onun üstünde de İmparatora hüküm yetkisi veren halk egemenliği vardı.

Marsilio da Padova'nın aslı son derece kapsamlı bir siyasal felsefe ve hukuk tarihi çalışması olup, benim çok sadeleştirerek özetlediğim bu mantık dizini; Kutsal Roma Germen İmparatoru Louis de Baviere'e, "teokratik devlet" (din devleti) ile girdiği mücadeleyi yasal kılacak yetkiyi veriyordu.

Teokratik devlet, elbette ki hükümdarı son toplamda Papa'nın hükmüne bağlayan devlet biçimiydi.* Mücadele de aslında Papa'nın Kutsal Roma Germen İmparatorluğu üstündeki yetki makamına karşı yapılıyordu.

Teokrasi devletini "teokratik argüman"la vuran bu hukuk mantığı, yıllar sonra devleti dinden ayıran "laik" yönetim biçiminin temeli olacak, halkı imparatorun üstüne çıkarması da önce "cumhuriyet" rejimini doğurup, ardmdan "demokrasi" fikrini yeşertecekti.

---

* İslami şeriat cumhuriyetleri de bu düzenek üstüne kurulmuştur. Örneğin İran İslam Cumhuriyeti'nde cumhurbaşkanı ve başbakan halkoyuyla seçilir. Ama devletin en üst makamı, yüksek din kurulunun tayin ettiği ruhani lider, ayetullahtır.

Papa tarafından aforoz edilen İmparator Louis de Baviere ve "ruhani danışmanı" yaptığı Marsilio da Padova, böyle bir sonucu öngörmüşler miydi, bilinmez. Ama Roma'daki Papa, postun tehlikeye girdiğini gayet iyi anlamış olacak ki, Padova'nın *Defensor Pacis* kitabını "sapkın" damgasıyla yasaklattı, yazarı da "kâfir" ilan etti.

Ama zaten aforozlu Kutsal Roma Germen İmparatoru'nu durduramadı. 1327 yılında ordularıyla İtalya'ya giren Louis de Baviere, Papa 22. Giovanni'yi "sapkın" ilan ederek Papalık tahtına, Fransisken Rahip Pietro Rainalducci da Corbara'yı oturttu.

Fransisken rahipler, Kilise'de reformu savunan ve sefalet içinde yaşayan Hıristiyan tebaa günah korkusuyla titretilir, en küçük bir suç işlediklerinde engizisyon işkencelerinden geçirilirken, Papaların her türlü günahı işledikleri bir zevk ve sefahat âleminde yaşamalarına karşı çıkan, aydmlanmacı ruhban sınıfıydı.

Beşinci Nicolas lakabıyla tahta oturan yeni tür Papa'ya, yalnız onlar destek verdiler.

Katolik ruhbanın ve zaten halkın büyük bölümünün de reddettiği Papa Nicolas, bir yıl tutunabildi. Keza İmparator Louis de Baviere, muzaffer girdiği Roma'dan Hıristiyan ahalinin ıslıklarıyla çıkıp Almanya'ya döndü.

600 yıldır yerleşmiş Papalık kurumunu alaşağı etmek kolay değildi. Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun müdahalesi 1328 yılında hezimetle sona erdi. Papa 22. Giovanni, tahtını yeniden ele geçirdi. Ve aforozlu Kutsal Roma Germen İmparatoru'yla anlaşmak üzere müzakerelere başladı. Anlaşmaya varılırsa, aforoz fetvasım geri alacaktı.

Yedi yıl süren bu müzakerelerde, İmparator Louis de Baviere, Kilise'ye karşı işlediği ve "günah" sayılan tüm hataları kabul etmeye hazırdı; ama Papa'nın emperyal devlet üstünde hüküm kararım tanımaya asla yanaşmadı. Papa da zaten tüm varlığının dayandığı "devletlerüstü hüküm" hakkından vazgeçmiyordu. Herhangi bir anlaşmaya varılamadı. İmparatorun aforoz edilmişliği kesinleşti.

Papalık makamıyla Almanya odaklı Kutsal Roma Germen İmparatorluğu arasındaki köprüler atılmıştı.

İki yüz yıl sonra "reformcu" sıfatıyla ortaya çıkacak Protestan mezhebi anlaşmazlığa son noktayı koyacak ve Germen çoğunluğun iman ettiği Protestan Kilisesi, zaten Papalık makamını Tanrı ile kul arasında elçi olmaktan çıkaran, kendinden menkul hak ya da yetkilerini de yok sayan yepyeni bir Hıristiyanlık yorumuyla kurulacaktı.

Bu noktada hatırlamak gerekir ki, Hıristiyanlık tarihinde Doğu Roma ile Batı Roma arasındaki din savaşları, aynı zamanda dil savaşlarıydı. Hıristiyanlık âlemi, bu iki kutup arasında Ortodoks ve Katolik olarak bölündükten öteye, Avrupa coğrafyasındaki Ortodokslar bile kutsal kitabın Yunancasına sadık kaldılar. Günlük dillerini de Grek alfabesinin değişik versiyonlarına uyarladılar; Papa'ya bağlı Avrupa devletleri ise gerek İncil, gerekse ortak bilgi ve yazım dili olarak Latinceyi kabul ettiler.

Dolayısıyla Ortaçağ Avrupası'nda Papalarla çatışan hükümdarların, ya da kendi aralarında çekişen devletlerin diplomatik ve düşünsel tartışma dili de ortaktı: Latince.

İngilizler, Franklar, Germenler, İspanyollar, Almanlar ve zaten Papa'nın "kutsal makam"ı kadim Roma Kilisesi'nin otoritesini kabul eden tüm ruhban sınıfı, bilginler ve devlet temsilcileri Latince anlaşıyor; Papa'nın otoritesini sallayan entellektüel düşünceler de doğal olarak aynı dilde üretiliyordu.

Başka bir deyişle uzlaşma dili de Latinceydi, çatışma dili de.

Bizzat Papalık kurumunun Şarlman'dan öteye Latince İncil üzerindeki ısrarıyla tutunan bu ortak dil, ister uzlaşırken olsun, ister çatışırken, Avrupa'da yeni ve çeşitli düşüncelerin çok hızlı yayılmasını sağlıyordu. Çünkü birbirinden çok uzak coğrafyalardan bilginler, aynı dili konuşuyor ve yazıyorlardı. İşte bu anlamda, Papaların Latin Roma Kilisesi'ni tek otorite kılmak için dayattıkları ortak dil Latince, zaman içinde bizzat bu otoriteye karşı ortak silah oldu, kilisenin dogmalarını yıkmaya yaradı.

Bilimin Önlenemeyen Gerçekçiliği

Kutsal Roma Germen İmparatoru, Roma'nın üstüne yürüyüp Papa'nın koltuğuna sonradan Anti Papa diye anılacak bir rahibi oturturken, yanında İtalyan danışmanı Marsilio da Padova dışında bir de İngiliz danışmanı vardı: Ockhamlı William.

Kitaplarını herkes gibi Latince yazdığı ve zaten kıta Avrupası'nda uzunca süre kaldığı için Guillaume d'Ockham adıyla da tanınan bu bilgin; hem filozof ve mantıkçı hem de teolog olup tıpkı izinden gittiği Padova gibi bir Fransisken rahipti.

O da Konstantinopolis Kütüphanesi'nden talan edildikten sonra Avrupa'ya yayılan eski Yunan filozoflarının eserleriyle aydınlanmış; zaten aydınlandığı için Papa'nın hem devletler hem de Kiliseler üstündeki iktidar otoritesine (*potestas*) başkaldıran, kilisenin yoksulları sömürerek zenginleşmesine karşı çıkan Fransisken ulemanın yanında yer almıştı.

Üstelik diğerlerinden bir adım ileri gitmiş, İncil'in temel öğretisine değgin yaptığı mantık çıkarsamalarına dayanan çok sert metinlerle, Roma Kilisesi'nin tartışılmaz liderini "sahte Papa" ilan etmekten kaçınmamış, Papaların "ilahî emir" kabul edilen tartışılması yasak dogmalarının da uyduruk olduklarını ileri sürüyordu.

1300'lü yılların ilk yarısında, özellikle İngiliz ve Germen coğrafyasına hükmeden devletler ile Papalık makamı arasında başlayan amansız mücadelede, yoldaşlarıyla birlikte Ockham da aforozu yemişti tabii.

Yaşadığı çağda Nominalist* ekolün en parlak temsilcisi sa-

* Kavramların kelimeden ibaret olduğunu savunan, realizm karşıtı felsefe akımı.

yılan Ockham, daha sonraki yüzyıllarda İngiliz ampirizminin* öncüsü olarak anılmıştır.

Nominalist görüşten ampirik görüşe nasıl varıldığını kuşkusuz filozoflar daha iyi açıklar. Ama filozof rahip Ockhamlı William, çağımız bilimsel düşünce sistematiğini oluşturan "analitik" felsefe mantığının temel taş ustası sayılmaktadır.

İşte bu analize dayalı mantık süreci, Ockhamlı William'ı rahip olmasına karşın önüne kutsal diye konulan tüm dogmaları sorgulamasına ve Papalık makamının kurucu yasası, "Konstantin'in Bağışı" belgesinin de sahte olabileceğini düşünmesine yol açmıştır.

İngiliz din adamı Ockhamlı William, tüm kitapları gibi Latince yazdığı *Breviloquium de protestate tyrannica* (Zorba Hükümranlık Üzerine Kısa bir Söylev)** adlı yapıtında, Büyük Konstantin'e atfedilen vasiyetin gerçekliğine ilişkin kuşkularını dile getirmiştir.

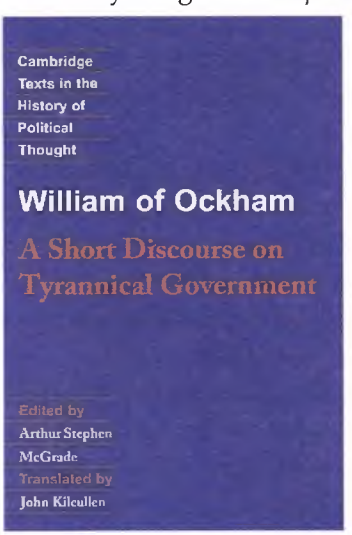

Ockhamlı William'm kitabı

Bu kitabın, tarihin güzel Türkçemizde "keser döner sap döner, gün gelir hesap döner" deyişini haklı çıkarır nitelikte bir döngü izlediğini de fark etmişsinizdir:

Papaların fetvasıyla düzenlenen Haçlı Seferleri, Konstantinopolis ve Doğu Roma'dan çalınan kadim bilgi ve kültür birikimlerini Avrupa'ya taşıyarak, sonunda Papaları vuran düşünce akımlarını yaratmış, din dogmalarını bilimsel yaklaşım önünde savunmasız bırakmıştır.

Ortak dilin Latince oluşu Papalar tarafından sağlanmışken,

* Bilginin duyumlardan yola çıkan deneyimlerle kazanılacağını ileri süren felsefe akımı.

** *A Short Discourse on Tyrannical Government* / Cambridge University Press, 1992.

farklı muhalif ve düşünürlerin Papalara karşı aynı dilde mücadele etmesini sağlamıştır.

15. yüzyıla gelindiğinde, Aydınlanmacı Fransisken rahipler ile din adamlarının alçakgönüllü olup "bir lokma, bir hırka" ile yetinmesi, tapınakların da gösterişsiz olması gerektiğini savunan diğer ruhban hizipleri, Papa'nın baş belasıydı.

Müminler yoksulluk içinde debelenirken, iman âlemine hükmeden günahkâr ve sefih Papaları şiddetle eleştiren bu hizipler, Katolik Kilisesi'nin dogmatik temellerini de tek tek oyuyor,

Nicolaus Cusanus / Ressam: Albertus Magnus

bir yüzyıl sonra Reform diye adlandırılacak ve Hıristiyanlık âlemindeki ikinci büyük kırılmayı, Protestan mezhebini doğuracak depremi hazırlıyorlardı.

"Konstantin'in Bağışı" belgesinin sahteliğinin kanıtlarıyla ortaya dökülmesine çeyrek kala, tehlike çanı bizzat Papalık hükümetinin içinden çaldı.

Heidelberg ile Padova'da felsefe, hukuk, matematik eğitimi alan Alman düşünür ve din bilgini Kardinal Nicolaus Cusanus, 1433 yılında yazdığı *De Concordantia Catholica* adlı eserinde; Büyük Konstantin'in vasiyeti olduğu iddia edilen belgenin sahteliğini açıklamak cesaretini gösterdi. Bu cesaret kendisine hem ün kazandırdı hem de düşman. Ama Kilise'de reform yapılması gerektiğini düşünen ve "hümanist" Papa İkinci Pius tarafından Baş Naip atandı.

Papa İkinci Pius, "piskopos" ünvanına yükselttiği Nicolaus Cusanus'u kilise reformu için bir öneri dizini hazırlamakla görevlendirdi. Ne var ki bugün felsefi düşünce sistematiğinde Rönesans'ın habercisi kabul edilen "Hümanist" din bilgini ve dâhi matematikçi Cusanus, Kilise'yi reform çabalarında, bizzat Papalık hükümetinin (*curia*) şiddetli muhalefetiyle karşılaştı ve kısa süre sonra öldü.

Vasiyetin Sahteliği Bilimsel Anlamda Kanıtlanıyor

"Konstantin'in Bağışı" belgesi, yüzlerce yıla yayılan bir süreçte, gerçekliğini tartışmaya açanların canına mal olup Hıristiyanlık âleminin önce Ortodoks ve Katolik olarak bölünmesine yol açtı. Bu belgenin sahte olduğunun ortaya çıkması ise Papaların tartışılmaz iktidarına ve Katolik Kilisesi'nin yozlaşmışlığına bir "protest" hareketi olarak başladığı için Protestan adını alan yeni bölünme, üçüncü bir mezhebe meşruiyet sağlayacaktı.

Roma Kilisesi'ni tüm Kiliselerin bağlı olduğu yetki makamı ve Başpatriği (Piskopos) Papaları salt müminlerin değil, devlet egemenlerinin üstünde karar mercii, Hıristiyan âleminin önderi kılan kutsal yapılanma, Büyük Konstantin'in vasiyeti olduğu iddia edilen bu tek belgeye dayanıyordu. Papalar ve Papalık Devleti'nin kurucu yasası, kullandığı tüm egemenlik haklarının, yetkilerin meşruiyet temeli, bu vasiyetten ibaretti.

Ve *Donatio Constantini* diye anılan vasiyetin, Büyük Konstantin öldükten yüzyıllar sonra yazılmış sahte bir belge olduğunu kanıtlamak, İtalyan dil bilgini Lorenzo Valla'ya* "kısmet" oldu.

Lorenzo Valla

1407 Roma doğumlu Lorenzo Valla, Yunanca ve Latince uzmanı bir dilbilimciydi. Bu uzmanlığı Roma Üniversitesi'nde kazandıktan sonra, Padova Üniversitesi'nde de söz sanatı ve felsefe eğitimi görmüştü.

* Adın İtalyanca aslı, Lorenzo della Vale'dir. Latincede Laurentius Valla olarak geçer. Yaygın söylemi, iki dilin karışımı Lorenzo Valla biçimindedir.

Diplomat olmak istiyordu, ama diplomasi mesleği, ancak Papalık Devleti memuriyetinde mümkündü. Valla, memur olmak için yaptığı iki girişim reddedilince Padova, Napoli ve Roma üniversitelerinde ders vermeye başladı.

Hümanizm akımının sıkı bir temsilcisi olarak, daha ilk çalışmalarından öteye dil ve eğitimde reformu savundu, savunduğunun doğruluğunu da ömrü boyunca yaptığı tüm çalışmalarda kusursuz iş etiğiyle kanıtladı.

Engin dil bilgisine dayalı ilk ünü ve elbette düşmanları, zamanın en şöhretli Roma hukukçusu Bartolo da Sassoferrato'nun yoz Latincesine dair yaptığı kıyasıya ama sağlam eleştiriyle kazandı.

Uyduruk Latincesiyle bilgiçlik taslayan, devletlere yasa tasarıları falan yazan kendini beğenmiş Sassoferrato'nun; Rossini'nin *Sevil Berberi* ve Mozart'ın *Figaro'nun Düğünü* operalarına kibirli ve katı Dr. Bartolo karakteriyle yansıdığını söylersem, kendisini eleştiren genç bilginin hangi duvara çarptığı daha iyi anlaşılır. Lorenzo Valla, üniversiteden atılır.

Ama her kapanan kapı karşılığında bir kapı açılır ya; 1433 yılında Napoli Kralı Alfonso'nun hizmetine girer, özel sekreteri olur.

Yeni görevi, Lorenzo Valla'ya Katolik Kilisesi'nin kurucu metinleri üzerinde araştırma yapmak olanağı vermektedir.

Dil bilgini, önce kutsal "Resullerin Akitleri" kitabının, bizzat Resuller tarafından yazılmadığını ortaya çıkarır. Bu çalışması Valla'yı engizisyon yargıçlarının pençesine sürükler, ancak Napoli kralının himayesiyle paçayı kurtarır.

Ama uslanmaz.

Başta, "İsa'nın Urfa Kralı Abgar'a mektubu"* özgün sanılan pek çok kutsal metnin, sahte olduklarını kanıtlar. Bu metinlerin genellikle muhafaza edilip (zaten üretildiği de) din yuvaları, Hıristiyanca yaşamın "ideallik" abidesi, ahlaklı kültür temsiliyeti manastırlardır. Sahte olduklarının ortaya çıkması, manastırlardaki yaşam modelinin "ideal Hıristiyan" imgesini sarsmış, tartışmaya açmıştı.

---

* Bu kitap yazılırken, 2013 yılına kadar Türkiye'de Çorum Müzesi bahçesinde kitabe biçiminde sergilenen bu sahte mektubun, Şanlıurfa Müzesi'ne verilmesi için girişim başlatılmıştı.

İsa'nın Urfalı Abgar'a sahte mektup kitabesi

Napoli Kralı Alfonso'nun, Lorenzo Valla'yı himayesine almasının perde arkasında, elbette Papa'nın devletlerüstü iktidarına karşı giriştiği mücadele vardı. Dil bilgini Valla, bu mücadelede kralının elini güçlendirmek için sorunun temeline inmeye karar verdi.

Lorenzo Valla'nın elyazısıyla orijinal bildirisinden bir sayfa, Vatikan arşivleri

Papaların, hükümdarlar ve devletler üstünde iddia ettiği iktidar yetkisi (*potestas*) neye dayanıyordu?

Kısaca "Konstantin'in Bağışı" diye anılan, *Constitutum Domni Constantini Imperatoris* başlıklı uzun vasiyet metnine...

Hümanist Valla, Papaların hükümdarların üzerindeki hüküm yetkisi ve Papalık Devleti'nin anayasası kabul edilen ama özgünlüğü uzun süredir tartışılan vasiyet metni üzerinde çalışmaya başladı.

Lorenzo Valla'nın "Konstantin'in sahte ve yalan bağışına dair bildiri"sinin Almanca baskısı

1440 yılında bitirdiği araştırma sonuçlarını, "Konstantin'in sahte ve yalan bağışına dair Bildiri"* başlığı altında toplayıp Napoli kralına sundu.

Lorenzo Valla, ilerleyen yıllarda dilbilime "tarihsel metot" diye adlandırılan araştırma yöntemini kazandıran bu son derece titiz çalışmasında; içerdiği tarihe aykırılıkların (anakronizma) incelemesinden yola çıkarak, vasiyet metnin sahteliğini sarsılmaz bir mantıkla kanıtlıyordu.

Nasıl mı?

Burada ayrıntılara girmek, kuşkusuz sıkıcı olur.

Ama birkaç örnekle, kısaca özetleyebilirim:

Latince kaleme alınan vasiyet metninde, Büyük Konstantin'in ağzından, Roma ili ve İtalya'daki tüm eyaletlerin iktidar yetkilerini Papa Silvestro'ya bırakarak Doğu eyaleti Bizantium'a çekildiği ve bundan böyle kendisine uygun gördüğü bu yerde bir kent kurarak, emperyal iktidarını Doğu'da sürdüreceği açıklanıyordu.

Görünüşte, Doğu'ya çekilme kararını alan imparatorun, Batı Roma'yı tümüyle Papa'nın iktidarına bırakması mantıklıydı.

Ama Lorenzo Valla'nın kuşkularını uyandıran da tam bu mantıktı.

Çünkü bu açıklamanın devamında Büyük Konstantin'in, Papa'nın "Başlıca dört patriklik makamı Antakya, İskenderiye, Konstantinopolis, Kudüs ve dahi Tanrı'nın dünyadaki tüm diğer kiliselerinin üstünde öncül önderliğini kanun ilan eyledik," emri yer alıyordu.

Lorenzo Valla ise herkesin görüp de görmezden geldiğini gösteriyor ve sorguluyordu:

* Latince orijinali, *De falso credito et ementita constantini donatione declamatio*'dur.

"Doğu'ya çekilip Byzantion eyaletinde bir kent kuracağından söz eden İmparator, henüz kurmadığı ve zaten adını da vermediği yeni kentin, ölümünden sonra Konstantinopolis adını alacağını, ölmeden önce nereden bilir? Var olmayan Patriklik makamından nasıl söz edebilir?"

İtiraz edilemeyecek bir çıkarsamaydı bu.

İmparator Büyük Konstantin, 337 yılında ölmüştü. Roma'nın Byzantium eyaletinde kurduğu yeni başkenti Nova Roma, kendisininin ölümünden sonra Konstantinopolis adını almıştı. Konstantinopolis Patrikhanesi ise ancak 381 yılında kurulmuştu. Bu durumda, Büyük Konstantin'in ölümünden, yani 337 yılından önce yazıldığı söylenen bir metinde nasıl olur da Konstantinopolis ve Konstantinopolis Patriklik makamı yer alırdı?

Vasiyetin bir başka tümcesi, Büyük Konstantin'in, "Tüm Satraplarımıza ve Senatomuza, soylularımıza ve dahi Roma halkına ve İmparatorluğumuzun haşmetine boyun eğenlere dair yararlı bulduk ki," sözleriyle başlıyordu.

Lorenzo Valla, bu tümceyi şöyle eleştiriyordu:

"Bre sahtekâr, bre cahil! Satrapların bu tümcede ne işi var? Sezarlar böyle mi konuşur? Ey odun kafa, ey taş kafa! Roma kanunları böyle mi yazılır? Ne Roma meclisinde, zaten ne de bir Roma eyaletinde Satrap mı olur?"

Gerçekten de Satrap, Farsçada vali demek olup, Pers İmparatorluğu eyalet yöneticilerine verilen isimdi.

Vasiyet metnini böyle kelime kelime, satır satır takvim tarihleriyle karşılaştırarak, Büyük Konstantin'in ölümünden önce yazıldığı iddiasını çökerten Lorenzo Valla'nın çalışması, Papa'nın hükümdarlar üstünde yetki makamı olduğu iddiasını çürütmeye yönelikti. Ama Valla, "Konstantin'in Bağışı" belgesinin sahteliğini kanıtlarken, Papa'nın Hıristiyan âlemine ruhani önderliğini asla konu etmemişti.

Oysa Papalık Devleti'nin kurucu yasası bu belgenin sahteliğinin kanıtlanmasının doğal sonucu, Papalık makamının tüm yetkilerinin yok sayılması olmalıydı. Lorenzo Valla'nın, metin

üzerindeki çalışmasında Papalık makamını tartışmaya açmaması, ilerleyen zamanlarda Roma Kilise iktidarına karşı çıkan reform yanlıları tarafından şiddetle eleştirildi.

Ne var ki Lorenzo Valla'nın niyeti Papalığı yıkmak değil, Kilise'nin genelinde dürüst olmasını sağlamak, özelinde devletlerin ve hükümdarların üzerinde yetkisini kaldırıp iktidarını ruhani alanla sınırlamaktı.

Zaten "Konstantin'in Bağışı" üzerine yazdığı bildiriyi de 1442'deki ekümenik din kurultayı, Floransa Konsili'ne sunmak amacıyla hazırlamıştı.

Bildiri elbette Floransa Konsili'nde okunmadı. Roma Apostolik Kilisesi, onun sahteliğini kanıtlamakla yetindiği vasiyetin "yokluğu"nun nereye varacağım gayet iyi görmüştü!

Lorenzo Valla, daha 26 yaşındayken yazdığı *De Voluptate ac vero bono* (Zevke Dair) üç ciltlik eseriyle, yoksunluğa ve yasaklara dayalı din eğitimini hümanist açıdan mahkûm ettiğinden yoğun bir husumetin odağmdaydı. Özgün sanılan kutsal metinler üstüne bir de "Konstantin'in Bağışı"nın sahte olduğunu kanıtlamasıyla öylesine çok düşman edindi ki, 1444 yılında Roma'ya yaptığı bir yolculukta kendisini linç etmek isteyenlerin elinden kılık değiştirerek kaçıp kurtulabildi.

Doğruyu söyleyenin dokuz köyden kovulduğu deyişini haklı çıkaran Valla'nın kaderi, 1447'de hümanist aydın Beşinci Nicolas'nın Papa seçilmesiyle değişti.

Kilise'nin modernleşmesi gerektiğine inanan yeni Papa, çektiği yıldırımlara rağmen uzmanlık değeri kimse tarafından inkâr edilemeyen Lorenzo Valla'yı "apostolik kâtip" ünvanıyla Roma hükümeti (*curia*) memurluğuna atadı. Antik Yunan tarihçileri Herodotos ve Thukydides'in eserlerini Latinceye çevirmekle görevlendirdi.

Latince ile Yunancaya karşılıklı hâkimiyetinin yanı sıra felsefe ve tarih bilgisi, Lorenzo Valla'yı zamanın en büyük dil bilgini kılıyordu. Antik Yunan filozofların eserlerini çevirmekle kalmadı, Latince üstüne altı ciltlik bir başyapıt yazdı. Bu başyapıtla, Ortaçağ Avrupası'nın Antik Çağ'a göre ne kadar gerilemiş olduğunu ortaya koyuyordu.

"Özgür İrade" anlamına gelen *De libero arbitrio* adlı eserinde, özgür akıl ile ilahî emir arasındaki çatışmanın kaçınılmaz ve çözümsüz olduğunu ortaya koydu. Bu yapıtta öne sürdüğü tüm fikirler, seksen yıl sonra Protestan mezhebinin kurucu babası Martin Luther tarafından harfi harfine benimsenecek ve Lorenzo Valla, Protestanlık tarihinin bir kahramanı sayılacaktı.

Hümanist bilgin Valla, 1457 yılında, "Konstantin'in Sahte ve Yalan Bağışına dair Bildiri"sinin yayımlandığını göremeden öldü.

Ama Hıristiyanlığın başkenti olarak kurulan Konstantinopolis'in Osmanlı Sultanı tarafından fethini ve burçlarından indirilen Haç'ın yerini Hilal'in alışını yaşadı. Ömrünün kırk altıncı yılına denk gelen bu fethin, Ortaçağ'ı bitirip Yeniçağ'ı açacağını öngörmüş müydü, bilinmez.

Bu büyük entelektüelin henüz 50 yaşında sonsuzluğa uğurlanmasından iki yıl önce, insan uygarlığını derinden biçimleyecek bir devrim başlamıştı: Gutenberg mobil (oynak) harfli matbaasını kurmuş ve ilk kitap olarak, *Vulgate* diye anılan Latince İncil'i basmıştı.

Lorenzo Valla'nın 1440 yılında yazımını bitirdiği "Konstantin'in Sahte ve Yalan Bağışına Dair Bildiri" adlı incelemesinin matbaadaki ilk baskısı, ölümünden yarım yüzyıl sonra,1506 yılında yapıldı.

Kitapların hem hızlı hem de çok miktarda yayımlanıp yayılmasını sağlayan söz konusu baskı tekniğinden öteye, dünyada artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Kilise ve ruhban sınıfının tekelindeki bilgi, baraj kapakları açılmış güçlü bir nehir gibi gürül gürül çağlayarak akacak, ulaştığı kitleleri düşünmeye zorlayacak, insanları kutsallık adına aldatıp sömürmek, belki daha da zorlaşacaktı.

Kutsal metinlere eleştirel bakışın geliştiği ve bilimsel buluşların birbirini izleyeceği Aydınlanma başlıyordu.

Yeniçağ, din ile bilim arasındaki çelişkinin ilk kez açıkça ortaya dökülecegi bir süreçti.

Son İmparator

Kaderin cilvesine bakınız ki; Doğu Roma'nın ilk imparatoru ile son imparatorunun adı Konstantin olup her ikisinin de anneleri, aynı adı taşıyordu: Helena!

Roma demek olan dünya imparatorluğunun yeni payitahtı Nova Roma'yı 330 yılında kuran ve "Büyük Konstantin" diye anılan İmparator Birinci Konstantin ile çok değer verdiği annesi İmparatoriçe Helena, Hıristiyanlığın resmî "aziz"leri arasına kabul edilmişlerdi.

Kurucusunun ölümünden sonra Konstantinopolis adını alan o payitahtı, 1453 yılında Osmanlı'ya karşı savunurken ölen On Birinci Konstantin Palailogos'un ise cenazesi bile bulunamadı, mezarı da olamadı. İmparatoriçe annesi Helena ise Rum ve Sırp Ortodokslar tarafından "Azize Sabır" olarak kutsanır; 1450 yılının Mart ayında ölmüş olmasına karşın, Konstantinopolis'in Hıristiyan âlemince yitirildiği 29 Mayıs'ta anılır.

Doğu Roma İmparatorluğu başkentinin Osmanlı Sultanı İkinci Mehmet'in orduları tarafından fethi, o günden bugüne Batı Avrupa'da "Konstantinopolis'in düşüşü" olarak söylenir. Muzaffer Sultan İkinci Mehmet'i, bu fetihle kazandığı "Fatih" ünvanıyla anan tarih kaynaklarının hiçbirinde Konstantinopolis'in el ve sahip değiştirmesinden, "Osmanlı fethi" diye söz edilmemesi, hayli ilginçtir.

"İstanbul'un fethi" adeta Türklere özgü, salt Türkçe söylenen bir tamlama. Belki eski Osmanlı topraklarında ya da İslam ülkelerinde de kullanılıyor olabilir, araştırmadım. Ama Batı dillerinde böyle bir adlandırmanın var olmadığı kesin.

Sultan Mehmet, gençliğine karşın çok iyi yetişmiş, hem

Helena Dragaš / Azize Sabır, Yunanistan

Son imparator Konstantin Palailogos

siyasal hem de askerî anlamda üstün nitelikli bir hükümdar olmakla kalmayıp zamanın önünde giden ilerici ve aydın bir kişilikti.

Batılı kaynaklara göre annesi büyük olasılıkla Hıristiyan kökenli bir cariye olan Fatih; tahta çıktığında 18 yaşındaydı ve Türkçe, Arapça, Rumca, Farsça ile İbranice'yi aynı akıcılıkla yazıp konuştuğu söylenirdi.

Bilineni tekrarlamama herhalde gerek yok: Genç Sultan İkinci Mehmet'in son derece zekice hazırladığı kuşatma taktiği, ateş gücü ve donanımlı Osmanlı ordusu karşısında, Hıristiyan Doğu Roma'nın son kalesi, kadim başkenti Konstantinopolis'in hiç şansı yoktu.

Payitahtın 1204 yılındaki Latin işgali ve talandan sonra asla toparlanamayan Doğu Roma topraklarını fetihte, Selçukluların başladığını Osmanlı Devleti bitirmiş; 1453 yılında kuşatılan Konstantinopolis, mülkü surların çevirdiği günümüz "tarihî yarımada"sından ibaret imparatorluğun, son kalıntısıydı.

Zaten Dördüncü Haçlı Seferi'nden öteye, deyim yerindeyse "suçüstü" ayrışan Latinler ile Ortodokslar arasındaki husumet

Konstantinopolis Kuşatması / Fransız Millî Kütüphanesi

hiç bitmediği içindir ki Hıristiyanlığın kadim başkenti ve son Roma İmparatoru, Osmanlı ordusu önünde Avrupa devletleri tarafından yalnız bırakılmıştır.

Oysa kentin Haçlı işgali ve Latin talanı üzerinden geçen iki yüzyıllık süreçte, Hıristiyanlığın iki kutbu arasında yakınlaşma çabaları yok değildir.

Ne var ki son toplamda, artık Ortodoks ve Katolik diye ayrışan iki Hıristiyan cemaat arasında yüzyıllardır bitmeyen, hatta eskidikçe yakıcı bir kine dönüşen husumet; ruhban sınıfları arasındaki teorik yakınlaşmanın toplumsal alanda pratiğe yansımasını engellemiştir.

Konstantinopolis'in Osmanlı tarafından alınacağı artık belli olduğunda, İmparator Konstantin Palailogos ve Doğu Romalı din adamlarının Batı Roma'ya yaptığı acıklı yardım çağrıları, Papa Beşinci Nicolas tarafından olumlu karşılanmasına rağmen, Avrupalı hükümdarlar nezdinde yanıtsız kaldı.

Konstantinopolis'in ayrıcalıklı müttefiki, Galata'da ticaret kolonisi olan Ceneviz, İmparator Konstantin Palailogos'un askerî yardım isteğini, Papa'nın aracılığına rağmen reddetti.

Yardım sözü veren Venedik Cumhuriyeti ise 1453 Ocak ayında, Haliç'e savaş gemileri ve 400 asker gönderdi. Ancak Venedikliler, Fatih'in kuşatma gücünü görünce savaşın kaybedilmesinin kaçınılmaz olduğunu anlamakta gecikmediler. Ve 26 Şubat gecesi, kentten kaçmak isteyen birkaç yüz İtalyan'ı da gemilerine bindirip sessizce ayrıldılar Haliç'ten.

Osmanlı kuşatması, Şahi toplarının ilk ateşleriyle 6 Nisan'da başlamıştı.

20 Nisan 1453'te, Papa'nın kendi parasıyla yiyecek ve mühimmat doldurup silahlandırdığı üç Ceneviz savaş gemisi, Konstantinopolis'e vardı. Özerk Galata bölgesindeki Ceneviz kolonisi ile Ceneviz'den gönüllü gelen genç şövalyeler de Doğu Roma'nın kutsal başkentini Osmanlı'ya karşı savunmaya hazırdı. Genç gönüllülerin başında, Ceneviz soylusu ve kuşatma muharebesi uzmanı Giovanni Giustiniani Longo vardı. Ceneviz Devleti İmparator Konstantin Palailogos'un imdadına koşmayı reddettiğinden, komutan Longo, 400 Ceneviz askeri

Konstantinopolis'in Düşüşü / Bertrand de La Broquière

ve Ege adalarından topladığı 300 Yunanlı savaşçı ile iki gemilik ordusunu kendi parasıyla oluşturmuştu.

Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs'ta, Konstantinopolis'in fethiyle sonuçlanacak savaş için tarihin en büyük ordusunu değil ama silahları, tekniği ve stratejisi açısından o güne değin görülmemiş modernlikte bir vurucu güç toplamıştı. Yüz bin kişilik ordusu, 80 bin düzenli askerin yanı sıra 20 bin başıbozuktan oluşuyordu. Kuşatmadan bir yıl önce Macar asıllı Mühendis Urban'a "Şahi Topları" diye anılan zamanın en büyük, en ağır ve en etkili iki topunu döktürmüştü. 22 Nisan'da karadan Haliç'e indirdiği Osmanlı donanması, 70 gemiden oluşuyordu.

İmparator Konstantinos Palailogos'un bizzat katılıp, cesaretle vuruşarak öleceği savaşta, Konstantinopolis'in savunma gücü ise son toplamda şöyleydi: Denizde, Haliç'e demirli 8 Venedik, 5 Ceneviz, 1 Ankona, 1 Katalunya, 1 Provence kadırgası ile Doğu Roma donanmasından geriye kalan 10 savaş gemisi vardı. Karada, durum daha da içler acısıydı. Surların savunmasını asker olsun, sivil olsun üstlenen ahali, saray erkânı ve ruhbanlar dahil 4 bin 983 Rum ile 2 binden az yabancı gönüllüden oluşuyordu. Başka bir deyişle, 22 kilometrelik surları, hepi topu 7 bin kişiyle korumaya çalışıyorlardı.

Bizim tarih kitaplarımız, Konstantinopolis'in fethini, sanki yenilmez ordulara karşı kazanılmış muazzam bir zafer olarak anlatır. Elbette muazzam bir zafer, çağ kapatıp çağ açan bir olgudur; Doğu İmparatorluğu'nun pul kadar kalan son kalesi ve başkentinin Osmanlı tarafından alınması.

Ama zaferin büyüklüğü, hasmın karşı koyma gücünü abartmaktan geçmez, geçmemelidir!

Fatih Sultan Mehmet'in hem üstün komuta zekâsı hem de olağanüstü donanımlı 100 bin kişilik ordusuna ve Urban'ın dev toplarına karşı bir aydan fazla direnebilen; Konstantinopolis'i umutsuzca savunan 7 bin kişinin de hakkını vermek, cesaret ve kahramanlık gösterdiklerini kabul etmek gerekir.

Örneğin, kendi cebinden ödediği 700 asker ve 2 gemiyle Konstantinopolis'in savunmasına gönüllü katılan Ceneviz

Son İmparator

Konstantin Palailogos / Ressam: Teofilos Hacımihail, 1932

şövalyesi Giovanni Giustiniani Longo, korumak için savaştığı surlarda bir destan yazmıştır. Öyle ki, Longo bir Osmanlı okuyla ölümcül yaralanıp askerleri tarafından bindirildiği gemiyle tahliye edilince savaşın kaderinin değiştiği ve geride kalanların yenilgiyi kabullendiği söylenir. Ağır yaralı Longo, vatanı Cenova'yı bir daha görememiş, yolda ölmüştür.

Giovanni Giustiani Longo / Cenevizli General

Keza İmparator Konstantin Palailogos, bütün emperyal simgelerini çıkarmış, rütbelerini sökmüş; başkentini savunanların arasına karışarak iç surlarda sıradan bir asker gibi dövüşmüş ve 29 Mayıs fetih günü, askerleriyle birlikte öldürülmüştür.

Cesedinin ne olduğu, nereye gömüldüğüne ilişkin söylentilerden biri, Osmanlı askerleri tarafından mor çizmelerine işli emperyal simgeden tanındığıdır. Ama John Julius Norwich'e göre bu doğru olsaydı, Fatih Sultan Mehmet yenik imparatora mutlaka saygı gösterir ve kendisine uygun bir mezar yaptırırdı. En yüksek olasılık, kuşkusuz Konstantin'in askerleriyle birlikte, bir toplu mezara gömüldüğüdür.

Osmanlı'nın Osmancık'larda Olmayan Tarih Bilinci ve Sanat Saygısı

Muzaffer Osmanlı orduları, 29 Mayıs 1453 günü, Konstantinopolis'e girdiler.

Henüz 21 yaşında olan Fatih Sultan Mehmet, bir çağ kapatıp bir çağ açtığının ve Hıristiyanlık âleminin ilk, Roma İmparatorluğu'nun sonuncu başkenti, dünyanın en narin coğrafyasında kurulmuş en yüksek uygarlığın payitahtını fethettiğinin bilincindeydi. Üstelik, böyle bir fethin değerini bilecek kalibrede, çok bilgili ve aydın bir kişilikti. Dolayısıyla, 1204 Latin talanından sonra gelen imparatorların az çok eski gösterişini kazandırmaya çalıştıkları Konstantinopolis'in mimari eserlerine ve paha biçilmez sanat yapıtlarına zarar gelmesini hiç istemiyordu.

Fatih'in Konstantinopolis'e girişi / Ressam: Benjamin-Constant, 1876

Geleneğe uyarak, ordusuna zafer sonrası 3 gün süreyle başkenti yağmalama izni vermişti. Ama sanatsever vicdanı, üç güne bile dayanamadı. Yağma iznini birinci günün sonunda kaldırdı. Asker de itiraz etmedi. Osmanlı'nın, Konstantinopolis'i bir gün süren yağması, 1204'te Latinlerin yaptığı talan ve başkente verdiği zararın yanında devede kulak bile değildir. Ama Batılı kaynaklar, bu yağmaya ilişkin çoğu uyduruk sahneleri, ileride Türklere "barbar" denilmesini kolaylaştırmak amacıyla, abartmıştır da abartmıştır.

Oysa Fatih, Roma'nın eski başkentini hiçbir Hıristiyan işgalcinin göstermediği bir titizlikle korumuş, ayakta kalan tüm binaları onartmıştır. Hatta camiye çevirtmekle yetindiği kiliselerdeki İslam'a aykırı mozaiklere, fresklere bile dokundurmamış, üstlerinin kâh mermer tabaka, kâh eserin orijinaline zarar vermeyecek sıvayla kapatılmasını sağlamıştır.

Fantastik kurgusuna karşın tümüyle tarihsel gerçeklere dayanarak yazdığım *Destina* başlıklı romanımda, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girişini şöyle anlatırım:

"Beyaz atının üstünde Ayasofya'ya doğru yola çıktığında, öğleden sonraydı.

Üstünde altın ve gümüş işlemeli kaftanı, rahvan sürdüğü safkan Arap atına attırdığı her adımda, büyük tarihe bıraktığı nal izinin tadını çıkarır gibi ağır ilerliyordu.

Arkasından saray erkânı, vezirler ve ulema geliyordu.

Atından, tapınağın içine girince indi ve Konstantinopolis'te ayağını ilk kez, Ayasofya'nın kutsal zeminine bastı.

Sunağa yaklaşınca bağırdı:

"Allahüekber!"

Dünyada eşsiz kubbenin, altında toplananlara katlayarak geri gönderdiği bu haşmetli olduğunca ürkünç nara üzerine, şeyhülislam tekbir verdi ve hep birlikte namaza duruldu.

Megalo Ecclesia cami olmuştu.

Konstantin Augusto, yapımını emrettiğinde yıl 325 idi. İnşası 5 yıl, 10 ay, 10 gün sürmüştü ve... bir Apollon Tapınağı'nın üstüne kurulmuştu.*

---

* Büyük Konstantin.

Devran dönüyordu.

Fatih Sultan Mehmet'in Ayasofya'dan sonraki durağı, yine Konstantin Augusto'nun 1100 yıl önce yaptırdığı emperyal saray oldu.

Osmanlı'nın genç sultanı, sarayın viran ve karanlık koridorlarında yürürken, bu kez bir dua değil, Şehname'den bir mısra okudu:

Örümcek Kisrâ'nın penceresinde perdedarlık yapıyor
Baykuş Efresiyab'ın kalesinde nöbet bekliyor."*

Bugün, İstanbul'un şanlı Roma tarihinden kalan ne varsa, Fatih ve onun gibi, dinine aykırı sanat eserlerini bile yok etmeyip, gizleyip korumakla yetinen Osmanlı sultanlarına borçluyuz.

Eğer Fatih Sultan Mehmet olmasaydı, örneğin Kariye Cami'nin içerdiği muhteşem mozaikler kalmazdı günümüze. Keza, Ayasoyfa'nın dünya mirası mozaikleri, fresklerinden mahrum kalırdık. Zaten Ayasofya'nın bina olarak kütlesi de başta Mimar Sinan, Osmanlı saray mimarlarının sürekli bakımı, destek ve güçlendirme çalışmaları sayesinde ayakta kalmıştır.

Günümüz Türkiyesi'nde, özelinde Batı basını, genelinde yandaşları tarafından Neo Osmanlı diye anılmaktan pek hoşlanan ve Osmanlı tarihine sahip çıkmakla övünen muktedirler, İstanbul'un tarihini 1453'te başlatıyor ve zaten öncesini bilmedikleri gibi, bilmediklerini de öğretemiyorlar.

Oysa Osmanlı Hanedanı, saray erkânı ve aydınları, imparatorluğun başından sonuna, bugünkü muktedirlerin hiç mi hiç farkında olmadıkları kadim bir gerçeği asla unutmadılar:

Konstantinopolis, tam 1123 yıl boyunca Roma İmparatorluğu'nun başkentiydi.

İstanbul'un Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne, bize aidiyeti ise henüz 600 yıl bile değil...

Oysa kendisinden önceki tarihin mirasına sahip çıkmayanların tarihe bırakacağı mirasa da gelecek sahip çıkmaz. Bu böyle biline!

---

* Saka/İskit Türklerinin ilk büyük hakanı Alp Er Tunga.

Aydınlanmanın Kan Pahası: Protestan İsyan

29 Mayıs 1453'te, Osmanlı orduları Konstantinopolis'e girerken Haliç'ten sessizce demir alan Venedik ve Ceneviz gemileri, başkentten kaçan sığınmacılarla doluydu. Her sığınmacı, kentin "düşüş"üne ilişkin yeni bir ayrıntıyı ve dövüşerek ölen imparatorun trajik sonunu anlatıyordu.

Katolik Batı Roma, yani Avrupalılar, sanki Ortodoks Doğu Roma'yı her anlamda zayıflatan, kadim başkentini Hilal orduları önünde yalnız bırakan onlar değilmiş gibi sarsıldı, Konstantinopolis'in kaybıyla...

İsevilerin Kudüs'ten sonraki en kutsal mekânı da, Osmanlı fethiyle, Haç'tan Hilal'e geçiyordu. Hıristiyanlığın ilk başkenti, zaten birkaç yüzyıl sonra da İslamiyet'in payitahtı olacak, Roma burçlarında Hilafet bayrağı dalgalanacaktı.

Sekiz yüz yıllık bir sahtekârlığın üstünde oturan Papa, Hıristiyan âlemine önderlikte rakipsizdi artık. Ama Avrupa da kaynıyor, uygarlık ve bilim gelişiyor, Roma Kilisesi'nin sultasındaki ruhban sınıfı kadar, Papa'ya körü körüne bağlı müminlerin yaşamın gerçekleriyle çelişen din dogmalarına, doğru bilgiye ulaşmayı engelleyen yasaklara bakışı da değişiyordu.

Hıristiyan ve Yahudi kültürü, takvime bağlı yazılı belgeye İslamiyet'ten daha çok önem verip sakladığı içindir ki "tarih bilimi"ni de onlar icat etmiştir. A'dan Z'ye tüm kurallarını koydukları tarih biliminde de geçmiş zamanları dönemlere ayıran çağların ne zaman bitip ne zaman başladığına da elbette onlar karar vermektedir.

İslami kültürden gelen biz Türkler, işte Hıristiyanların yazdığı bu dünya tarihinde, İstanbul'un fethiyle Ortaçağ'ı kapatıp Yeniçağ'ı açmış olmakla övünürüz. Haklıyızdır da.

Ama örneğin, son zaman tarihçilerinin Ortaçağ'ı kapatan ögenin başlı başına (onların jargonuyla) Konstantinopolis'in düşüşünün ya da (bizim jargonumuzla) İstanbul'un fethinin olmadığını ileri sürdüğünden de haberimiz yoktur!

Modern tarihçiler, çok övündüğümüz "Fetih" olgusunu artık Ortaçağ'ı bitiren yegâne etken ve 1453'ü kesin tarih kabul etmiyorlar. Özellikle Hıristiyan âlemini çok uzun süren bir bağnazlığa gömen Ortaçağ karanlığının yavaş yavaş kalktığı Aydınlanma sürecini 1450'den 1517'ye kadar yayarak, şok tarihler olarak birden fazla dönüm noktası öneriyorlar.

Bunlardan birincisi, Gutenberg'in mobil metal harflerle geliştirdiği ve baskı tekniğinde devrim yapan matbaasında 1452 ile 1454 yılları arasında bastığı tarihin ilk "matbu" kitabı, 42 satırlık İncil... Matbaanın icadı, her türlü kitabın ve tabii bilginin yaygınlaşması, insanların okuyarak gözünün açılması demekti. İncil'in basılmasından öteye ise Papaların keyfî kararlarını ve Papalık Devleti demek olan Roma Katolik Kilisesi'nin zırva sardığı dolmaları, tartışılmaz din dogmaları diye yutturmak zorlaştı.

İkinci tarih önerisi, elbette 1453'te İstanbul'un fethi.

Üçüncüsü, 1492 yılında olanlar: İspanya'nın Katolikler tarafından yeniden fethinin (*Reconquista*) tamamlanması. Amerika kıtasının keşfi. Ki bunlardan birincisine ilişkin ayrıntıya dikkatinizi çekmek isterim: İspanya'daki son İslam devleti Granada Emirliğini ortadan kaldıran ve Hıristiyanlığı kabul etmeyen Müslümanlar ile Yahudileri İber Yarımadası'ndan silip atan İspanya Kraliçesi Birinci Isabella, *Reconquista*'yı, Konstantinopolis'in rövanşı olarak sunar...

Modern tarihçilere göre Ortaçağ'ı kapatan dördüncü ve sonuncu dönüm noktası ise 1517'de Almanya'da Martin Luther tarafından başlatılıp Fransa'da Jean Calvin tarafından sürdürülen Protestan reformunun başlangıcıdır.

Protestan reformu, her şeyden önce Papa'nın yeryüzündeki tanrısal iktidarına (*potestas*) dayanarak devletlerin ve müminlerin üstünde kurduğu baskı ile Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı ruhban sınıfının haksız zenginleşmesine karşı çıkan

ahlaklı din adamlarının isyanıdır. Bu din adamları, Kilise'nin yapılanmasında ve Hıristiyanlık dogmalarında reform talep etmektedir. Zaten reform hareketinin doğuracağı yeni mezhep, Roma Katolik Kilisesi ve Papa'nın Hıristiyanlığın özüne aykırı kurumsal yozlaşmasını "protesto" ettiği için Protestan Kilisesi adını alacaktır.

Din yapılanmasında reformu savunan Protestan mezhebi, Hıristiyanlık âleminin Ortodoks ve Katolik olarak ayrışmasından sonraki en büyük kırılmadır. 1517'den öteye başta Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere, İsevi müminlerin Katolik ve Protestan ayrımıyla bölündüğü Avrupa kıtasında yüz yıldan fazla sürecek "Din Savaşları" başlamış, halklar arasındaki katliamları, devletlerarası kanlı çatışmalar izlemiştir.

Katolikler ile Protestanlar arasındaki sonuncu ve kalıcı barış, 1648'de yapılan Münster Antlaşması'yla sağlandı. Ama bu kanlı sürecin sonunda, Avrupa'da din birliği de kalmadı. Protestan hareket, Anglikan, Kalvinist, Luteryen gibi pek çok reformcu kilisenin kurulmasına ve özerkleşmesine yol açtı.

Hıristiyanlık öğretisi, temsiliyeti, hatta dogmalarını yeniden yorumlayan bu kiliseler; Papa'nm evrensel önderliğini, yeryüzü iktidarını, devletlerüstü yetkilerini ve Roma Katolik Kilisesi'nin tüm kiliseler üstündeki otoritesini reddettiler.

Martin Luther / Ressam: Lucas Cranach, 1526

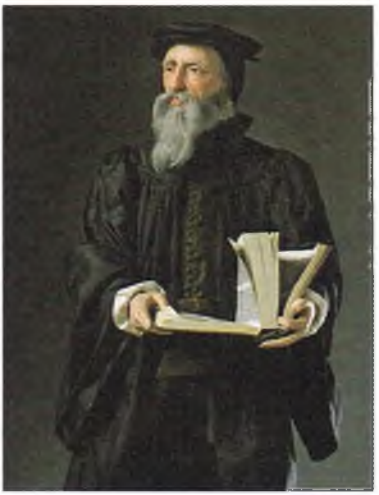

Jean Calvin / Ressam: George Stuart

Almanya'nın güneyi Katolik ve Papa'ya sadık kalırken kuzeyi Protestanlığı benimsedi.

Keza Hollanda ile İsviçre halkları hemen yarı yarıya, Katolik ve Protestan diye bölündü.

İngiltere Krallığı'nda, Papa'yla bağları kopartan Anglikan Kilisesi kuruldu.

İskandinav ülkeleri geniş genelinde Protestanlığı seçerken; örneğin Polonya, İspanya, Avusturya ve İtalya baştan sona Roma Katolik Kilisesi'nin yanındaydı.

Protestanların azınlık ve iktidardaki kralların Papa'ya sadık kaldığı Katolik Fransa ise öteden beri "Kilise'nin Büyük Kızı" sayılıyordu. 1789 Fransız Devrimi sırasmda dine karşı güdülen kin, kiliselerin yakılıp yıkılması ve papazların giyotine gönderilmesi, halkın mümin yarısının daha da bilenmesinden başka işe yaramadı. Bugünkü cumhuriyetçi, üstüne laik Fransa'nın çoğunluk nüfusunu oluşturan Katolikler, hâlâ Roma Katolik Kilisesi'nin öncelikli kız evladı olmakla övünürler...

Günümüzde, Papa'yı Hıristiyan âleminin ruhani lideri değil, sadece Katolik Kilise'nin Başpatriği kabul eden ve Vatikan'daki törenlere de "Katolik Kilisesi'yle iyi ilişkiler"

temelinde katılan Ortodoks, Protestan, Anglikan vb. mezhep ruhbanı; ortak din kurultaylarında aynı bağımsızlığı sergilerler. Ama bu bağımsızlık, ortak kararlar alınmasını, İsevi çatıyı savunmak için ittifaklar yapılmasını elbette engellemez.

Ne var ki değişik mezheplere ait ruhban sınıfının bilinçaltında ve müminlerin ise bilinçüstünde bile kapanmayan bir bellek yarası vardır. Ortodokslar ve Protestanlar, Katoliklerden gördükleri zulmü unutamazlar. Ama Katolikler, bu zulüm tarihinden sanki Katolik Kilisesi sorumlu değilmiş gibi, asıl Hıristiyanların kendileri olup ihanete uğradıklarını düşünürler.

Ve 1517'den 1648'e kadar Avrupa'yı kana bulayıp, sözde aynı Tanrı'ya tapan, aynı oğula inanan ve aynı kitabı kutsayan "İsa'nın kuzuları"nı birbirine boğazlatan bu kanlı bölünme sürecinde; Protestanların, Papa'nın otoritesini gayrimeşru ilan etmek için kullandıkları en önemli gerekçe neydi sizce?

Elbette ki Papalık makamı ve devletinin bir sahtekârlık üstüne kurulduğu gerekçesine dayandılar, Konstantin'in sahte vasiyetini kullandılar!

Lorenzo Valla'nın 1506'dan beri matbaada basılıp dağıtılan "Konstantin'in Sahte ve Yalan Bağışına Dair Bildiri"si, Protestan reform öğretisini biçimleyen din bilginlerinin, adeta İncil'den sonra üzerinde en çok düşünüp yazdıkları bir rehber haline gelmişti!

Ne gariptir ki, bir zamanlar Roma'daki Papalık makamından İtalya'nın tamamına yayılan Papalık Devleti yaratmaya ve Papaları hükümdarların hükümdarı, tüm Hıristiyan âleminin en üst otoritesi kılmaya yarayan sahtekârlık... 900 yıl sonra Hıristiyanlığı ikinci kez bölüyor ve Papa'nın evrensel önderliğine de son veriyordu.

İlahî adalet bu muydu, hak yerini bulmuş muydu gerçekten?

Ne gezer...

Batı'nın Fetih Travması ve Bizans'ın İcadı!

Konstantinopolis'in Müslüman Osmanlı tarafından fethinin üzerinden bir yüzyıl geçmişti ki...

1557 yılında, Alman hümanist ve tarih bilgini Hieronymus Wolf, Doğu Roma İmparatorluğu tarihi üzerinde yaptığı çalışmaları *Corpus Historiae Byzantinae* başlığı altında yayınladı.

Latince yazılıp basılan bu kitapla birlikte tarihte ilk kez, bir devlet yıkıldıktan 104 yıl sonra isim değiştiriyor ve 1123 yıl süreyle Doğu Roma diye bilinen, söylenen, yazılan emperyal devlete, "Bizans" adı veriliyordu.

Oysa 395 yılında Roma ikiye bölündükten ve Batı Roma 453'te yıkıldıktan sonradır ki salt Batılıların, "Bizden değildür!" diye "Doğu'daki..." ayracıyla andıkları devletin resmî, belgeli, mühürlü adı, Roma İmparatorluğu'ndan ibaretti!

Roma ordularının Anadolu'yu İsa doğmadan 189 yıl önce fethettiği düşünülürse; Küçük Asya diye anılan topraklardaki Roma varlığı, Konstantinopolis'in başkent ilan edildiği MS 330 yılından başlatılan 1123 yıldan bile fazla, tam tamına 1642 yıllık bir tarihe yayılıyordu.

İşte bu olağanüstü uzunluktaki egemenlik sürecinde, Hieronymus Wolf'un icadına kadar kimsenin aklına, Doğu Roma'yı "Bizans" diye adlandırmak gelmemişti.

İmparatorluk halkı, yaşadığı devleti Yunanca "Basileia Rhomaion" (Roma İmparatorluğu) ya da kısaca "Rhomaion" (Roma) diye adlandırır, kendilerine de "Rhomaioi", yani Romalı derlerdi. Zaten önce Araplar, sonra da Türklerin tarihten yavaş yavaş sildikleri, sonunda da Osmanlı'nın hemen tüm mülküne sahip olduğu eski imparatorluk ve tebaasına verdiği "Rumeli", "Rum" adları da Roma'nın karşılığıydı.

Hieronymus Wolf / Devlet Kitaplığı, Augsburg

Şurası kuşkusuz ki Roma İmparatorluğu, gerek Batı, gerekse Doğu'da Antik Yunan topraklarına yayılmış, dolayısıyla Yunan uygarlığının da mirasçısıdır. Zaten tam da bu yüzden Roma kültürü, Greko Romen'dir.

Batı Roma, Hıristiyanlaşma sürecinde işte bu mirasın Greko yarısını uzun bir süre inkâr ve yeni uygarlığını Latince diliyle kurarken; Doğu Roma ise asimile etmediği ya da edemediği Yunanca konuşan halkın baskısıyla, Latince devlet dilini de bir süre sonra Yunancaya çevirmiştir.

Hieronymus Wolf, işte bu dil yarılmasından dalmış, Büyük Konstantin'in Konstantinopolis'i resmen başkent yaptığı 330'dan öteye Doğu'da süren Roma İmparatorluğu'nu, Roma uygarlığının devamı değil de "Ortaçağ Yunan uygarlığı" olduğu savıyla yeniden isimlendirmiştir. İmparatorluğa, Konstantinopolis'in üzerinde kurulduğu antik kalıt, küçümen yerleşke Bizantion'dan türettiği "Bizans" adını vermiştir.

Latin Katoliklerin, Hıristiyanlık âlemi liderliğini Grek Ortodokslardan çaldıktan sonra giriştikleri ikinci büyük sahtekârlık, bu yapay adlandırmadır.

Büyük bir bilgin olmasına karşın depresif bir kişiliği olup paranoya krizlerinden mustarip Hieronymus Wolf, elbette

Katolik bir Alman'dır. Latince yazdığı Bizans tarihi, Katolik Roma Kilisesi'nin Ortodoks Roma'yı inkâr kurgusuna çok değerli ve kullanışlı bir katkıdır.

Ancak, Greko Romen bir uygarlık olduğu herkesçe kabul edilen Roma tarihini Latin ve Grek diye kesin hatlarla ayırmak öylesine uçuk bir projedir ki, Wolf'ün 1557'de ortaya attığı "Bizans tarihi" tezi, önceleri tutmaz.

Gerek tarihçiler, gerekse devletler ve halklar, Fatih'in başkentini alarak yıktığı devlete, bir yüzyıl daha Doğu Roma İmparatorluğu demeye devam ederler.

Ta ki 17. yüzyılda, Moliére'e Türkleri küçük düşüren bir oyun* sipariş edecek kadar Osmanlı'dan nefret eden Fransa'nın "Güneş Kral" diye anılan güçlü hükümdarı On Dördüncü Louis, uyduruk adlandırmanın Avrupa'yı düşmanın eline düşen bir mirastan kesin çizgilerle ayıracağını anlayana kadar...

Mamamuşi Sarkozy (Mamamuşi karakteri, son olarak eski cumhurbaşkanı Sarkozy'yle alay etmek için kullanıldı)

Kral On Dördüncü Louis, 1648 yılında Fransız Katolik Cizvit papazlarından oluşan bir kurulu, Hieronymus Wolf'ün Latince

* Tarihin en önemli tiyatro yazarlarından Moliére, Kral'ın emrini, 1670 yılında yazdığı *Kibarlık Budalası* (*Le Bourgeois gentilhomme*) oyununa, ikincil derecede Mamamuşi (Mamamouchi) karakterini ve maiyetini ekleyerek yerine getirmiştir. Piyeste, Müftüyle Müşir'in karışımı gülünç bir tınısı olan Mamamuşi ile Türk heyeti, kocaman sarıkları, tuhaf kılıklarıyla Osmanlı'yı alay konusu yapmaktadır.

yazdığı "Bizans Tarihi"ni esas alan bir Bizans tarihçesi yazmakla görevlendirir. Katolik Cizvit Papaz Phillippe Labbé'nin başkanlığındaki kurulun sipariş tarihinden 1711'e kadar yayımladığı 24 ciltlik Latince tarih dizini, *Corpus Scriptum Historiae Byzantinae*" (*Byzantine du Louvre*) başlığı altında toplanır.

Du Cange senyörü diye de bilinen Fransız dil bilgini ve tarihçi Charles du Fresne'nin 1680 yılında bu kaynakçaya dayanarak yayımladığı *Historia Byzantina* kitabından sonra Montesquieu gibi önemli Fransız düşünür ve yazarları arasında yayılan "Bizans" sözcüğü, tüm dünya, hatta Romalılara "Rum" demeye devam eden Türkler tarafından bile benimsenir!

Charles du Fresne / Amiens, Fransa

17. yüzyıldan öteye Büyük Konstantin sonrası Doğu Roma İmparatorluğu, Batı Roma tarihinden kesin çizgilerle ayrılıp tamamen uyduruk bu adla anılmaya başlanır.

Böylece Müslüman Osmanlı, Doğu Roma ve ilk Hıristiyan başkentini değil, Bizans ve başkentini ele geçirmiş ve bu yeni yorum, Batı Avrupa'nın 1453'te yaşadığı fetih travmasına merhem olmaktadır!

Günümüzde Doğu'da 1123 yıl süreyle hüküm süren Roma Devleti'nin adını, geriye döndürülemeyecek kadar sağlam gasp eden tamamen uyduruk Bizans sözcüğü; tarihe doğru ya da

yanlış, ancak yazanın yön verdiğine, en belirgin kanıtlardan biridir.

Oysa Doğu Roma'ya Bizans demek, her şeyden önce birleşik Roma İmparatorluğu'nun sonuncu büyük imparatoru, tarihteki en geniş sınırlarına hükmeden ve İstanbul'u "Nova Roma" adıyla başkenti yapan, sapına kadar Romalı Yüce Sezar, Flavius Valerius Aurelius Konstantinus'a hakarettir!

İngiltere'den Konstantinopolis'e, tüm Batı'nın da ilk Hıristiyan hükümdarı ve Papalık Devleti'nin kurucusu bildiği, Latin Roma Kilisesi'nin de Aziz mertebesine yükseltip, boş mezarını ve büstlerini kutsadığı Büyük Konstantin'e de Bizans İmparatoru mu denecektir?

Bu elbette mümkün değildir.

Yapılabilecek tek şey, Büyük Konstantin'in tarihteki yerini ve önemini, hiç olmazsa geniş halk yığınlarından, taban kitleden gizlemektir.

Doğu kültür mirasına, antik ve klasik çağlarına sırtına dönen Batı Hıristiyan devletleri, 17. yüzyıldan itibaren Büyük Konstantin'i toplumsal bellekten silmeye özen gösterdi. İlk ve orta öğretim tarih kitaplarına koymayacak kadar unuttu, unutturdu.

Katolik Kilisesi'nin Ortodoks Kilise'nin Hıristiyanlığın kültürel mirasındaki payını inkârı, gördüğünüz gibi dinden çok dil üzerinden yürütülen bir süreç olup sonuçta İncil'in Yunancasını kutsayanları Doğu, Latincesini kutsayanları Batı diye ayırmıştır.

Hıristiyanlık âleminin bölünmesine sonradan eklemlenen Protestanlık ve türevleri mezhepler, İncil'in müminler tarafından hangi dil konuşuluyorsa o dilde okutulmasını benimsemiş olsalar da... Latince alfabeyle yazdıkları için Batılı sayılmışlardır!

Bu da gerek konuşulan dili, gerekse yazıldığı alfabeyi; zaten jeopolitik üstünlük mücadelesinden başka bir şey olmayan din savaşlarının hem temel ögesi hem de sonuç olgusu kılmaktadır.

Ortodoks Dünyada 1453 Depremi: "Üçüncü Roma Moskova"

Hıristiyanlık tarihinde dil odaklı doktrin özerkliğini ilan eden ilk ulusal Kilise, aynı zamanda en eski Hıristiyan kurumu, Ermeni Kilisesi'dir. 450 yılında Kadıköy'de toplanan din kurultayının kararlarını reddeden Ermeniler, özgün dil ve alfabeleriyle yazıp okudukları İncil'le birlikte "monofizit" doktrini benimsemiş; zaman içinde Rum Ortodoks Kilisesi'nden göreceli, Latin Katolik Kilisesi'ne de mesafeli bir bağımsızlık elde etmiştir.

Ermeniler, Süryaniler, Kıptiler vb. gibi antik çağlardan beri özgünlüklerini sürdüren kadim cemaatlerin oluşturduğu istisnalar bir yana bırakılırsa...

Hıristiyanlık âleminin en geniş bölümü, İncil'in Latince ve Grekçe yorumları üzerinden yürütülen din savaşlarının sonucunda, bambaşka dillerde konuşsalar bile yazıda Latin ve Grek alfabesinin türevleriyle ayrışmışlardı.

6. yüzyıldan beri "ekümenik", yani "küresel" (cihanşümul) sıfatını taşıyan Konstantinopolis Ekümenik Patrikliği; Hıristiyan âlemine öncülük yetkisini 8. yüzyılda düzmece bir vasiyetle "Katolik", yani sözcük anlamıyla "evrensel" ilan edilen Roma Papalığına kaptırdıktan sonra bile dinsel yapılanmada devasa bir coğrafyaya hükmediyordu.

Yunanistan'dan Asya'ya uzanan Doğu Roma İmparatorluğu'nun Ortodoks ahalisi başta; Ukrayna, Rusya, Belarus Slavları, Gürcü, Bulgar, Sırp, Makedon, Rumen vb. Ortodoks Kiliseleri, en üst makam olarak Konstantinopolis Patrikliğinin otoritesine bağlıydılar. Bu cemaatlerin Patrikleri ve hatta kilise papazları, Konstantinopolis Başpatriği tarafından atanır ya da onaylanırdı.

Doğu Roma İmparatorluğu'nun Osmanlı fethi karşısında önce Anadolu, ardından Trakya'da yavaş yavaş erimesi, elbette Konstantinopolis Patrikliğinin otoritesini de sarsıyor, Yunanistan hariç gerek Balkanlar, gerekse Rusya'da Konstantinopolis Patrikliğinden kopma eğilimleri artıyordu.

Sonuncu imparator Konstantinos Palailogos'un, mülkünden geri kalan son kale, başkent Konstantinopolis'i Osmanlı'ya kaptırmamak amacıyla Papa'nın yardımını talep etmesi; Papa'nın otoritesini asla tanımayan Ortodoks Rusya'da, bardağı taşıran son damla oldu. Konstantinopolis Patrikliğinin 1448 yılında Papa'nın Floransa'da Katolik ve Ortodoks birliğini sağlamak amacıyla topladığı din kurultayına katılmasını gerekçe göstererek, Moskova Patrikliğini *otosefal*, yani bağımsız ilan etti.

1453'te Konstantinopolis'in Osmanlı tarafından fethiyle Doğu Roma'nın tamamen ortadan kalkması, Ortodoks kilise yapılanmasında bir hukuk boşluğu doğurdu. Çünkü Konstantinopolis Patriklerini Roma imparatorları atar, konsiller de imparatorlar tarafından toplanırdı.

Fatih Sultan Mehmet, Ortodokslar ile Katolikler arasındaki husumeti ve Konstantinopolis Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks dünyasma önderliğinin, yani "ekümenik" sıfatının önemini biliyordu.* Gayet doğru bir analiz yapmıştı: Osmanlı'nın yayıldığı ve yayılacağı gayrimüslim coğrafyanın geniş geneli, Ortodoks'tu. Öyleyse Ortodoksların gönlünü hoş tutmakta ve Katolik dünyaya karşı verilecek savaşlarda Ortodoksların

* Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden hemen sonra Patrikhane'ye tanıdığı hak ve ayrıcalıklara ilişkin fermanın orijinali kaybolmuş ve kesin içeriği bilinmemektedir. Halen referans gösterilen ferman, 1453'teki orijinali yazıldığı sırada Fatih'in yanında bulunan üç yeniçerinin kulaktan dolma tanıklıklarına dayanarak 1520'de tekrar yazılan metindir. O çağlarda insan ömrünün ancak istisnai durumlarda 50 yılı aştığı düşünülecek olursa, fetih sırasında erişkin bir kişinin 67 yıl daha hayatta kalması gerçekçi değildir. Dolayısıyla, 1520'deki metinde "Ekümenik" sıfatı yer almıyor temelinde bugün sürdürülen polemik, hem saçma hem de Fatih'in stratejik zekâsına hakarettir.Yunancaya son derece hâkim Fatih Sultan Mehmet, Latin Katolik Roma Kilisesi'nin önderlik ettiği Batı'ya karşı kullanacağı Ortodoks Roma (Rum) Patrikliğinin "Ekümenik" sıfatının Hıristiyanlık dünyasına önderlik iddiasını içerdiğini gayet iyi bilirdi. Fatih'in, Roma'daki Papalığa rakip olarak yetkilerini tam da bu amaçla genişlettiği Patrikliği, "cihanşümul" anlamındaki "ekümenik" sıfatından mahrum bıraktığı düşünülemez!

desteğini almakta yarar vardı. Dolayısıyla fetihten hemen sonra Konstantinopolis Rum Patrikliğinin varlığını güvence altına almakla yetinmedi, hukuksal alanda daha geniş yetkiler tanıdı. Başpatriği hem Rum Ortodoks Kilise'nin ruhani lideri hem de "Üç Tuğlu Paşa" rütbesiyle Rum Ortodoks "milletbaşı" (*Etnark*) atayarak, Patrikhane'ye salt dinsel değil, kamusal bir kurum niteliği kazandırdı.

İsa'dan Sonra'ki takvimde ilk kez, Hıristiyan imparator değil, Müslüman bir sultanın emriyle, Konstantinopolis'te Ekümenik Konsil toplandı. Fatih, Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks âleme önderliğine o kadar önem veriyordu ki, hemen 1453'te topladığı din kurultayının başlıca amacı, Floransa Konsili'nde varılan birlik anlaşmasını reddetmek ve böylece Rusya'yı Konstantinopolis Başpatrikliğinin otoritesine döndürmekti.

Ama Fatih'in akıllı ve akılcı tasarımı, Konstantinopolis Rum Patrikliğinin ne Rusya ne de Ortodoks dünyadaki önderlik otoritesini tam olarak korumaya yetebildi.

Rusya, 1453'ten öteye Müslüman Osmanlı egemenliğindeki Konstantinopolis Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks dünyanın merkezi, Başpatriğin de "ekümenik", yani küresel önder olamayacağı savıyla Moskova Patrikliğinin bağımsızlığında ısrarlıydı. Bu çıkışa karşı, "ekümenik" önder sıfatına dayanan Konstantinopolis Rum Patrikliği de, Moskova Patrikhanesi'nin varlığını resmen tanımamakla misilleme yaptı.

Son imparator Konstantin Palailogos'un, 1460'da Osmanlı'ya geçen Mora Yarımadası'ndan kaçıp ailesiyle birlikte İtalya'ya sığınan yeğeni Prenses Zoe Sofia Palailogos, 1472 yılında Moskova Büyük Prensi İvan Vasilyeviç'le evlenince... Rus Ortodoks Kilisesi'nin bağımsızlık ısrarı, "Palailogos Hanedanı, Kutsal ve Büyük Rusya'da devam ediyor", "Üçüncü Roma, Moskova'dır", iddiasına dönüştü.

Bu iddia doğrultusunda, Moskova Patrikliği de ister istemez, Ortodoks dünyanın en üst otoritesi, "Müslüman işgali altındaki" Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin yerine oynuyordu.

Prenses Zoe Sofia Palailogos du Fresne / Amiens, Fransa

Büyük İvan, Altın Orda Hanı Seyyid Ahmed Han'ın mektubunu yırtarken / Ressam: Aleksey Kivşenko (19. yüzyıl)

Ama Ortodoksluğun yapılanmasında dört temel Kilise'nin (Konstantinopolis, İskenderiye, Antakya, Kudüs) Moskova'nın otoritesini kabul etmesi, kolay görünmüyordu.

Fatih Sultan Mehmet'in verdiği ayrıcalık ve haklar, Konstantinopolis Ekümenik Patrikliğinin Rusya haricindeki Ortodoks ülkeler üstündeki yetki otoritesini sürdürmesini, hatta Kiev Patrikliğini yeniden yapılandırarak Ukrayna'nın Konstantinopolis'e bağlı kalmasını sağladı.

Fatih'ten sonraki Osmanlı hükümdarlarının da sadık kaldığı bu politika çerçevesinde, İstanbul'da dört yönder Kilise'yi bir araya getiren İkinci Ekümenik Din Kurultayı, 1484 yılında yine Rusya'yı, Fener Rum Patrikhanesi'nin otoritesine döndürmek amacıyla, yine 1448'deki Floransa Konsili'nde alınan kararları yemin billah ret ile iptal için yapıldı.

Böyle böyle, İstanbul'un Osmanlı tarihinde tam sekiz "ekümenik" din kurultayı toplandı; Fener Rum Patrikhanesi'nin öncülüğünde. Çoğu, Rusya konuluydu. 1590 Konsili, Moskova Patrikhanesi'ni resmen tanımak ve onamak zorunda kaldı. 1638 Konsili, Protestanlar ile Katolikler arasındaki reformcu ve karşı reformcu çatışmasında Ortodoksların alacağı tavrı belirlemek için yapıldı. 1663, Rus Ortodoks Kilisesi'nin, içine girdiği reformcu kriz üzerineydi. 1735 Konsili, Katolik Papa'nın Ortodokslara koşul koyduğu vaftiz yenilemesine karşı... 1848 ve 1872 konsilleri de içinden çıkılmaz din sorunlarına yanıt arıyordu.

Ne var ki Osmanlı egemenliğindeki Fener Rum Patrikliğinin başı çektiği etkinlikler sürecinde, siyasal coğrafyada taşlar yerinde durmuyor, dengeler de hızla değişiyordu.

Rusya, 1686'da Ukrayna'nın bir bölümünü, Moskova Patrikhanesi de Konstantinopolis'e bağlı Kiev Patrikliğini yuttu.

"Kutsal ve Büyük Rusya" ile Moskova Patrikliği, aradaki Sovyet dönemini bir yana bırakırsak, o gün bugündür "Üçüncü Roma Moskova" iddiasını sürdürür. Ortodoksluğun ekümenik (küresel) temsiliyetinde Fener Rum Patrikhanesi'ni en üst makam olarak tanımamaktadır. "Üçüncü Roma" iddiasını dayandırdığı jeopolitik ve tarihsel nedenlere ek olarak dünyanın en

kalabalık Ortodoks nüfusuna hükmettiği gerekçesiyle, bu dinin ekümenik önderliğine adaydır.

Osmanlı döneminde Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı diğer Ortodoks Kiliselerin tarih içindeki devinimlerine dönersek:

İmparatorluğun 19. yüzyılda çökmeye başlaması, Fener Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks Kiliseler üstündeki yetki otoritesini de iyice azalttı. Osmanlı toprak kaybettikçe, Fener de bu topraklardaki Ortodokslara önderlik makamını kaybediyordu. Balkanlar'da yeni devletlerin kurulmasıyla birlikte, bölgede *otosefal*, yani bağımsız Kilise yapılanması hâkim oldu. Fener Rum Patrikhanesi'nin büyük mücadelesine rağmen tanımak zorunda kaldığı bu *otosefal* yapılanma, zamanla bağımsızla özerk arasında gelgit bir anlam kazanarak, özgün kuramını oluşturdu. Yerel kilise artık "ulusal" sayılırken, Fener Rum Patrikhanesi'nin bu kiliselere "onursal önceliği" de, "onursal eşitlik"e dönüştürüldü. Yunanistan'ın bir bölümü bile "otosefal" Yunan Başepiskoposluğu'yla özerkleşti.

Bugün dünyada Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı Ortodoks Kiliselerin yayıldığı coğrafya, Fener Rum Patrikhanesi'nin resmî sitesinde (www.megarevma.net) şöyle yer almaktadır:

Patriğin dini otorite alanı

Şimdiki Ekümenik Patrik Birinci Bartolomeos ve Sen Sinod'un (Yüce Meclis) üzerlerinde direkt otoritesi, yani tayin ve azil hakkı olan başepiskoposluk, metropolitlik ve diğer kurumlar şunlardır:

Türkiye'de
İstanbul Başepiskoposluğu (Bartolomeos'un kendisi),
Kadıköy Metropolitliği,
Tarabya Metropolitliği,
Adalar Metropolitliği,
Gökçeada ve Bozcaada Metropolitliği;

Yunanistan'da

Girit Başepiskoposluğu ve Metropolitlikleri (yarı otonom statüde),

On iki Ada Metropolitlikleri

Rodos,

İstanköy, Leros & Kalimnos,

Karpathos & Kasos,

Selanik'te Aya Anastasia ve Çavuş Manastırları,

Aynaroz'daki 20 Manastır,

Patmos Manastırı ve Eksarhiası.

Ayrıca 1928'e kadar Kuzey Yunanistan ve diğer Ege adaları da Patriğin direkt otoritesine bağlılardı. Yönetim, vekâleten Yunanistan Kilisesi'ne devredildi ama bu bölgelerde bulunan 36 Metropolitliğin manevi sahipliği halen Fener Patrikhanesi'ne aittir.

Nitekim İstanbul, ikide birde Bartolomeos'un otoritesini zedelemeye çalışan Yunanistan Başepiskeposu Hıristodulos'a karşı tayinlerdeki son denetim hakkını 1928 öncesinde olduğu gibi kullanmak üzere harekete geçti.

Amerika, Avrupa ve Uzakdoğu Kiliseleri

Amerika'da Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başepiskoposluğu, Kanada Metropolitliği, Panama Metropolitliği, Buenos Aires Metropolitliği;

Avrupa'da İngiltere Başepiskoposluğu, Fransa Metropolitliği, Almanya Metropolitliği, İsveç ve İskandinavya Metropolitliği, Benelüks Metropolitliği, İsviçre Metropolitliği, Avusturya Metropolitliği, İtalya Metropolitliği;

Uzakdoğu'da Avustralya Başepiskoposluğu, Yeni Zelanda Metropolitliği, Hong Kong Metropolitliği.

Muhtelif Kurumlar

Essex Manastırı (İngiltere),

Chambesy Ortodoks Merkezi (İsviçre),

Dünya Kiliseler Konseyi nezdinde Ortodoks dünyası adına Daimi Temsilcilik (Cenevre),

Avrupa Birliği nezdinde Ortodoks dünyası adına Daimi Temsilcilik (Brüksel),
Selanik Teoloji Eserleri Enstitüsü, Atina Daimi Temsilciliği.

Yukardaki tablonun sunumu sırasında metinde yer alan bir tümceden, "ekümenik" Fener Rum Patrikhanesi ile *otosefal* Yunanistan Başepiskoposluğu arasındaki gerilimi fark etmişsinizdir... Sayılan dinî merkezlerin yayıldığı coğrafyada, bugün itibarıyla Fener Rum Patrikhanesi'ni Ortodoksluğun önderlik ve en üst yetki makamı kabul eden müminlerin sayısı, yaklaşık 3,5 milyonluk bir nüfustan ibarettir!

Fener Rum Patrikhanesi'nin yine aynı resmî sitesinde, Fener'e bağlı olmayan Ortodoks coğrafyasındaki "otosefal" (özerk) Kilise yapılanmasına açıklık getirilip, dağıldığı ülkeler de sıralanmıştır:

(Fener Rum) Patriğin otoritesi altında olmayan otosefal Ortodoks kiliseleri liderlerini kendileri seçer, ama bu seçimde meşruiyet, İstanbul'daki primus inter pares (eşitler arasında ilk) olan ve Ortodoks âleminin bir anlamda koordinatörü konumunda bulunan Ekümenük Patrikhane'den gelir, yani Ekümenik Patriği'nin onu tanıması elzemdir.

Bu kiliseler hiyerarşik sıraya göre şunlardır:
İstanbul Patrikhanesi,
İskenderiye Patrikhanesi,
Şam Patrikhanesi,
Kudüs Patrikhanesi,
Moskova Patrikhanesi,
Belgrad Patrikhanesi,
Bükreş Patrikhanesi,
Sofya Patrikhanesi,
Tiflis Patrikhanesi,
Kıbrıs Başepiskoposluğu,
Yunanistan Başepiskoposluğu,
Polonya Başepiskoposluğu,

Tiran Başepiskoposluğu,
Çek ve Slovak Başepiskoposluğu.

Bunlara ilaveten Finlandiya ve Estonya'da iki otonom kilise daha mevcuttur. Bunlar, liderlerini İstanbul'a teklif eder ve son seçimi İstanbul yapar.

Tablodan görüleceği üzere, Fener Rum Patrikhanesi'nin yetki alanı dışında kalan Ortodoks coğrafyanın nüfusu, sitede yer almayan ve Moskova Patrikliğine bağlı Amerika ile Avrupa'daki metropollerle birlikte, 260 milyon dolaylarındadır. Ortodoks nüfusun %57'sini barındıran Rusya, elbette ki bu etki alanının hâkimi olmak istemekte, Moskova Patrikhanesi yetki alanının genişliğinden aldığı güç ve daha önce sözünü ettiğim tarihsel gerekçelerle, Fener Rum Patrikhanesi'nin rakibidir.

Fener Rum Patrikhanesi'nin yukarda yer verdiğim *otosefal* açıklamasının satır arası anlamı, Fener'in bir zamanlar en üst makamı olduğu Ortodoks kiliselerini hiç olmazsa onursal, hiç olmazsa sembolik anlamda "öncülük" çatısı altında tutmak çabasıdır.

Müslüman bir ülkenin topraklarında varlığını sürdürmeye çalışan Patrikhane'nin böyle bir çabada, elindeki tek gerekçe, elbette 6. yüzyılda aldığı "ekümenik", yani genelinde Hıristiyan dinini, özelinde Ortodoks öğretisini küresel temsiliyet ünvanıdır.

Ülkemizde, 381 yılında kurulup on yedi yüzyıllık bir tarihin mirasçısı olan Fener Rum Patrikliği hakkında yapılan yok "ekümenik"tir, yok "ekümenik" değildir tartışması, her şeyden önce zayıfın güçlüye karşı savunmasına ilişkin bir ayıptır.

Eğer yaşadığımız toprakların tarihine saygı göstermek istiyorsak –ki, gelecekte bizlere saygı gösterilmesi için gereklidir– hepi topu 3,5 milyon mümini temsil eden Fener Rum Patrikhanesi'nin; Türkiye'de varlığını sürdürme çabasına ve 260 milyon nüfuslu Ortodoks dünyada hâlâ etkin olabilmek mücadelesine destek olmalıyız.

Türkiye ve Yunanistan'da Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı Kiliseler

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu yasası Lozan Antlaşması'nda "ekümenik" sözü geçmese bile, bu yokluk, büyük olasılıkla 1453'teki Fatih fermanını kaybedip 1520'de "hatırlanana" göre yeniden yazılan belgedeki eksiklikten kaynaklanmıştır.

Günümüzde güya İstanbul'a sahip çıkanların İstanbul tarihini Fatih'le başlattıklarına; Türkiye'yi kuranların Osmanlı'yı inkârına ve şimdilerde Osmanlı'ya sahip çıkanların da Osmanlı hakkındaki cehaletine bakarak iddia edebilirim ki:

Gerek Fatih'in fermanını 67 yıl sonra (!) kulaklarına çalındığı kadarıyla yeniden yazanlar, gerekse Lozan Antlaşması'nı imzalayanların aklına "ekümenik" sözcüğü kendileri için bir şey ifade etmediği ve zaten Yunanca olup ne anlamını ne de önemini bildikleri için gelmemiştir.

Oysa Müslüman bir ülkede var olma savaşı veren Fener Rum Patrikhanesi'nin Ortodoks âlemine "ekümenik", yani küresel öncülük iddiası, dün Osmanlı İmparatorluğu'nun işine geldiği gibi, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nin de uluslararası ilişkilerde yararınadır.

En azından hiçbir biçimde zararına değildir!

Roma'dan Vatikan'a Sahtekârlıkta Sebat

Roma Papalık makamı ve devletinin kurucu yasası "Konstantin'in Vasiyeti" belgesinin sahteliği Lorenzo Valla tarafından bilimsel olarak kanıtlandıktan öteye Protestan reformunun temel gerekçesini oluşturmuştu.

Ama sahtekârlık, Konstantin'e atfedilen vasiyetten ibaret değildi. Bu çakma vasiyete dayanarak, sanki yüzyıllar önce yazılmış, kaybolmuş ve tozlu raflarda, tıpkı vasiyet gibi üzerlerinden dört yüzyıl geçtikten sonra bulunmuş gibi yapılan tam 204 Papalık fetvası vardı daha...

"Sahte Fetvalar Derlemesi" Fransız Millî Kütüphanesi

Roma Patrikliği tahtına geçen Papaların başları sıkıştıkça imal ettirip yüzyıllar önce yürürlüğe girmiş kadim kanunlar gibi kullandıkları bu fetvaların; tıpkı dayandıkları kutsal vasi-

yet gibi sahte olup 850 yılından sonra peyderpey yazıldıkları da Cenevre'de vaizlik yapan reformist rahip David Blondel tarafından kanıtlandı.

Hem de bugün bize çok basit ve mantıklı gelen ama geçmişte ilk olarak Lorenzo Valla'nın kullandığı ve "Konstantin'in Bağışı" belgesinin sahteliğini kanıtladığı "tarih karşılaştırma" yöntemiyle...

853 yılından sonra aralıklarla sirkülasyona sokulan toplam 204 fetva, sözüm ona Hıristiyanlığın ilk üç yüzyılında hüküm süren Papaların kararlarıydı... Bu Papalar, bu fetvalara *Vulgate* diye anılan Latince İncil'den pasajlar koymuşlardı. Oysa İncil, ancak dördüncü yüzyılda Latinceye çevrilmiş, yani fetvaları veren Papalar zamanında Vulgate yoktu ve İncil'in Yunancası okunuyordu!

Rahip David Blondel, "Papalık Fetvaları"nın sahteliğini kanıtladığında takvimler 1628 yılını gösteriyordu.

Çakma bir vasiyetle 900 yıl önce kurulan Papalık Devletleri, tam 800 yıl bu vasiyete dayanarak imal edilen çakma fetvalarla öncülük etmişlerdi Batı Roma Hıristiyanlığına!

Tarihin en büyük ve seyrini değiştiren yalanın üzerinde yükselen Papalık Devletleri'nin, 1000. yaşını görkemle kutlamasına bir yüzyılcık kalmıştı.

Temellerinin sahteliği, varoluşunu sarstı mı dersiniz?

Hayır. Kurumsal yalan öyle bir oturmuş, öyle bir yerleşmişti ki zamanla, gerçeğin ortaya çıkışı Papalık makamını hiç mi hiç ırgalamadı.

Papalık Devletleri, İtalik Yarımadası'nın 1869-1870 yılları arasında sahne olduğu siyasal karışıklık ve savaşların sonunda, ulusal birliği kurmayı başaran İtalya Krallığı tarafından ilhak edilip ortadan kalktı. Papa Dokuzuncu Pius, o zamana kadar Roma Papalık sarayı olan Quirinale'den* kaçıp Vatikan sarayına sığındı.

Ama 1870 yılında Vatikan'da toplanan Konsil'de (din kurultayı) Papa'nın yeryüzünde Tanrı'nın tek temsilcisi, Hıristiyanlık âlemine ama bu kez salt ruhani anlamda evrensel öncülüğü

* Quirinale Sarayı, o gün bugündür İtalya Devlet Başkanlığı konutudur.

1929 Laterano Sözleşmesi imza töreni.
Mussolini ayakta, güven mektubunu okurken.

ve kararlarında yanılmazlığı ilkesi; yine Konstantin'in sahte vasiyetinden aldığı çakma meşruiyete dayandırılarak "dogma" (inkârı yasak kutsal kural) ilan edildi!

Vatikan Konsili'nde dogma ilan edilen bu kararla, Papa ve Papalık kurumuna bağlı Katolik Kilise yönderleri, düpedüz gerçekle alay ediyorlar; "Konstantin'in Bağışı" belgesinin sahteliğini görmezden geliyor, sahtekârlığı ortaya koyan bilginleri, bilimsel kanıtları ve yayınları yok sayıyorlardı.

Yetmedi.

1917'de gerek Konstantin'in sahte vasiyeti, gerekse bu belgeye dayanarak imal edilen sahte "Papalık Fetvaları", Katolik Kilise Hukuku'nda 300 kanun maddesinin temelini oluşturdu.

1929'da Faşist İtalya Devleti ile Roma Katolik Kilisesi kurumu (Papalık) arasında yapılan Laterano Sözleşmesi'yle Vatikan Devleti resmen kuruldu. Sözleşmeyi, faşist İtalya adına bizzat Mussolini, Papalık makamı adına da Kardinal Gasparri imzaladı.*

Vatikan'ın 1969'da, Apollo 11 ekibiyle aya götürülüp getirilen bayrağı / (beyaz mahfaza içinde) Vatikan'a armağan edilen ay taşları

Başkent Roma'nın il sınırları içinde 0,44 km²lik bir alana yayılan Vatikan Şehir Devleti (Stato della Città del Vaticano), dünyanın yüzölçümü en küçük ama malvarlığı en zengin devletidir. Yönetim biçimi, seçimli mutlak monarşi olup devlet baş-

* Bu kitapta şu âna kadar Papalık Devletleri'nden söz ederken Vatikan kısaltmasını hiç kullanmamamın nedeni, Papaların sadece 1870'ten beri ikamet ettiği Vatikan'ın ancak 1929'dan öteye devlet ve Katolik dünyanın merkez makamı olmasıdır.

kanı Papa, hem yasama, yürütme ve yargının başkanı hem de Katolik Kilise'nin küresel önderidir. Sözü, yasa hükmündedir.

Tarihsel anlamda Katolik mezhebine bağlı ülkelerde yaygın olarak kullanılan bazı ansiklopediler ve sanal bilgi kaynaklarında, Vatikan Devleti'nin tanımı günümüzde: "Aziz Petrus'tan beri Papalık makamı ve İmparator Konstantin'den (4. Yüzyıl) öteye Hıristiyanlık âleminin resmî merkezi" biçiminde yazılıdır.

Başka bir deyişle, 21. yüzyılda bile Papalık Devleti'nin meşruiyeti yer yer, hâlâ ve inatla Konstantin'in sahte vasiyetine dayandırılmaktadır!

Katolik Kilisesi kurumu, 19. yüzyılın sonundan itibaren gerek "Konstantin'in Bağışı", gerekse bu vasiyete dayandırılan "Papalık Fetvaları"nın sahteliğini kabullenmesine rağmen açık seçik dillendirmedi. Sadece sahte vasiyeti ve fetvaların maddi varlığını ortadan kaldırmak, "gizli arşivler"inde gözlerden gizlemekle yetindi.

Çünkü Konstantin'in sahte vasiyeti, "Hatice'ye değil neticeye bak"ın Latincesi, sonuca bakınca aracı sahtekârlığı haklı kılan bir hayırlılık durumu. Böyle bir sahtekârlık yapılmamış olsaydı, bugün Hıristiyanlık âleminin kutsal makamı İstanbul'daki Fener Rum Patrikliği olacak ve... Müslüman bir ülkede, Fatih ilçesi gibi aşırı İslamcı bir nüfusun kuşatması altında kalacaktı.

Konstantin'in sahte vasiyeti olmasa, belki de Dördüncü Haçlı Seferi yapılmayacaktı. Hıristiyanlığın kutsal başkenti Konstantinopolis, 1204'te maruz kaldığı Haçlı işgal ve talanına belki de uğramayacaktı. Doğu Roma İmparatorluğu zayıflamayacak, Batı Roma'dan bunca nefret etmeyecekti, belki de. Ama en önemlisi, Konstantin'in sahte bağışı ve Dördüncü Haçlı Seferi olmasa, Doğu Ortodoksları Sultan'ın kavuğunu kuşkusuz yeğlemezlerdi Papa'nın külahına...

Sözün özü, eğer "Konstantin'in Bağışı" adı altında böyle bir sahte vasiyet düzülmeseydi Batı tarihinde, belki de Doğu Roma yalnız kalmazdı Osmanlı orduları karşısında ve Konstantinopolis, İstanbul olmayabilirdi.

Nova Roma, Konstantinopolis, İstanbul...

1684 yaşına basan bu kutsal kültür mirası, sadece 561 yıldan beri bizim mülkümüz.

Miras demiş, sende de durayım biraz.

Roma yıkılmış, Osmanlı yıkılmış, elbet Türkiye ilelebet payidar kalacaktır da...

Sıra kimin?

Khalkedonia (Kadıköy), 2013.

Kaynakça

John Julius Norwich, *A Short History of Byzantium*, (Fr. Çev. *Histoire de Byzance*, Ed. Perrin, 1999

Robert Turcan, *Constantin En Son Temps*, Ed. Faton, 2006

Daniel Rops, *L'Eglise des Temps Barbares*, Paris 1950

Abbé Fleury, *Histoire Ecclésiastique*, Paris, 1758

Georges Lusseaud, *Les Bases Falsifiées de l'Ultramonisme*, Ed. Prahecq, 1975

Philippe Cibois, "Faux et usage de faux chez les carolingiens. L'enquete de Lorenzo Valla" / (bilimsel makale, 2012). Sunduğu kaynaklar:

Horst Fuhrmann, *Fontes Iuris Germanici*, MGH, 1968

Lorenzo Valla, *La Donation de Constantin*, Carlo Ginzburg'un önsözüyle, *Les Belles Lettres*, 1993

Jean Gaudemet, *Les Sources du droit canonique, VIII-XXème siècle*, éd. Cerf, 1993

Nicolas Huyghebaert *Une légende de fondation: le Constitutum Constantini*, Le Moyen Age, vol.85, 1979

Capitulaire d'Aton: Augustin Fliche *La réforme grégorienne et la Reconquête chrétienne*, Bloud&Gay, 1946 et Fournier

Isabelle Depret, *L'Eglise Orthodoxe et l'histoire de la Grèce contemporaine*, L'Harmattan, 2009

Benjamin Fortna, Stefanos Katsikas, Dimitris Kamouzis, Paraskevas Konortas, *State-nationalisms in the Ottoman Empire, Greece and Turkey*, Ed. Routledge, 2013

Samim Akgönül, *Le Patriarcat grec orthodoxe: de l'isolement à l'internationalisation de 1923 à nos jours*, IFEA, Maisonneuve&Larose, 2004

Olivier Clément, "Le Patriarcat de Constantinople", (makale) www.orthodoxa.org

Jean Darrouzès, "Les documents byzantins du XIIème siècle sur la primauté romaine", Revue des études byzantines, tome 23, 1965

Niketas Honiates, *İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması*, (Çev. Işın Demirkent)/ Dünya Yayıncılık, 2006

Geoffroy de Villehardouin, *Dördüncü Haçlı Seferleri Kronikleri*, (Çev. Ali Berktay)/Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008

Cardinal Boso, *Les vies des papes (Gesta pontificum Romanorum)*, Ed. Louis Duchesne, 1955

P. Fournier, G. Le Bras, *Histoire des collections canoniques en Occident*, Tome 1/ Ed. Sirey, 1931

Gerard Giordanengo, *Dictionnaire historique de la papauté*, Ed. Fayard, 1994

Louis Bréhier, *Vie et mort de Byzance*, Ed. Albin Michel, 1946

Denis Sinor, *The Cambridge history of early Inner Asia*, Volume 1/Cambridge University Press, 1990

Lubomir Liptac, Sabine Bollack, *Petite histoire de la Slovaquie*, Ed. Institut d'études slaves, 1996

Robert Folz, *Del l'antiquité au monde médieval*, Volume 5/Ed. Presses Universitaires de France, 1972

Charles Joseph Héfélé, *Histoire des conciles*, Paris, 1869

Francis Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the legend of the Apostel Andrew*, (Fr. Çev. Janine Raymond)/Revue des etudes byzantines, 1959

René Grousset *L'empire des steppes, Attila, Gengis Khan, Tamerlan*, Ed.Payot, 1938

Vladislav Popovic, *La descente des Koutrigours, des Slaves et des Avars vers la mer Egée*, Volume 12, www.persee.fr

Glen Warren Bowersock, Peter Robert Lamont Brown, Oleg Grabar, *Late antiquity: a guide to the postclassical world*, Harvard University Press, 1999

Adolphe Franck, *Réformateurs et publicistes de l'Europe*, Paris, 1864

Encyclopedia britannica
www.larousse.fr
www.herodote.net
www.gallican.org
www.universalis.fr
www.books.google.fr
www.persee.fr
www.wikipedia.org

BİR HIRİSTİYAN MASALI

Tarihin En Büyük Sahtekârlığı

FOTOĞRAF: PHILIPPE MATSAS

MİNE G. KIRIKKANAT

Papalık makamı ve devletinin kurucu yasası, Vatikan'ın gizli arşivlerinde "Donatio Constantini" başlığıyla yer alan Büyük Konstantin'in vasiyet belgesi, dünya tarihinin en büyük sahtekârlığı, Avrupa'yı Asya'dan ayıran siyasal oluşumun temel yalanıdır.

Böyle bir vasiyet yoktur. Papalık devleti bir tezgâhtır ve Papa'ların ne ruhani, ne de siyasal meşruiyeti vardır.

Büyük Konstantin'e atfedilen sahte vasiyet, Hıristiyan dünyaya önderlik ve devletler üstü yetki makamını, Konstantinopolis'ten Roma'ya kaydırmaya yaramıştır.

Bir Hıristiyan Masalı, 1684 yıl önce dünyanın merkezi İstanbul'a karşı kurulan çok uluslu komplonun, polisiye tadında tarihidir.

İstanbul, 1123 yıl süreyle Roma İmparatorluğu'nun başkentiydi. Sadece 561 yıldır bizim mülkümüz. Geçmişini doğru okuyamazsak, geleceğini çaldırabileceğimiz bir mücevher.

Çünkü komplo baki…
Komplocular, pusuda.

ISBN 978-605-4927-01-2
18 TL
9 786054 927012
KIRMIZIKEDI